ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

University of Eastern Finland

Luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta
Faculty of Science and Forestry

METSÄLAIN MUUTOS JA METSÄNKÄSITTELYN MONIPUOLISTAMINEN METSÄNHOITOYHDISTYKSEN JÄSENTEN JA TOIMIHENKILÖIDEN NÄKÖKULMISTA

Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimus

Anna-Rosa Asikainen

METSÄTIETEEN PRO GRADU -TUTKIELMA
ERIKOISTUMISALA METSÄEKONOMIA JA -POLITIIKKA

JOENSUU 2013

Asikainen, Anna-Rosa. 2013. Metsälain muutos ja metsänkäsittelyn monipuolistaminen metsänhoitoyhdistyksen jäsenten ja toimihenkilöiden näkökulmista. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimus. Itä-Suomen yliopisto, luonnontieteiden ja metsätieteiden tiedekunta, metsätieteiden osasto, metsätieteen pro gradu, erikoistumisala metsäekonomia ja -politiikka. 88 s. + liitteet.

TIIVISTELMÄ

Metsälain muutoksen tavoitteena on lisätä metsänomistajien päätösvaltaa ja laajentaa metsänkäsittelyn vaihtoehtoja sallimalla muun muassa uusia metsänkäsittely- ja hakkuumenetelmiä. Muutostilanteessa on tarpeellista hahmottaa metsänomistajien näkemysten suhdetta metsänhoitoyhdistysten toimintaan, jotta tavoitteiltaan monipuolisten metsänomistajien eri metsänkäsittelyvaihtoehdoille kohdistamaan kiinnostukseen kyettäisiin vastaamaan. Tutkimuksen ensimmäisenä tavoitteena oli tutkia, millaisia aikomuksia metsänomistajilla on metsiensä käsittelyä kohtaan ja kuinka he suhtautuvat metsälain muutokseen. Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää vastaavia mielipiteitä metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkökulmasta metsänomistajien aikomuksia pohjana käyttäen. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimuksen avulla pyrkimyksenä oli siten hahmottaa näkemysten ja suhtautumiserojen kokonaisuutta sekä sitä, miten kyseiset asiat tulisi ottaa huomioon metsänhoitoyhdistyksen tarjoamissa palveluissa myös yleisemmällä tasolla metsälain muuttuessa.

Tutkimuksen aineisto kerättiin metsänomistajakyselyllä ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden ryhmähaastatteluilla. Kysely lähetettiin 1030 metsänomistajalle, joista kyselyyn vastasi 20,7 prosenttia. Matala vastausprosentti ei muodostanut ongelmaa tulosten luotettavuuden kannalta, sillä metsänomistajien taustapiirteisiin pohjautuneiden edustavuustarkastelujen perusteella kyselyyn vastanneet metsänomistajat vastasivat melko hyvin sekä metsänhoitoyhdistyksen jäsenistön muodostamaa perusjoukkoa että valtakunnallista metsänomistajarakennetta. Kyselyn jälkeen suoritettuihin haastatteluihin osallistui 14 toimihenkilöä neljässä eri toimipaikassa. Kyselyn tuottama aineisto oli pääosin kvantitatiivista, joten sitä analysoitiin tilastollisin menetelmin. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin haastatteluissa keskustelunavaajina, ja toimihenkilöiden kommentteja jäsenneltiin kvalitatiivisin menetelmin.

Tämän tutkimuksen perusteella metsänomistajilla on selvästi laajaa kiinnostusta metsänkäsittelyn monipuolistamista ja vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä kohtaan. Kiinnostus korostui etenkin kolmen esimerkkimetsikön käsittelyvaihtoehdon valinnan yhteydessä, sillä enemmistö vastaajista piti mieluisimpana käsittelynä eri-ikäisrakenteistavaa yläharvennusta. Mielenkiinnon taustalla oli halu toteuttaa omia metsänomistukselle asetettuja tavoitteita, joissa korostuivat pyrkimykset hyvään metsänhoitoon ja luontoarvojen ylläpitämiseen. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt puolestaan suhtautuivat metsälain muutokseen ja vaihtoehtoisiin menetelmiin selvästi varautuneemmin, mikä kertoi vastakkainasettelusta asiakaskunnan ja palveluntarjoajan suhtautumisessa uuteen metsälakiin.

Tulokset osoittivat, että metsänomistajien vaihtoehtoisiin menetelmiin kohdistama kiinnostus ja entistä monipuolisemmat metsänomistuksen tavoitteet tulee huomioida metsänomistajille tarjottavissa palveluissa. Palveluiden kehittämisen kannalta olennaista on toimihenkilöiden osaamisen ja asiantuntemuksen ylläpitäminen, palveluiden asiakaslähtöisyys ja palveluvalikoiman monipuolisuus, joka mukautuu asiakkaan ja tilanteen mukaisiin vaatimuksiin. Jatkotutkimusten avulla tulisikin laajentaa palveluihin liittyvää tietoutta, jotta sitä voitaisiin hyödyntää palveluiden kehittämisessä sekä niiden korkean laadun ja kilpailukyvyn edistämisessä.

Avainsanat: yksityismetsänomistajat, metsänhoitoyhdistys, metsänkäsittely, metsälaki, palvelut, metsänomistajakysely, haastattelu

Asikainen, Anna-Rosa. 2013. The reform of forest law and the diversification of forest management from the perspectives of forest management association's members and authorities. A case study of Forest management association Päijät-Häme. University of Eastern Finland, Faculty of Science and Forestry, School of Forest Sciences, master's thesis on forest sciences, field of specialization forest economics and forest policy. 88 p. + appendixes.

ABSTRACT

The reform of forest law aims to increase forest owners' freedom of choice and to widen forest management possibilies. In the current situation, it is necessary to observe the relationship between forest owners' perceptions and forest management associations' operations in order to be able to provide services, which could meet the needs of diversifying group of private forest owners. The first objective of this study was to survey forest owners' intentions of forest management and to find out attitudes towards the reform of forest law. The second objective was to look into the viewpoints of forest management association's authorities by using forest owners' opinions as a starting point. Thus, a case study of Forest management association Päijät-Häme pursued to form a construction of different outlooks and to frame a service scheme, which would take different issues into consideration also in a more general level.

A forest owner survey and four research interviews of the authorities were performed in order to collect the study material. A questionnaire was sent to 1030 forest owners of which 20,7 percent responded. The low response rate was not a problem relative to the reliability of the results because the representativeness of the respondents was rather good. Respondents' characteristics were similar to the traits of the population formed by the forest management association's members and also to the national structure of private forest owners. After the forest owner survey, 14 forest management association's authorities took part in the research interviews. The data collected in the survey was mainly quantitative and it was analyzed by using statistical methods. The survey results provided stimulation for the research interviews and qualitative methods were used in analyzing authorities' comments.

According to the results, forest owners are clearly and broadly interested in the diversification of forest management and in using alternative forest management practices. The interest was emphasized when choosing between different forest management options as uneven-sized forest management was the most pleasing alternative for the majority of the respondents. The main reasons behind choosing the untraditional alternative was the desire to execute forest ownership objectives in which the aim of good forest management and the will of preserving environmental values stood out. However, the authorities of the forest management association were more prejudiced against the reform of forest law and the diversification of forest management, which brought out a juxtaposition between the clientele and the service provider.

The results indicated that the forest owners' interests and objectives should be taken more thoroughly into account when providing services. Relative to the development of the services, it is essential to support the expertise and the know-how of forest management associations' authorities and to ensure the customer orientation. The selection of services needs to be versatile and flexible in order to meet the needs of the clientele. Additional research is needed to raise the level of knowledge and to form competitive and high-quality service practices.

Keywords: private forest owners, forest management association, forest management, forest law, services, forest owner survey, research interview

ALKUSANAT

Tämä tutkimus on toteutettu Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen, Metsäntutkimuslaitoksen ja Itä-Suomen yliopiston yhteistyönä. Tutkimuksen laatimiseen ja toteuttamiseen on eri vaiheissa osallistunut useita henkilöitä, joista kaikki ovat ansainneet kiitoksen. Metsäntutkimuslaitoksen varttunut tutkija (MMM) Jussi Leppänen ja vanhempi tutkija, yksityismetsätalouden professori (MMT) Heimo Karppinen toivat esiin osuvia huomioita kyselylomakkeen laadinnan yhteydessä. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen toiminnanjohtaja Jari Yli-Talonen oli puolestaan vahvasti mukana tutkimukseen liittyneissä käytännön järjestelyissä. Kiitos panoksestanne. Aiheellista on kiittää myös kyselyyn vastanneita metsänomistajia sekä haastatteluun osallistuneita Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen toimihenkilöitä.

Erityisen lämpimät kiitokset haluan esittää ohjaajilleni Metsäntutkimuslaitoksen erikoistutkija (KTM, MMT) Mikko Kurttilalle ja tutkija (MMT) Teppo Hujalalle. Teidän aktiivinen ja kannustava otteenne ohjaustyöhön sekä huolelliset kommenttinne tutkimuksen eri vaiheissa tekivät metsätieteellisten opintojen loppuunsaattamisesta paljon jouhevampaa kuin alun perin uskalsin ajatellakaan.

Tämän tutkimuksen toteutumista ovat taloudellisella avustuksellaan tukeneet Metsämiesten Säätiö sekä Keski-Suomen Metsänhoitajat ry.

Joensuussa 17.12.2013

Anna-Rosa Asikainen

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO 6
1.1 Tutkimuksen tausta 6
1.2 Suomen metsälainsäädäntö 6
1.3 Metsänomistuksen ja metsänkäsittelyn monipuolistuminen 7
1.4 Metsälain muutoksen valmistelu ja sisällön muotoilu 12
1.5 Metsänhoitoyhdistysten toiminta Suomessa 14
1.6 Tutkimuksen tavoitteet 16

2 AINEISTO JA MENETELMÄT 17
2.1 Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimus 17
2.2 Metsänomistajakysely 19
2.2.1 Kyselyn sisältö ja toteuttaminen 19
2.2.2 Metsiköiden käsittelyvaihtoehtojen muodostaminen 20
2.2.3 Kyselyn katoanalyysi 21
2.2.4 Kyselyn vastausprosentti ja aineiston edustavuus 22
2.2.5 Metsänomistajien tavoiteryhmittely 29
2.2.6 Kyselyn tulosten laskenta ja taustamuuttujat 33
2.2.7 Vastaajien perustiedot 34
2.3 Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden haastattelut 36

3 TULOKSET 40
3.1 Kyselyn tulokset: metsänhoitoyhdistyksen jäsenten näkökulma 40
3.1.1 Suhtautuminen metsälakiin ja sen uudistamiseen 40
3.1.2 Metsänkäsittelyvaihtojen valinnan tulokset ja valintoihin vaikuttaneet tekijät 46
3.1.3 Metsänkäsittelymenetelmien soveltaminen 53
3.1.4 Metsänomistuksen tavoitteet 58
3.2 Haastattelujen tulokset: metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkökulma 61
3.2.1 Kyselytulokset suhteessa kokemuksiin metsänomistajien käyttäytymisestä 61
3.2.2 Metsälakiuudistukseen ja sen vaikutuksiin liittyvät näkemykset 64
3.2.3 Vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin suhtautuminen 66
3.2.4 Omat työtehtävät ja metsänhoitoyhdistyksen toiminta 67

4 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET 71
4.1 Tutkimuksen tulosten luotettavuus 71
4.2 Näkemykset nykytilasta ja uudesta metsälaista 72
4.3 Vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin kohdistuva kiinnostus 74
4.4 Uudenlaiset metsäpalvelut näkemysten käytännön toteuttajana 78
4.5 Yhteenveto 82

LÄHTEET 84
LIITTEET 89

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta

Suomen metsälaki on parhaillaan uudistumassa kokonaisvaltaisesti. Lakimuutosten myötä metsänomistajien päätösvaltaa ja valinnanvapautta metsiään koskevissa asioissa on tarkoitus laajentaa muun muassa sallimalla uusia metsänkäsittely- ja hakkuumenetelmiä (HE 75/2013 vp). Muutostilanteessa metsänomistajien eri metsänhoitovaihtoehdoille kohdistama kysyntä saattaa heijastua erilaisina muutostarpeina metsäalan toimijoihin. Metsänomistajien arvojen ja rakenteen moninaistumisen vuoksi ei ole itsestään selvää, millaisia tavoitteita metsänomistajat metsilleen asettavat ja miten he aikovat jatkossa metsiään käsitellä. Metsäalan toimijoiden kannalta on puolestaan olennaista pohtia, miten metsänomistajien ratkaisut vaikuttavat niiden toimintaan ja palveluntarjontaan metsälain muutoksen mahdollistaessa entistä monipuolisempia toimintavaihtoehtoja.

Tämän tutkimuksen taustalla on tarve selvittää metsänomistajien näkemysten suhdetta metsänhoitoyhdistysten toimintaan metsälain muuttuessa. Keskeisiä tarkastelukohtia ovat metsänkäsittelyn monipuolistaminen, metsälakiin liittyvät näkemykset ja metsänhoitoyhdistyksen palveluiden kehittäminen. Tutkimusongelmaa lähestytään Metsänhoitoyhdistys (Mhy) Päijät-Hämeen toimialueen tapaustutkimuksella, jonka tuloksia analysoimalla pyritään tuottamaan ilmiötason tietoa myös yleisempien päätelmien tekemiseksi.

1.2 Suomen metsälainsäädäntö

Kansallisen metsäpolitiikan erilaisten tavoitteiden ja päämäärien taustalla ovat yhteiskunnan ja kansalaisten metsiin kohdistuvat aineelliset, virkistykselliset ja kulttuuriset tarpeet, jotka muuttuvat ja kehittyvät ajan myötä (Kansallinen metsäohjelma 2015). Tarpeiden toteuttamisen reunaehdot määrittyvät oikeusjärjestyksen kautta, joten lainsäädännön merkitys käytännön metsätaloudelliselle toiminnalle on ilmeinen. Metsät ovat Suomen merkittävin taloudellisesti hyödynnettävä luonnonvara ja lisäksi metsäteollisuustuotteiden vienti muodostaa noin viidesosan kokonaisvientituloista, joten metsälainsäädännöllä voidaan sanoa olevan myös laajempaa yhteiskunnallista merkitystä (Maa- ja metsätalousministeriö 2008).

Suomen nykyisen metsälainsäädännön kokonaisuus rakentuu useiden eri lakien yhteisvaikutuksesta, sillä varsinaisen metsälain (1093/1996) ohella metsiin liittyvää toimintaa säädellään myös esimerkiksi laissa metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta (263/1991), kestävän metsätalouden rahoituslaissa (544/2007) ja useissa lakia alemman asteisissa säädöksissä. Ko-

ko metsälainsäädännön yhteisenä periaatteena on jo kuitenkin kauan ollut metsien hävittämisen estäminen ja puuntuotannollisen kestävyyden turvaaminen (Kiviniemi 2004). Metsänkäsittelyn sääntely tiukentui jatkuvasti metsälainsäädännön uudistuessa, ja etenkin yksityismetsälaki (412/1967) loi pohjan tehometsätalouden toteuttamiselle. Tehokkaalla metsänkasvatuksella pyrittiin varmistamaan laajentuvan ja Suomen taloudelle keskeisen metsäteollisuuden raaka-aineensaanti (Valkonen ja Leppänen 2012).

Yksityismetsälaki kumottiin vuonna 1997 edelleen voimassa olevalla metsälailla, jossa puuntuotantoon liittyviä tavoitteita laajennettiin ottamalla mukaan kestävän kehityksen päämääriä. Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan sellaista ihmisten tarpeiden tyydyttämistä, joka takaa tuleville sukupolville yhtäläiset mahdollisuudet tyydyttää omia tarpeitaan (Saastamoinen ym. 2006). Metsien monipuolinen arvo on nykyisessä metsälaissa tunnustettu, sillä metsälain 1 §:ssä lain tarkoitukseksi on määritelty metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävän hoidon ja käytön edistäminen.

Nykyisessä metsälaissa säädetään tarkasti esimerkiksi metsien kasvatus- ja uudistushakkuiden toteuttamisesta sekä hakkuun jälkeisestä uudistamisvelvoitteesta. Metsälain määräykset täsmentyvät edelleen valtioneuvoston asetuksella metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1234/2010), mutta lain sallimien rajojen puitteissa metsänomistajalla on kuitenkin lopullinen päätösvalta metsiinsä liittyen. Metsänomistajien valinnanvapautta ja päätösvaltaa sekä metsänkäsittelyn monipuolisuutta ollaan kuitenkin lisäämässä, sillä metsälakiin tulee useita merkittäviä muutoksia, jotka astuvat voimaan vuoden 2014 alussa (HE 75/2013 vp).

1.3 Metsänomistuksen ja metsänkäsittelyn monipuolistuminen

Metsäsektorin kansantaloudellinen merkitys on pienentynyt 1980-luvun alun jälkeen samalla kun muut toimialat ovat lisänneet painoarvoaan (Metsätilastollinen vuosikirja 2012). Vastaavasti metsänomistajien tavoitteiden muuttuminen on yhteiskunnassa ja metsäsektorin toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten kanssa aiheuttanut selkeitä uudistuspaineita koko metsäalan toiminnalle ja siten myös metsälaille (Hetemäki ym. 2011). Lakimuutoksia suunnitelleiden työryhmien mukaan metsälain uudistamisen keskeisimpiä taustavaikuttajia onkin ollut tarve vastata lakiuudistuksilla entistä paremmin metsänomistajien muuttuneisiin tavoitteisiin sekä lisätä heidän päätösvaltaansa metsiään koskevissa asioissa. Aineettomien arvojen nousu taloudellisten tavoitteiden rinnalle on johtanut siihen, että metsälaki tulisi saattaa nykytilanteen kannalta ajantasaiseksi ja nykytarpeita vastaavaksi (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011 ja Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen… 2012). Kol-

mantena muutospaineen aiheuttajana metsänomistajakunnan monipuolistumisen ja metsäsektorin muutosten rinnalla on vaikuttanut vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyvän keskustelun ja tutkimuksen kasvu (HE 78/2013 vp).

Tämän tutkimuksen kannalta merkittävimpinä osatekijöinä korostuvat metsänomistukseen ja vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyvät seikat, sillä kyseiset lakimuutoksen taustatekijät liittyvät vahvasti myös metsänhoitoyhdistysten käytännön toimintaan ja sen toteuttamiseen. Mikäli metsänomistajakuntaa ja sen tulevaisuutta haluaa pohtia menestyksekkäästi, on syytä tuntea metsänomistuksen yleisiä kehityslinjoja etenkin viimeisten vuosikymmenten osalta. Hännisen ja Karppisen (2010) mukaan tietyt yhteiskunnalliset muutokset ovat johtaneet tietynlaisiin muutoksiin myös metsänomistajakunnassa, ja siksi lähihistorian kehitysvaiheiden ymmärtäminen voi auttaa erilaisten päätelmien tekemisessä. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa luodaan katsaus metsänomistajakunnan yleisen rakennemuutoksen aiempiin vaiheisiin, jotka lopulta osaltaan johtivat metsälain uudistamiseen. Lisäksi on syytä tarkastella myös metsänkäsittelyn monipuolistamiseen liittyviä asioita, jotta niiden merkitys lakimuutoksen asiayhteydessä hahmottuisi osana kokonaisuutta.

Suomalaisen metsänomistuksen voidaan sanoa perustuvan pienmetsälövaltaiseen perhemetsätalouteen, sillä yksityiset henkilöt omistavat yli 60 prosenttia Suomen metsien pinta-alasta ja lisäksi metsätilan keskikoko on verrattain pieni, noin 35 hehtaaria (Hänninen ja Karppinen 2010, Hänninen ym. 2011). Metsänomistusrakenteen vuoksi on ymmärrettävää, että yksityishenkilöiden päätökset metsiensä hoidosta ja käytöstä vaikuttavat suuresti Suomen metsätalouden yleiseen tilaan esimerkiksi metsäteollisuuden puunsaannin, virkistyskäytön sekä kansan- ja aluetaloudellisten vaikutusten kautta. Metsänomistajiin liittyvät muutokset ja niiden vaikutukset olisikin hyvä kyetä ennakoimaan, jotta esimerkiksi metsäpolitiikan suunnittelu, erilaisten toimintojen organisointi ja varojen kohdentaminen kyettäisiin tekemään mahdollisimman tehokkaasti. (Ripatti 1996, Karppinen ja Ahlberg 2008, Rämö ym. 2009, Hänninen ym. 2011)

Metsänomistajakuntaan liittyvän tietouden hankkimiseksi ja päätelmien tekemiseksi tarvitaan tutkimusta metsänomistuksen rakenteesta sekä metsänomistajien ominaisuuksista. Metsänomistajatutkimusten taustalla onkin ollut ennen kaikkea halu kuvata metsänomistuksen rakennepiirteitä ja ennustaa niiden kehitystä, jotta tuleviin muutoksiin kyettäisiin reagoimaan tarpeen vaatimalla tavalla (Järveläinen 1978). Rakenteellisen kuvauksen ohella lukuisten tutkimusten avulla on pyritty selvittämään myös metsänomistajien päätöksentekoon (esim. Huja-

la ym. 2010), palvelutarpeisiin (esim. Kurttila ym. 2010) ja tavoitteisiin liittyviä asioita (esim. Kumela ja Hänninen 2011). Viimeisin Metsäntutkimuslaitoksen valtakunnallinen metsänomistajatutkimus valmistui vuonna 2011 (Hänninen ym. 2011), ja se antaa kattavan kuvan metsänomistajakunnan perusrakenteesta. Tutkimuksen mukaan nykyinen metsänomistajakunta on ikäjakaumaltaan selvästi muuta väestöä iäkkäämpää, sillä metsänomistajien keski-ikä on jatkanut kauan nousuaan ollen nyt jo yli 60 vuotta. Iän ohella metsänomistajien perusominaisuuksia kuvaa myös ammattitausta: suurin osa metsänomistajista on eläkeläisiä (43 %) ja toiseksi suurimman ryhmän muodostavat palkansaajat (30 %). Maatalousyrittäjien osuus on puolestaan laskenut viime vuosikymmenien aikana selkeästi ja heidän osuutensa metsänomistajista on enää noin 16 prosenttia.

Hänninen ja Karppinen (2010) esittelevät metsänomistajatutkimuksia tarkastelleessa raportissaan keskeisimpiä metsänomistajakuntaan liittyneitä muutoksia, joita ovat 1980-luvun jälkeen olleet erityisesti maanviljelijöiden osuuden selkeä pienentyminen ja omistajien yleistä väestönkehitystä nopeampi ikääntyminen. Paljon esillä ollut metsänomistajien kaupungistuminen on kuitenkin ollut heidän päätelmiensä mukaan oletettua hitaampaa, mutta vastaavasti koulutustasossa on tapahtunut selkeitä muutoksia. Raportissa esitetyt yleiset kehityssuunnat on muotoiltu aiemmista metsänomistajatutkimuksista tehtyjen päätelmien avulla, joten ne perustuvat laajan aikajakson kattaviin havaintoihin ja antavat siksi hyvän kokonaiskuvan metsänomistajakunnassa tapahtuneista muutoksista.

Asuinpaikkaan ja elinkeinoihin liittyvät muutokset ovat Hännisen ja Karppisen (2010) näkemysten mukaan olleet yhteydessä ikä- ja koulutusrakenteen muutoksiin. Heidän tarkastelujensa perusteella aiemmat metsänomistajatutkimukset ovat osoittaneet, että metsänomistajien tapauksessa kaupunkilaisuus on yhdistettävissä korkeampaan koulutustasoon, ja siten metsänomistajien koulutustaso on rakennemuutoksen myötä edelleen nousemassa. Metsänomistajakunnan kaupungistuminen on kuitenkin ollut oletettua hitaampaa, mikä on Hännisen ja Karppisen (2010) mukaan selitettävissä sillä, että kaupunkeihin muuttavat lähinnä nuoret, kun taas metsät ovat iäkkään väestön omistuksessa. Koulutustason ja kaupunkilaismetsänomistajien määrän ohella myös metsänomistajien keski-ikä kohoaa edelleen (esim. Karppinen ja Ahlberg 2008).

Suomen metsänomistajakunnassa on käynnissä laaja rakennemuutos, joka on useiden näkökantojen mukaan aiemmin tapahtuneita muutoksia selkeämpi ja vaikutusvoimaisempi (Hetemäki ym. 2011, Hänninen ym. 2011). Nykyisen metsänomistajakunnan muutoksen on arvioitu

johtavan metsänomistajakunnan entistä laajempaan monipuolistumiseen, mikä vaatii selkeitä toimia myös metsäpoliittisella tasolla (esim. Hetemäki ym. 2011). On kuitenkin todettava, että koska yhteiskunnan muutokset aiheuttavat muutoksia myös yksityismetsänomistuksessa, metsäpolitiikan keinoin metsänomistusrakenteen muutoksiin voidaan vaikuttaa vain rajallisesti. Jotta yksityismetsänomistajien käyttäytymistä ja omistusrakenteen muutosten vaikutuksia kyettäisiin ennustamaan, tulee myös metsäsektorin ulkoiset tekijät tuntea, sillä kuten todettua, yleinen yhteiskunnallinen kehitys on myös yksityismetsänomistukseen liittyvien muutosten taustalla. Yhteiskunnallisella tasolla tarkasteltuna muun muassa taloudellinen kehitys, muuttoliikkeet ja väestön ikärakenne ymmärrettävästi heijastuvat yksityismetsänomistajiin ja heidän käyttäytymiseensä (kuva 1). (Ripatti 1996)

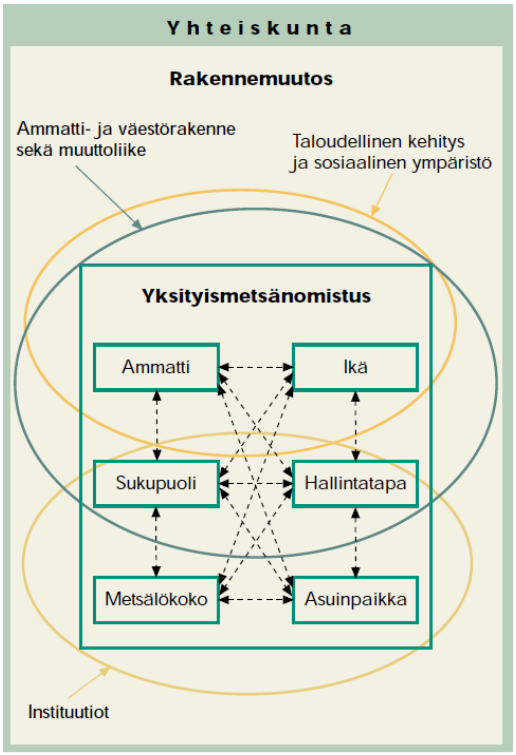

Kuva 1. Yksityismetsänomistuksen rakennemuutokseen vaikuttavat tekijät. Katkoviivat kuvaavat mahdollisia riippuvuussuhteita. (Kuvalähde: Ripatti 1996)

Metsänomistajien tavoitteiden ja arvomaailman muutokset ovat olleet viime vuosina metsätalouden murrokseen liittyvän yhteiskunnallisen keskustelun ytimessä (Rämö ym. 2009, Hänninen ja Karppinen 2010, Hetemäki ym. 2011). Samalla kun metsien taloudellinen merkitys on metsänomistajakunnan muuttuessa vähentynyt, ovat metsänomistuksen tavoitteet monipuolistuneet. Metsänomistajien metsäomaisuudelleen kohdistamat tavoitteet vaikuttavat metsänhoidolliseen käyttäytymiseen ja muuhun metsätaloudelliseen toimintaan tai toimimattomuuteen (Hänninen ja Karppinen 2010). Yhä useampi metsänomistaja arvostaa metsäänsä entistä monipuolisempana kokonaisuutena, jossa toivotaan yhdistyvän sekä aineellisia että aineettomia

tavoitteita (mm. Karppinen ym. 2002, Rämö ja Toivonen 2009, Hänninen ja Karppinen 2010). Tavoitteiden monipuolistumisen lisäksi myös muut edellä mainitut metsänomistuksen rakenteeseen vaikuttaneet muutostekijät ovat olleet muokkaamassa nykyistä metsänomistajakuntaa, ja siten ne vaikuttavat myös nykyiseen metsäalan murrosprosessiin, metsälainsäädännön uudistamispaineisiin sekä uuden metsälain sisällön muotoutumiseen (Hetemäki ym. 2011).

Metsänomistajakunnan muutoksen ohella metsälain muutoksen keskeisenä taustatekijänä voidaan pitää metsien käsittelytapoihin liittyvää asiakokonaisuutta. Suomessa metsien käsittelyn valtapiirteenä on jo vuosikymmeniä ollut niin sanottu tasaikäismetsätalous, jossa metsiköiden puusto koostuu verrattain tasaikäisistä ja -kokoisista puista. Tasaikäisrakenteista metsänkasvatusta voidaan kutsua myös jaksolliseksi kasvatukseksi, sillä siinä toistuvat tiettyjen aikajaksojen välein tehtävät alaharvennukset ja kiertoajan lopussa suoritettava päätehakkuu, joka toteutetaan useimmiten avohakkuuna. Nykyisen metsälainsäädännön normien mukaan päätehakkuu puolestaan johtaa uudistamisvelvoitteeseen, joka toteutetaan joko metsänviljelynä tai luontaisena uudistamisena, mikä käynnistää metsikön kiertoajan uudelleen. (Kumela ja Hänninen 2011)

Metsien ja käytössä olevien käsittelymenetelmien nykytilaan ovat vaikuttaneet etenkin vuonna 1928 voimaan tullut yksityismetsälaki (161/1928) ja niin sanottu harsintajulkilausuma, jossa todettiin seuraavaa: ”*Meikäläisiin olosuhteisiin soveltumattomien mutta hyvin yleisesti ja usein hyvässä uskossa suoritettujen harsinnanluonteisten hakkausten sijasta on ryhdyttävä käyttämään todella metsänhoidollisia ja meikäläisiin olosuhteisiin soveltuvia, tasaisempaa metsikön rakennetta edustavia uudistushakkausmenetelmiä, siemenpuuhakkausta ja suojuspuuhakkausta*” (Appelroth ym. 1948). Julkilausuman vaikutuksesta tasaikäisrakenteisesta metsänkäsittelystä muodostui Suomen metsätalouden menetelmällinen ominaispiirre (Kumela ja Hänninen 2011).

Tutkimusten mukaan Suomessa on kasvavaa kysyntää edellä kuvattua tasaikäismetsätaloutta monipuolisimmille metsänkäsittelytavoille, sillä nykyisin yleisesti käytössä oleviin metsänkäsittelymenetelmiin kohdistuu monitahoista kritiikkiä esimerkiksi avohakkuuvastaisuuden ja metsien monimuotoisuutta korostavien näkökulmien muodossa (esim. Valkeapää ym. 2009, Kumela ja Hänninen 2011). Vaihtoehtoisen mallin tasaikäisrakenteiselle metsänkasvatukselle tarjoaa eri-ikäismetsätalous eli jatkuva kasvatus, jossa metsä pysyy koko ajan peitteisenä ja jossa käsittely perustuu poimintaluonteisiin hakkuisiin ja luontaiseen uudistumiseen. (Lähde 2002, Lähde ym. 2010, Valkonen ym. 2010, Lähde ym. 2011, Pukkala ym. 2011). Vaihtoeh-

toisena metsänkäsittelymenetelmänä ovat esille nousseet myös pienaukkohakkuut, joissa jatkuvan kasvatuksen tavoin pyritään aikaansaamaan luontaista uudistumista (Valkonen ym. 2010).

Vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin on liittynyt viime aikoina vilkasta keskustelua esimerkiksi sen käytännön soveltuvuudesta, tuottavuudesta ja kannattavuudesta. Jatkuvan kasvatuksen tutkijoiden mukaan ennakkoluulot ja väitteet muun muassa huonosta puuntuotoksesta, luontaisen uudistumisen riittämättömyydestä ja korkeista korjuukustannuksista ovat tutkimusten perusteella aiheettomia (Lähde 2002, Lähde ym. 2010, Valkonen ym. 2010, Lähde ym. 2011, Pukkala ym. 2011). Viimeaikainen tutkimustieto metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta ja metsänomistajien menetelmiä kohtaan osoittama kiinnostus ovatkin keskeisiä vaikuttajia metsälainsäädännön uudistamisen taustalla yhdessä metsänomistajiin liittyvien asioiden kanssa (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011, Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen… 2012, HE 75/2013 vp).

1.4 Metsälain muutoksen valmistelu ja sisällön muotoilu

Tavoite metsälain uudistamisesta on kirjattu maa- ja metsätalousministeriössä laadittuun Kansallinen metsäohjelma 2015 -periaatepäätökseen, jonka valtioneuvosto hyväksyi maaliskuussa 2008. Periaatepäätöstä jouduttiin kuitenkin päivittämään voimakkaana jatkuneen kokonaisvaltaisen metsäalan muutoksen vuoksi, joten vuonna 2010 hyväksyttiin tarkistettu Kansallinen metsäohjelma 2015. Sekä aiemman että päivitetyn periaatepäätöksen keskeisin linjaus metsälain uudistamisen osalta oli, että metsälaki suunniteltiin uudistettavaksi kahdessa osassa Kansalliseen metsäohjelmaan kirjattujen tavoitteiden mukaisesti.

Metsälainsäädännön uudistamisen ensimmäisessä vaiheessa metsälaki yhdenmukaistettiin perustuslain vaatimuksiin sopivaksi, ja muutokset tulivat voimaan 1.1.2011. Perustuslainmukaistamisen yhteydessä metsälakia myös tarkennettiin sisällöllisesti esimerkiksi taimikon perustamisaikojen ja maankäyttömuodon muuttamisen osalta (HE 266/2009 vp). Osittaiset uudistukset olivat välivaihe siirryttäessä metsälain kokonaisuudistukseen. Kokonaisuudistuksen varsinainen valmistelu alkoi, kun maa- ja metsätalousministeriö asetti elokuussa 2010 työryhmän, jonka tavoitteena oli selvittää metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisen mahdollisuuksia kestävyyden periaatteet ja metsänomistajien monipuoliset pyrkimykset huomioiden (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011). Työryhmän lisäksi mielipiteitä metsälain ja metsänkäsittelyjen uudistamistarpeen hahmottamiseksi haettiin muun muassa metsäalan organisaatioille ja sidosryhmille järjestetyn Metsänhoidon linjat -seminaarin kautta

tammikuussa 2010. Kansalaiset pääsivät ilmaisemaan mielipiteensä vallitsevista metsänhoitomenetelmistä otakantaa.fi-sivuston keskustelualueella alkukesällä 2010 (Tuuva-Hongisto 2010).

Metsälain uudistamisen tarpeita ja siihen liittyviä asioita pohtinut työryhmä sai selvitysprojektinsa päätökseen joulukuussa 2010. Työryhmän loppuraportissa todetaan, että metsälain uudistamisen keskeisimpiä taustasyitä ovat yhteiskunnassa tapahtuneet tavoite- ja arvomuutokset, joiden vuoksi metsätaloutta tulisi jatkossa ohjata lainsäädännön keinoin entistä vähemmän ja vastaavasti antaa metsänomistajille enemmän päätösvaltaa ja vastuuta metsävarojensa hoidossa. Työryhmän loppuraportin mukaan uudistamisen tarve läpileikkaa koko nykyisen metsälain, sillä uusi entistä selkeämpi sääntely koettiin tarpeelliseksi sekä lain varsinaisessa sisällössä että sen tulkinnassa. (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011)

Työryhmä ehdotti uudistuksia myös metsien hoitoa ja käyttöä ohjaaviin suosituksiin. Työryhmän esityksen mukaan sekä metsänkäsittelymenetelmien että metsälain uudistamisen perustavoitteena tulisi olla ”*metsänomistajien erilaisten tavoitteiden painoarvon kasvattaminen ja metsänkäsittelyvaihtoehtojen lisääminen säädöksissä ja suosituksissa, yksityiskohtaisen sääntelyn vähentäminen ja selkiyttäminen, metsätalouden kilpailukyvyn ja kannattavuuden parantaminen sekä metsätalouden ekologisen ja sosiaalisen kestävyyden vahvistaminen ja tarkoituksenmukainen lisääminen. Metsänkäsittelyvaihtoehtojen vaikutukset metsätalouden kannattavuuteen ja metsille asetetut muut tavoitteet on otettava huomioon säädöksiä ja suosituksia laadittaessa*”. (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011)

Metsälain uudistamisen toisen vaiheen tarkoituksena oli aikaansaada varsinainen metsälain sisällöllinen kokonaisuudistus. Maa- ja metsätalousministeriön Kansallinen metsäohjelma 2015 -periaatepäätökseen kirjattujen linjausten mukaan metsälain muutokset tuli suunnitella siten, että se huomioisi ”*yhteiskunnan ja metsänomistajien muuttuneet tavoitteet ja arvot, metsien käytössä tapahtuneet muutokset, uudet tutkimustulokset sekä metsätalouden kannattavuuden parantamisen*” (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen 2011). Maa- ja metsätalousministeriö asetti marraskuussa 2011 Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen -jatkotyöryhmän jatkamaan aiemman työryhmän pohdintoja. Työryhmä sai työnsä päätökseen loppukesällä 2012, ja työn tuloksena oli esitys metsälakiin ja sen nojalla annettavaan metsäasetukseen tehtävistä muutoksista (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen… 2012). Myös tässä raportissa tunnustetaan metsälakiin kohdistuvat merkittävät uudistuspai-

neet ja pohditaan niiden vaikutuksia, mutta lisäksi siinä annetaan konkreettinen esitys metsälakiin tarvittavista muutoksista ja uuden lain keskeisestä sisällöstä.

Jatkotyöryhmän esityksen mukaan nykyisen metsälain asettamista uudistushakkuiden järeys- ja ikärajoitteista tulisi luopua, puulajivalintaa tulisi vapauttaa ja lisäksi uudistamiseen liittyvää sääntelyä pitäisi vähentää. Yhtenä suurena muutoskokonaisuutena jatkotyöryhmän raportissa on se, että pienaukkohakkuut ja eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus sisällytettäisiin kasvatushakkuiden määritelmään. Metsätalouden käytännön harjoittamiseen liittyvien uudistusten ohella jatkotyöryhmä ehdottaa kirjattavaksi metsälakiin aiempien metsälakikohteiden lisäksi kaksi uutta erityisen tärkeää elinympäristöä. Metsälainsäädännön uudistamista pohtinut työryhmä toteaa raportissaan, että edellä mainittujen muutosten avulla voitaisiin vaikuttaa myönteisesti metsätalouden kannattavuuteen, luonnon monimuotoisuuteen sekä metsänomistajien vaikutusmahdollisuuksiin metsiään koskevissa asioissa. (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen… 2012)

Työryhmien raportit perusteluineen olivat keskeisenä pohjana hallituksen esitykselle (HE 75/2013 vp), joka käynnisti metsälain uudistamishankkeen etenemisen eduskunnassa. Hallituksen esitys metsälain muuttamisesta rakentuu työryhmien muutosehdotusten varaan, ja myös se sisältää laajan tarkastelun metsälain nykytilasta ja sen muutostarpeista. Keskeisimpiin uudistuksiin eli uudistamisrajoitteiden poistamiseen ja vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien sallimiseen liittyen hallituksen esitykseen on kirjattu kattavat taustat ja niiden vaikutusten arvioinnit perusteluineen. Hallituksen esitys sisältää lakiehdotuksen, jolla edellä kuvatut eduskunnan hyväksymät muutokset saatetaan voimaan vuoden 2014 alussa.

1.5 Metsänhoitoyhdistysten toiminta Suomessa

Metsänhoitoyhdistykset ovat keskeinen osa suomalaista metsäsektoria. Metsänhoitoyhdistyksiä alettiin perustaa 1930-luvulla, ja jo aiemmin oli ollut esillä pyrkimyksiä saada aikaan yhteistoimintaa metsänomistajien välille. Monikymmenvuotisesta taustastaan huolimatta metsänhoitoyhdistykset ovat säilyneet perusluonteeltaan alkuperäisinä, sillä metsänhoitoyhdistykset ovat edelleen metsänomistajiensa yhteenliittymiä ja niiden toimintaa rahoitetaan merkittävissä osin lakisääteisten metsänhoitomaksujen kautta. (Viitala 2006)

Metsänhoitoyhdistyksistä annetun lain (534/1998) mukaan metsänhoitoyhdistyksellä tarkoitetaan metsänomistajien yhteenliittymää, joka pyrkii auttamaan metsänomistajia metsätalouden tavoitteiden toteuttamisessa sekä toiminnan kannattavuuden parantamisessa. Lain 3 §:n mu-

kaan metsänhoitoyhdistyksen yleistehtäväksi on määritelty metsätalouden harjoittamisessa tarvittavien palveluiden ja ammattiavun tarjoaminen. Metsänhoitoyhdistysten tehtävänä on myös edistää kestävän metsätalouden periaatteiden toteutumista, joten se huomioi metsätalouteen liittyvät taloudelliset, ekologiset ja sosiaaliset näkökohdat.

Metsänhoitoyhdistyksen jäsenyys määrittyy metsänhoitoyhdistyksiä koskevan lain 6 §:n mukaan metsän hallintaoikeuden kautta siten, että metsänomistaja kuuluu siihen metsänhoitoyhdistykseen, jonka toimialueella hänen metsänsä sijaitsee. Tähän metsänhoitoyhdistykseen metsänomistaja on myös velvollinen suorittamaan metsänhoitomaksun, jolla rahoitetaan metsänhoitoyhdistysten laissa määriteltyjen toimintojen toteuttamista. Metsänhoitomaksu koostuu metsänomistajakohtaisesta perusmaksusta sekä hehtaarikohtaisesta maksusta. Lain 10 § sisältää säädökset metsänhoitomaksusta vapautumisen edellytyksistä, ja 12 § puolestaan kuvaa metsänhoitomaksuista kertyvien varojen käyttämistä seuraavasti: varat tulee käyttää ”*metsänhoidolliseen ja metsätaloutta yleisesti edistävään neuvontaan, koulutukseen ja tiedotukseen sekä metsänhoitoyhdistyksen hallinnollisiin tehtäviin*”.

Viitalan (2006) mukaan metsänhoitoyhdistykset ovat olleet pakotettuja kehittämään palveluitaan palveluntarjoajien lisääntyessä ja kilpailun koventuessa, sillä metsänhoitoyhdistysten ohella palveluita tarjoavat enenevässä määrin myös metsäteollisuusyhtiöt ja yksityiset palveluntuottajat. Kehitysaskelista huolimatta metsänhoitoyhdistysten toiminta on pysynyt samanlaisena jo vuosikymmeniä, mikä Viitalan (2006) mielestä johtuu erityisesti metsänhoitoyhdistyslain tarjoamasta turvasta ja metsänhoitomaksun aiheuttamasta epätasa-arvoisesta kilpailutilanteesta. Viitalan (2006) näkemyksen mukaan metsänhoitomaksun aiheuttama metsänhoitoyhdistysten kilpailullinen erityisasema ei kannusta yhdistyksiä kehittämään toimintaansa tarpeeksi aktiivisesti.

Tavoite metsätalouden kilpailukyvyn edistämisestä, tasapuolisten kilpailuasetelmien turvaamisesta ja metsänomistajien valinnanvapauden lisäämisestä ovat johtaneet siihen, että metsälain ohella myös metsänhoitoyhdistyslaki on parhaillaan muutoksen alla. Metsänhoitoyhdistyslakiin liittyvät uudistukset on laitettu eduskunnassa vireille hallituksen esityksellä (HE 135/2013 vp), jonka keskeisimmän sisällön muodostaa esitys metsänhoitomaksusta luopumisesta. Metsänhoitoyhdistysten tulisi siis jatkossa rahoittaa toimintansa omalla liiketoiminnallaan, johon kohdistuvat rajoitukset poistettaisiin lakimuutoksen yhteydessä. Uusi metsänhoitoyhdistyslaki on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 2015 alussa, mutta metsänhoitomaksun on suunniteltu poistuvan jo vuoden 2014 alussa.

1.6 Tutkimuksen tavoitteet

Tämän tutkimuksen tavoitteena on vastata kahteen pääkysymykseen, jotka liittyvät metsälain muutokseen ja metsänkäsittelyn monipuolistamiseen. Ensimmäinen tavoite on selvittää, millaisia aikomuksia metsänomistajilla on metsiensä käsittelyä kohtaan ja kuinka he suhtautuvat metsälain muutokseen. Mielenkiinto kohdistuu muun muassa metsänomistajien ajatuksiin metsänkäsittelyvaihtoehdoista, metsänhoidollisesta päätöksenteosta ja metsänomistuksen tavoitteista. Tutkimuksen toisena tavoitteena on selvittää vastaavia mielipiteitä metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkökulmasta metsänomistajien aikomuksia pohjana käyttäen. Tutkimuksen pyrkimyksenä on siten hahmottaa näkemysten ja suhtautumiserojen kokonaisuutta sekä sitä, miten kyseiset asiat tulisi ottaa huomioon metsänhoitoyhdistyksen tarjoamissa palveluissa metsälain muuttuessa.

2 AINEISTO JA MENETELMÄT

2.1 Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen tapaustutkimus

Kymmenen kunnan alueella toimiva Mhy Päijät-Häme muotoutui nykytilaansa Mhy Itä-Hämeen ja Mhy Salpausselän yhdistyessä vuoden 2009 alussa. Fuusioitumisen taustalla olivat muun muassa tavoitteet toiminnan, palveluiden ja erityisosaamisen kehittämisestä (Mhy Päijät-Häme, verkkosivusto). Nykyiseen Mhy Päijät-Hämeen toimialueeseen kuuluvat seuraavat kunnat: Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Lahti, Nastola, Padasjoki ja Sysmä (kuva 2).

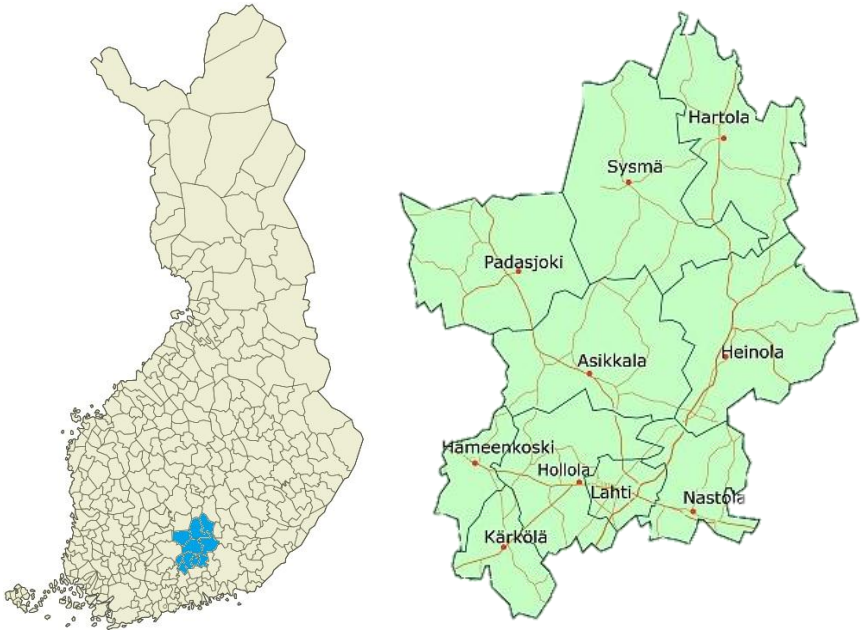

Kuva 2. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen toimialue. (Kuvalähde: Mhy Päijät-Hämeen Internet-sivut)

Mhy Päijät-Häme on yksi Suomen suurimmista metsänhoitoyhdistyksistä, sillä siihen kuuluu noin 7000 yksityismetsänomistajajäsentä, joiden yhteenlaskettu metsien pinta-ala on lähes 245 000 hehtaaria. Mhy Päijät-Hämeen asema metsäalan toimijana alueellaan on vankka, sillä yhdistyksen Internet-sivujen mukaan yhdistys toteuttaa 75 prosenttia toimialueellaan tehtävistä metsänhoitotöistä. Puunmyyntisuunnitelmien osalta vastaava luku on 70 prosenttia ja lisäksi noin puolet toimia-alueen puukaupoista toteutetaan metsänomistajien valtakirjoilla. Mhy Päijät-Häme työllistää kymmenessä toimistossaan 40 toimihenkilöä. Yhdistyksen kokonaisliikevaihto on vuosina 2010–2012 vaihdellut kahdeksan ja kymmenen miljoonan euron välillä, ja metsänhoitomaksuvarojen osuus kokonaisliikevaihdosta on ollut viime vuosina seitsemästä yhdeksään prosenttia. Vuoden 2013 liikevaihtotavoitteeksi on asetettu seitsemän miljoonaa euroa.

Mhy Päijät-Hämeen toiminnasta on laadittu vuosittain sekä toiminta-/vuosikertomus että toimintasuunnitelma (esim. Vuosikertomus 2012 ja Toimintasuunnitelma 2013), joihin on koottu tietoja yhdistyksen toiminnasta ja kehittämisestä. Kyseisistä dokumenteista on saatavissa tietoa myös Mhy Päijät-Hämeen liikevaihdosta. Asiantuntijapalveluiden osuus on noussut tasaisesti vuodesta 2009 alkaen muodostaen 13 prosenttia liikevaihdosta vuonna 2012. Myös metsänhoitopalveluiden osuus liikevaihdon jakaumasta on kasvanut tasaisesti ollen 27 prosenttia vuonna 2012. Loppuosan liikevaihdosta vuonna 2012 muodostivat materiaalipalvelut (12 %) ja suurimpana osana vuodesta 2011 selkeästi laskeneet korjuupalvelut (47 %). (Kuva 3)

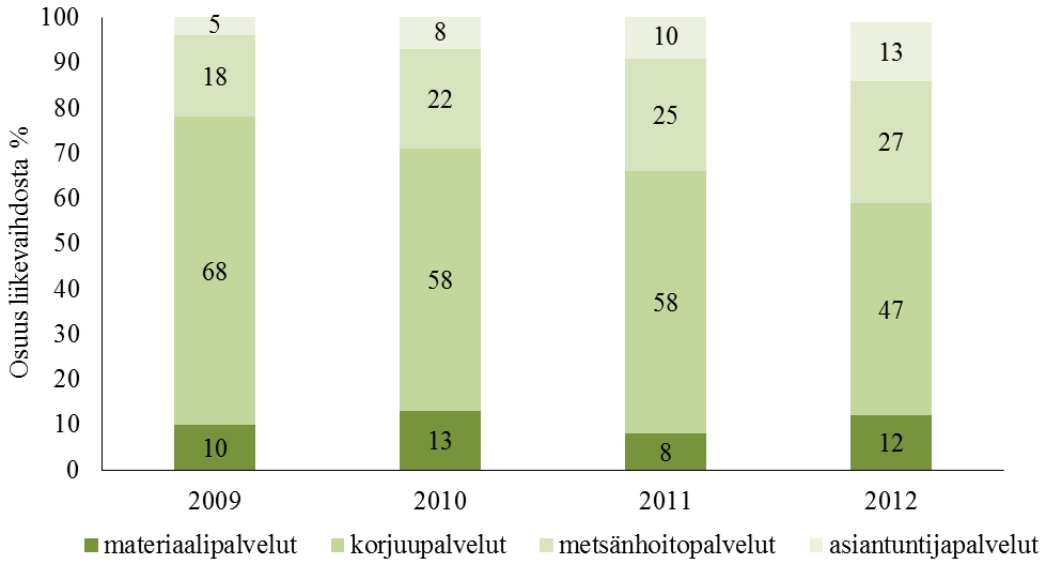

Kuva 3. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen liikevaihdon jakauma vuosina 2009–2012. (Aineistolähde: Mhy Päijät-Häme, Vuosikertomus 2012)

Mhy Päijät-Hämeen toiminta-ajatuksen mukaan ”*Mhy Päijät-Häme on jäsentensä oma, täyden palvelun metsäorganisaatio, joka tarjoaa monipuolisia metsäomaisuuden hoitopalveluita metsänomistajien parhaaksi*” (Toimintasuunnitelma 2013). Toimintaa johtavaksi ajatukseksi on kirjattu myös seuraavaa: ”*Yhdistyksen tavoitteena on auttaa metsänomistajia saamaan metsistään mahdollisimman suuren ja kestävän hyödyn*” (Vuosikertomus 2012). Strategiset linjaukset on esitetty puolestaan tiiviisti ja kattavasti vuoden 2012 vuosikertomuksessa. Mhy Päijät-Hämeessä ensimmäiseksi strategiseksi päämääräksi ovat valittu palvelun helppous ja henkilökohtaisuus, johon sisältyvät ajatukset palveluiden helposta saatavuudesta ja asiakkaan tarpeiden huomioinnista. Muita yhdistyksen toimintaa ohjaavia strategisia päämääriä ovat imago ja tunnettuus, henkilöstön osaaminen ja hyvinvointi, kumppanuudet ja yhteistyö, edunvalvonta sekä talouden ja resurssien tasapaino (Vuosikertomus 2012).

Vuoden 2013 toiminnan painopistealueiksi on toimintasuunnitelmassa määritelty taloudellisen tilanteen parantaminen, puunkaupan edunvalvonta, metsänhoitopalveluiden tarjonta ja kehittäminen sekä energiapuukaupan kannattavuuden parantaminen. Yleisen tason painopistealueet on ryhmitelty pääsääntöisesti samoin kuin aiempinakin vuosina, mutta niiden alle kirjatut täsmällisemmät toteuttamisehdotukset eroavat luonnollisesti toisistaan (mm. Toimintasuunnitelma 2012 ja 2011). Metsänhoidollisten tavoitteiden ohella Mhy Päijät-Hämeen toimintasuunnitelmaan on kirjattu useita tavoitteita jäsenistöön liittyen. Keskeisimpinä kohtina voitaneen näiltä osin nostaa esiin tavoite korkean asiakastyytyväisyyden säilyttämisestä sekä metsänomistajia aktivoivasta metsänhoidollisesta henkilökohtaisesta neuvonnasta (Toimintasuunnitelma 2013). Tämän tutkimuksen kannalta etenkin jäsenistöön ja muuttuvaan toimintaympäristöön liittyvät tavoitteet ovat keskeisessä asemassa.

Tämä tutkimus on toteutettu Mhy Päijät-Hämeen tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksen ajatuksen mukaisesti tutkimus kohdistetaan rajattuun kohteeseen, johon liittyviä seikkoja pyritään selvittämään omassa kontekstissaan (Laine ym. 2007). Tapaustutkimuksen tuloksia on kuitenkin mahdollista yleistää koskemaan myös yksittäistapausta laajempaa kokonaisuutta, jolloin laajemman tason tietoa tuottamalla voidaan tehdä yleispäätelmiä ja lisätä kokonaisvaltaista ymmärrystä aiheesta (Leino 2007). Tapaustutkimuksen tavoitteena voidaankin pitää kokonaisnäkemyksen tuottamista, joka yksittäistapaukseen perustuen tuo esiin yleisiä teemoja ja uusia näkökulmia (Leino 2007). Mhy Päijät-Hämeen valinta kohdealueeksi on perusteltavissa sen keskeisellä sijainnilla Etelä-Suomessa, toimialueen laajuudella ja sillä, että alueella harjoitetaan aktiivisesti metsätaloutta. Lisäksi Mhy Päijät-Häme pyrkii jatkuvasti kehittämään palveluitaan, joten siihen kohdistuvan tutkimuksen avulla voidaan tarkoituksenmukaisesti pyrkiä hahmottamaan tutkimuskysymysten sisältöä myös laajemmalla tasolla.

2.2 Metsänomistajakysely

2.2.1 Kyselyn sisältö ja toteuttaminen

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, millaisia aikomuksia metsänomistajilla on metsiensä käsittelyä kohtaan ja kuinka he suhtautuvat metsälain muutokseen. Tätä selvitettiin Mhy Päijät-Hämeen toimialueen metsänomistajille lähetetyn postikyselyn avulla. Kyselyn kohdehenkilöiden valitsemiseksi käytettiin systemaattisen otannan menetelmää, jossa perusjoukon järjestämisen ja otoskoon valitsemisen jälkeen otanta suoritetaan tilanteenmukaisen poimintavälin perusteella (Valli 2010). Tässä tutkimuksessa Mhy Päijät-Hämeen aakkostetusta jäsenlistasta poimittiin joka seitsemäs jäsen ja siten kyselyn otoskooksi muodostui 1030 jäsentä.

Yrityksiä ja yhteisöjä ei otettu mukaan otantaan. Kysely postitettiin metsänomistajille kesäkuussa 2013 metsänhoitoyhdistyksen jäsentiedotteen mukana. Kyselylomakkeen postittamista seuraavan kuukauden aikana lähetettiin myös kaksi erillistä tekstiviestimuistutusta, joilla pyrittiin vaikuttamaan vastausaktiivisuuteen.

Metsänomistajakysely rakentui neljästä osiosta. A-osiossa kerättiin metsänomistajaa ja tilaa koskevia perustietoja taustamuuttuja-analyyseja varten. B-osio oli tutkimuskysymyksen kannalta erittäin keskeinen, sillä siinä vastaajia pyydettiin ilmaisemaan näkemyksiään metsälakiin sekä metsätalouden harjoittamisen käytäntöihin liittyen. Kyselyn C-osio sisälsi metsänomistajien tavoiteryhmittelyyn tarvittavan väittämäkokonaisuuden sekä yhden metsänomistajien yleisiä arvostuksia avaavan kysymyksen. Kyselyn päättänyt D-osio puolestaan käsitteli Mhy Päijät-Hämeen toimintaa. (Liite 2) Tässä pro gradu -työssä on tuotu esiin osioiden A–C tulokset, joihin myös tulosten tarkastelu ja pohdinta perustuvat.

Kyselylomakkeessa käytettiin kolmea erilaista kysymystyyppiä: avoimia kysymyksiä, valmiit vastausvaihtoehdot sisältäneitä kysymyksiä sekä asteikollista vastausta vaatineita kysymyksiä. Avoimilla kysymyksillä pyrittiin keräämään tarkempia sanallisia perusteluja muiden vastausten tueksi ja tulosten analyysin laajentamiseksi. Avoimet vastaukset tuottivat laadullista eli kvalitatiivista aineistoa ja siten niitä myös analysoitiin kvalitatiivisilla menetelmillä. Kaksi muuta kysymystyyppiä tuottivat määrällistä eli kvantitatiivista aineistoa, johon liittyvät analyysit suoritettiin Excel-taulukkolaskentaohjelmalla ja SPSS-tilasto-ohjelmalla tilastollisia menetelmiä ja tilastollisia testejä käyttäen.

2.2.2 Metsiköiden käsittelyvaihtoehtojen muodostaminen

Metsänomistajille lähetetyn kyselyn keskeisenä teemana oli metsälaki ja metsätalouden harjoittamiseen liittyvät käytännöt. Metsänomistajien suhtautumista metsänkäsittelymenetelmiin pyrittiin selvittämään muun muassa siten, että kyselylomakkeella esitettiin kolmelle metsiköllе useita erilaisia käsittelyvaihtoehtoja, joista vastaajaa pyydettiin valitsemaan itselleen mieluisin annettujen tietojen perusteella. Kysymyksenasettelussa vastaajia kehotettiin olemaan huomioimatta nykyisen metsälain mukaisia uudistamishakkuiden järeys- ja ikärajoitteita, jotta vastaajat voisivat halutessaan valita myös uuden metsälain mukaisia käsittelyvaihtoehtoja. (Ks. liite 2: Kysymyslomakkeen osio B7)

Kyselylomakkeella kuvattiin valintatilanne männikölle, kuusikolle ja kuusialikasvoksiselle koivikolle. Metsiköiden lähtöpuustotiedot muodostettiin muokkaamalla esimerkinomaisia

maastomittaustuloksia tarkoituksenmukaisemmiksi muun muassa siten, että rinnankorkeusläpimitta jätettiin hieman nykyisen metsälain salliman uudistamisen järeysrajoitteen alapuolelle. Puustotietojen muokkauksella pyrittiin luomaan sellaisia metsiköitä, joissa kaikkien tarjottujen käsittelyvaihtoehtojen valinta oli periaatteessa mahdollista. Jokaisesta metsiköstä kerrottiin perustietoina kasvupaikka, puuston ikä, rinnankorkeusläpimitta, pituus, pohjapinta-ala, hehtaarikohtainen tilavuus sekä tukkiprosentti. Metsikön kuvauksen yhteydessä esitettiin myös valokuva esimerkkimetsiköstä.

Jokaiselle metsiköllе laadittiin kolme erilaista käsittelyvaihtoehtoa, joita kuvattiin käsitteillä päätehakkuu, perinteinen alaharvennus ja eri-ikäisrakenteistava yläharvennus. Edellisen kolmen vaihtoehdon lisäksi vastaajille tarjottiin myös mahdollisuus valita metsiköllе lepo, jolloin sille ei tehtäisi lainkaan toimenpiteitä seuraavan kymmenen vuoden aikana. Vastaavasti kolmen aktiivisia metsänhoidollisia toimenpiteitä sisältäneiden vaihtoehtojen toimenpiteet esitettiin toteutettaviksi seuraavan kahden vuoden aikana.

Eri käsittelyvaihtoehtojen tuottamat lopputulokset laskettiin Metsäntutkimuslaitoksen Motti-ohjelmistolla (versio 3.0). Erilaisten koealojen maastomittauksiin perustuvat kasvu- ja tuotosmallit mahdollistivat puuston kehitysennusteiden laatimisen, ja siten Motin avulla metsiköille voitiin havainnollistaa eri käsittelyvaihtoehtojen vaikutuksia. Käsittelyvaihtoehtojen kuvauksissa annettiin tietoa metsiköiden puuston yleisestä kehityksestä, suositeltavista metsänhoidollisista toimenpiteistä sekä metsätalouden tuotoista ja kustannuksista. Puun hintatiedot ja hoitotöiden kustannustiedot perustuivat Metsäntutkimuslaitoksen MetInfo-palvelusta saatuihin keskiarvoihin ja tilastoihin vuodelta 2011.

2.2.3 Kyselyn katoanalyysi

Kyselyn vastausajan päättymisen jälkeen suoritettiin kyselyyn liittyvä katoanalyysi. Katoanalyysin tavoitteena oli selvittää keskeisimmät vastaamattomuuden taustasyyt sekä kirjata ylös vastaamattomien henkilöiden taustamuuttujatietoja. Katoanalyysin avulla voitiin tehdä päätelmiä esimerkiksi kyselyn edustavuudesta, joten sillä oli merkitystä tulosten luotettavuuden arvioinnin kannalta.

Katoanalyysi toteutettiin poimimalla kyselyn otoksesta 158 henkilöä soittolistalle. Poimituista henkilöistä pyrittiin tavoittamaan soittamalla 40 sellaista metsänomistajaa, jotka eivät olleet vastanneet kyselyyn. Mikäli tavoiteltu henkilö ei vastannut puhelimeen, soitettiin listassa seuraavana olevalle henkilölle. Haastattelupuhelut soitettiin kahtena peräkkäisenä päivänä. En-

simmäisenä haastattelupäivänä vastaamattomia henkilöitä yritettiin tavoittaa uudelleen toisena haastattelupäivänä. Haastattelupuhelun aluksi varmistettiin, että haastateltavana oli tavoiteltu henkilö. Tämän jälkeen tiedusteltiin sitä, oliko haastateltava saanut kyselyn ja oliko hän vastannut siihen. Mikäli katohaastatteluun oli tullut poimituksi sellainen henkilö, joka oli vastannut kyselyyn, häntä pyydettiin antamaan palautetta kyselystä. Vastaamattomille henkilöille tehtiin varsinainen katohaastattelu (liite 3).

2.2.4 Kyselyn vastausprosentti ja aineiston edustavuus

Kysely lähetettiin 1030 metsänomistajalle ja vastauksia palautui 213 kappaletta. Kyselyn vastausprosentiksi muodostui siten 20,7. Tämä vastaa 3,2 prosenttia Mhy Päijät-Hämeen jäsenistöstä. Postin laskutukseen perustuvasta kuvasta 4 käy ilmi, että valtaosa vastauksista palautui kymmenen ensimmäisen arkipäivän sisällä siitä, kun kyselyn voidaan olettaa tulleen perille vastaanottajalle.

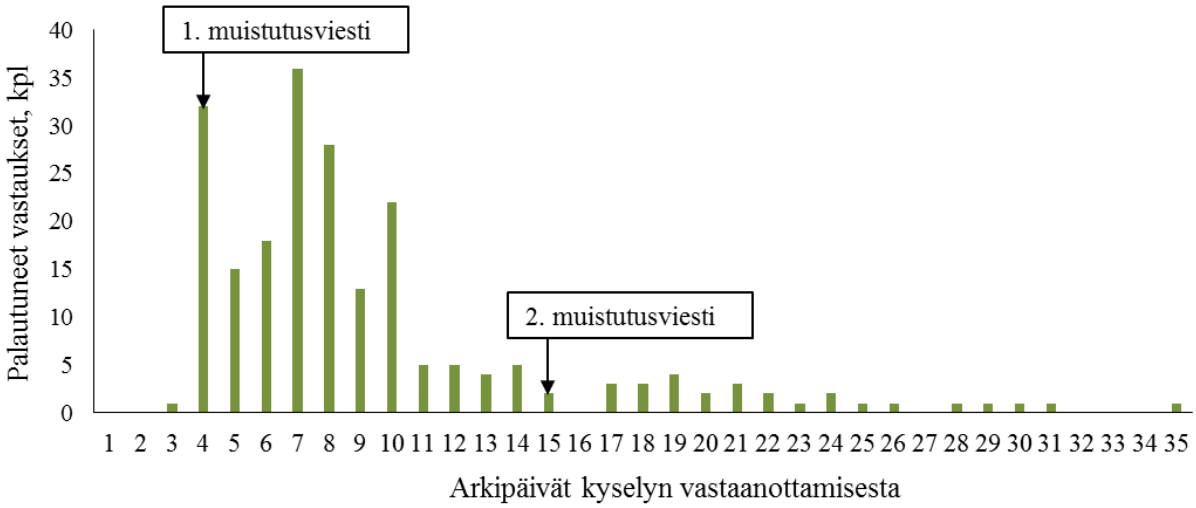

Kuva 4. Kyselylomakkeiden palautuminen.

Taulukkoon 1 on koottu kyselyn kysymyskohtaiset vastausprosentit ja kyselyille tyypilliseen tapaan niissä esiintyi vaihtelua. Taulukon tulkitsemisessa on huomioitava, että A8-kysymyksen kohdalle taulukkoon on merkitty viiva. Se merkitsee sitä, että kysymysasettelusta johtuen ei voitu olla täysin varmoja, tarkoittiko tyhjä vastauskohta vastaamattomuutta vai sitä, että vastaaja ei omistanut metsää Mhy Päijät-Hämeen alueen ulkopuolella. Lisäksi joidenkin kysymysten kohdalla on huomattava, että kaikki eivät vastanneet jokaiseen kysymyksen sisältämään väittämään tai alakohtaan, ja siten vastausten kappalemäärä vaihteli myös kysymyskokonaisuuden sisällä. Kokonaisuutena voidaan kuitenkin todeta, että kyselyyn vastanneet olivat täyttäneet kyselyn huolellisesti. Myös kysymyskohtaiset vastausprosentit säilyivät varsin hyvinä läpi kyselyn.

Taulukko 1. Kyselyn A–C-osioiden kysymyskohtaiset vastausmäärät ja -prosentit.

Kysymys	Vastauksia kpl	Vastaus-prosentti
A1 sukupuoli	210	98,6
A2 syntymävuosi	203	95,3
A3 asema suhteessa tilaan	208	97,7
A4 ammattiasema	202	94,8
A5 omistusmuoto	211	99,1
A6 omistusaika	202	94,8
A7 metsää Päijät-Hämeessä	208	97,7
A8 metsää muualla	-	-
A9 asuinpaikka suhteessa tilaan	211	99,1
A10 metsänhoitoaktiivisuus	163-195	83,9
A11 puukauppa-aktiivisuus	190	89,2
B1 tyytyväisyys nykyisiin menetelmiin	209	98,1
B2 sanalliset perustelut	30	14,1
B3 metsälain rajoittavuus	204	95,8
B4 sanalliset perustelut	31	14,6
B5 lakimuutoksen seuraaminen	207	97,2
B6 metsälain uudistaminen	189-197	90,3
B7A1 männikön käsittely	199	93,4
B7A2 sanalliset perustelut	154	72,3
B7B1 kuusikon käsittely	197	92,5
B7B2 sanalliset perustelut	130	61,0
B7C1 koivikon käsittely	197	92,5
B7C2 sanalliset perustelut	128	60,1
B7D valintojen taustatekijät	183-192	87,5
B8 metsänhoidon päätökset	190-199	90,8
C1 metsänomistuksen tavoitteet	197-200	93,2
C2 tavoiteryhmittely	186-198	91,0

Tässä tutkimuksessa kerätyn ja tulosten laadinnassa käytetyn aineiston edustavuuden selvittämiseksi kyselyyn vastanneiden metsänomistajien taustapiirteitä tarkasteltiin kolmella eri tavalla siten, että taustapiirteitä verrattiin Mhy Päijät-Hämeen jäsenistöön muodostamaan perusjoukkoon, valtakunnalliseen metsänomistajakunnan rakenteeseen sekä katohaastattelun tuottamaan tietoon vastaamattomien taustapiirteistä. Kolmella eri vertailulla pyrittiin saamaan kokoon kattava näkemys tutkimuksen kyselyn tuottaman aineiston edustavuudesta ja siten myös siitä, mitä asioita tulosten tulkinnassa ja tuloksista tehtävissä päätelmissä tulisi mahdollisesti ottaa huomioon.

Taulukossa 2 on esitetty kyselyyn vastanneiden ja perusjoukon muodostaneen jäsenistön vertailu keskeisimpien taustapiirteiden osalta. Metsänhoitoyhdistyksen jäsenet ovat yleisesti luonnehdittuna varsin iäkkäitä, sillä perusjoukossa yli 60-vuotiaiden osuus on liki 80 prosenttia. Vastaavasti kyselyyn vastanneissa yli 60-vuotiaiden osuus oli selvästi pienempi (65,0 %), joten metsänhoitoyhdistyksen tasolla tarkasteltuna iäkkäämmät metsänomistajat olivat vastaajajoukossa aliedustettuina. Tässä tulee kuitenkin ottaa huomioon, että Mhy Päijät-Hämeen ikäjakaumaa muodostettaessa 22,3 prosenttia jäsenistä ei voitu sijoittaa mihinkään ikäluokkaan, sillä heidän ikänsä ei ollut tiedossa. Näin ollen taulukon 2 ikäjakauma ei perustu koko metsänhoitoyhdistyksen jäsenistöön ja siten siinä saattaa olla vinoumaa, eikä ikäjakaumasta tehtäville päätelmille tulisi tästä syystä antaa liikaa painoarvoa.

Taulukko 2 osoittaa, että tilan omistusmuodon osalta postikyselyyn vastanneet olivat taustapiirteiltään perusjoukkoa hyvin vastaavia. Myös tilakoon osalta eri tilakokoluokkiin kuuluvien jäsenten suhteelliset osuudet olivat lähellä toisiaan. Merkittävimpänä erona oli se, että alle kymmenen hehtaarin tilat olivat kyselyssä aliedustettuina (17,3 % vs. 24,1 %). Myös metsätilan keskikoossa oli eroa, sillä Mhy Päijät-Hämeen jäsenten metsätilan keskikoko on 35,0 hehtaaria, kun taas tämän tutkimuksen aineistossa se oli 41,0 hehtaaria.

Taulukko 2. Kyselyyn vastanneiden ja Mhy Päijät-Hämeen jäsenten taustapiirteiden vertailu.

Taustapiirre	Postikysely % vastaajista	Mhy:n jäsenet
Ikä		
Alle 40 v.	6,4	3,2
40-59 v.	28,6	19,2
Yli 60 v.	65,0	77,6
Tilan omistusmuoto		
Perheomistus	75,8	77,7
Yhtymä	13,7	9,6
Kuolinpesä	10,4	11,0
Muu		1,7
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella		
Alle 10 ha	17,3	24,1
10-19,9 ha	25,5	25,7
20-49,9 ha	34,6	32,8
50-99,9 ha	14,9	11,9
Yli 100 ha	7,7	5,6

Taulukossa 3 on esitetty tämän tutkimuksen aineiston vertailu Metsäntutkimuslaitoksen Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen (Hänninen ym. 2011) tuloksiin, jotka kertovat metsänomistajien taustapiirteistä valtakunnallisella tasolla. Tämän tutkimuksen aineiston vastaajakunta oli hieman iäkkäämpää kuin metsänomistajat keskimäärin. Selkein ero on nähtävissä ikäluokassa 65–74-vuotiaat, jossa eroa on yli kahdeksan prosenttiyksikköä (32,5 % vs. 24 %). Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen mukaan metsänomistajien keski-ikä on 60 vuotta, kun se tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneilla metsänomistajilla oli 63 vuotta.

Iäkkäämpien metsänomistajien keskivertoa runsaampi osuus heijastui myös ammattiasemaan, sillä eläkeläisten suhteellinen osuus oli tässä tutkimuksessa viisi prosenttiyksikköä valtakunnan tasoa korkeampi (50,0% vs. 45 %). Iän ja ammattiaseman lisäksi eroa oli myös asumisessa suhteessa tilaan, sillä valtakunnan tasolla tarkasteltuna metsänomistajista selvästi suuremman osan on havaittu asuvan tilalla (30,8 % vs. 42 %). Ero tähän tutkimukseen verrattuna oli näiltä osin hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä. (Taulukko 3)

Sukupuolen, tilan omistusmuodon ja metsätilan koon osalta tämän tutkimuksen kyselyyn vastanneet metsänomistajat edustivat varsin hyvin valtakunnallista tilannetta, sillä erot taustapiirreluokkien suhteellisten osuuksien välillä olivat vähäisiä. Voidaan kuitenkin todeta, että alle kymmenen hehtaarin tilojen suhteellinen osuus erosi melko selvästi valtakunnallisesta aineistosta (17,3 % vs. 22 %). Tämä heijastui myös siihen, että Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen mukaan metsätilan keskikoko on 35,3 hehtaaria, kun se tämän tutkimuksen aineistossa oli 41,0 hehtaaria. (Taulukko 3)

Verrattaessa taulukkoa 2 ja 3 havaitaan, että tilakokoon osalta Mhy Päijät-Hämeen jäsenistö vastasi hyvin valtakunnallista tilakokojakaumaa ja näin ollen on luontevaa, että molempien tarkastelujen perusteella tämän tutkimuksen aineisto oli alle kymmenen hehtaarin tilojen osalta hieman aliedustettu. Kyselyn kokonaisedustavuutta tilakoon suhteen voidaan kuitenkin pitää molempien tarkastelujen suhteen varsin hyvänä. Päätelmiä tehtäessä ja tuloksia yleistettäessä tulee kuitenkin ottaa näiden edustavuustarkastelujen pohjalta huomioon se, että tämän tutkimuksen aineiston metsänomistajilla oli omistuksessaan keskimääräistä hieman enemmän metsää. Iän osalta edustavuustarkastelun tulos oli perusjoukon ja valtakunnallisen aineiston perustella vastakkainen, mikä oletettavasti johtui puutteellisista jäsenistön ikätiedoista.

Taulukko 3. Tämän tutkimuksen vastaajien taustapiirteiden vertailu ja Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen (Hänninen ym. 2011) valtakunnallisiin tuloksiin.

Taustapiirre	Tämä tutkimus	Suomalainen metsänomistaja 2010
	% vastaajista / metsänomistajista	
Sukupuoli		
Mies	71,4	75
Nainen	28,6	25
Ikä		
Alle 45 v.	9,4	11
45-54 v.	12,3	19
55-64 v.	30,0	32
65-74 v.	32,5	24
Yli 74 v.	15,8	14
Ammattiasema		
Palkansaaja	27,2	30
Maa- ja metsätalousyrittäjä	13,9	16
Muu yrittäjä	8,4	7
Eläkeläinen	50,0	45
Muu (esim. työtön, opiskelija)	0,5	2
Tilan omistusmuoto		
Perheomistus	75,8	76
Yhtymä	13,7	12
Kuolinpesä	10,4	11
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella		
Alle 10 ha	17,3	22
10-19,9 ha	25,5	26
20-49,9 ha	34,6	32
50-99,9 ha	14,9	14
Yli 100 ha	7,7	6
Asuu tilalla		
Kyllä	30,8	42
Ei	69,2	57

Metsänhoitoyhdistyksen jäsenistöön perustuneen perusjoukon vertailun ja valtakunnalliseen metsänomistajarakenteeseen pohjautuneen tarkastelun lisäksi kyselyn edustavuutta voidaan punnita myös katoanalyysin tulosten avulla. Katoanalyysi mahdollisti kyselyyn vastanneiden ja vastaamattomien metsänomistajien vertailun ja siten edustavuuspäätelmien tekemisen. Vastausprosentin mataluuden vuoksi katohaastattelussa selvitettiin ensin vastaamattomuuden syyt, jotka käyvät ilmi taulukosta 4. Yli puolet vastaamatta jättäneistä ilmoitti vastaamattomuuden syyksi joko ajanpuutteen tai sen, että oli unohtanut vastata kyselyyn. Kahden selkeästi yleisimmän syyn ohella haastateltavat mainitsivat myös useita muita syitä vastaamattomuudelleen.

Taulukko 4. Katohaastatteluissa mainitut syyt kyselyyn vastaamattomuudelle.

Vastaamattomuuden syy	% vastaajista
Ajanpuute	32,5
Unohdus	22,5
Ei yleensäkään vastaa	10,0
Korkea ikä, sairaus yms. henkilökohtainen syy	7,5
Ei muista syytä tai kyselyä	7,5
Muu sekalainen syy	5,0
Kyselylomakkeen hankaluus	5,0
Tilan asioista huolehtii joku muu	5,0
Ei ollut saanut kyselyä	2,5
Vastaamisella ei merkitystä	2,5

Vastaamattomien ja vastanneiden taustatietoja verrattiin tilastollisella analyysilla. Voidaan todeta, kyselyyn vastanneiden ja vastaamattomien välillä havaittiin tilastollisesti merkitsevää eroa iän, ammattiaseman ja tilalla asumisen suhteen. Vastanneiden henkilöiden joukossa oli selvästi enemmän yli 60-vuotiaita kuin kyselyyn vastaamattomissa (65,0 % vs. 42,5 %), eli kyselyyn vastanneet olivat siten vastaamattomiin verrattuna iäkkäämpiä. Tämä havainto vastaa sitä huomiota, joka voitiin tehdä aiemmin valtakunnallisen vertailun yhteydessä. (Taulukko 5)

Ikäjakauman erot heijastuivat myös ammattiasemaan, sillä siinä havaittiin niin ikään tilastollisesti merkitsevä ero vastanneiden ja vastaamattomien metsänomistajien välillä. Eläkeläisten määrä vastanneissa oli selvästi suurempi kuin vastaamattomissa (50,0 % vs. 32,5 %), mikä on valtaosin seurausta yli 60-vuotiaiden osuudesta vastaajajoukossa. Iäkkäiden metsänomistajien ja eläkeläisten suuren osuuden vaikutus on nähtävissä oletettavasti myös siinä, että palkansaajia oli kyselyyn vastanneissa enemmän kuin kyselyyn vastaamattomissa (27,2 % vs. 15,0 %). Ammattiasemaa tarkasteltaessa huomataan selvänä erona myös se, että maa- ja metsätalousyrittäjiä oli vastanneiden keskuudessa selvästi vähemmän kuin vastaamattomien joukossa (13,9 % vs. 42,5 %). (Taulukko 5)

Kolmas tilastollisesti merkitsevä ero kyselyyn vastanneiden ja vastaamattomien metsänomistajien välillä oli siinä, asuiko vastaaja tilalla vai ei. Katoanalyysin perusteella vastaamattomien joukkoon kuului vastanneita enemmän tilalla asuvia metsänomistajia (47,5 % vs. 30,8 %). Silti sekä kyselyyn vastanneista että vastaamattomista enemmistö asui muualla kuin tilalla. Sukupuolen, tilan omistusmuodon ja tilakoon osalta vastanneiden ja vastaamattomien välillä ei havaittu olevan tilastollisesti merkitsevää eroa. (Taulukko 5)

Taulukko 5. Postikyselyyn ja katohaastatteluun vastanneiden taustapiirteiden vertailu. Merkitsevyystasona p = 0,05.

Taustapiirre	Posti-kysely	Kato-haastattelu	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo
	% vastaajista / tiloista			
Sukupuoli				
Mies	71,4	80,0	1,247	0,264
Nainen	28,6	20,0		
Ikä				
Alle 40 v.	6,4	10,0		
40-59 v.	28,6	47,5	7,229	0,027
Yli 60 v.	65,0	42,5		
Ammattiasema				
Palkansaaja	27,2	15,0		
Maa- tai metsätalousyrittäjä	13,9	42,5	18,921	0,000
Eläkeläinen	50,0	32,5		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	8,9	10,0		
Tilan omistusmuoto				
Perheomistus	75,8	82,5		
Yhtymä	13,7	10,0	0,842	0,656
Kuolinpesä	10,4	7,5		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella				
Alle 10 ha	17,3	12,5		
10-19,9 ha	25,5	27,5		
20-49,9 ha	34,6	32,5	2,719	0,606
50-99,9 ha	14,9	12,5		
Yli 100 ha	7,7	15,0		
Asuu tilalla				
Kyllä	30,8	47,5	4,209	0,040
Ei	69,2	52,5		

Vastaamattomuuden syyn ja perustietojen ohella katohaastateltavilta tiedusteltiin myös suhtautumista metsälain muutokseen. Haastateltavilta kysyttiin, pitivätkö he metsälain uudistamista tarpeellisena. 42,5 prosenttia haastatelluista oli sitä mieltä, että metsälain uudistamiselle on tarvetta, kun taas viidesosa (20,0 %) vastasi kysymykseen kieltävästi. Liki kaksi viidesosaa vastaajista (37,5 %) ei osannut muodostaa kantaansa, mikä luultavasti ainakin osittain johtui siitä, että puhelinhaastattelutilanteessa kovinkaan moni ei ollut innostunut kertomaan kannastaan ensiajatusta laajemmin.

Metsälainsäädännön uudistamista tarpeellisena pitäneet haastateltavat perustelivat vastaustaan useimmiten sillä, että käsittelyvaihtoehtoja pitäisi olla enemmän ja että niiden pitäisi olla monipuolisempia. Useat viittasivat vastauksissaan myös metsänomistajan valinnanvapauteen ja

sen laajentamisen tarpeeseen. Vastaavasti metsälainsäädännön uudistamista tarpeettomana pitäneiden haastateltavien kommenteissa korostui se, että nykyinenkään laki ei ole rajoittanut heidän toimintaansa eikä siinä siten koettu muutospainetta. En osaa sanoa -kannan valinneet haastateltavat totesivat useimmiten, että he eivät olleet seuranneet metsälakiin liittyvää keskustelua lainkaan, joten mielipiteen muodostaminen tuntui heistä hankalalta.

2.2.5 Metsänomistajien tavoiteryhmittely

Edellä kuvattujen metsänomistajien perusominaisuuksien lisäksi ristiintaulukoinneissa hyödynnettiin taustamuuttujana myös tietoa vastaajien metsänomistuksen tavoitteista ja arvostuksista. Metsänomistajat on ollut tapana jakaa viimeaikaisissa metsänomistajatutkimuksissa tavoiteryhmiin 22 väittämän avulla (esim. Hänninen ym. 2010). Tämän tutkimuksen kyselylomakkeella esitetyt väittämät olivat sisällöltään samat kuin Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksessa, mutta vastausasteikko muotoiltiin hieman eri tavoin, sillä en osaa sanoa -vaihtoehto sijoitettiin varsinaisen vastausasteikon ulkopuolelle. Metsänomistajia pyydettiin arvioimaan väittämien merkitystä oman metsänomistuksensa kannalta.

Tavoiteryhmittelyyn tarvittavat väittämät jakautuvat kuuteen osakokonaisuuteen, joita olivat virkistys ja vapaa-aika, puuntuotanto ja puunmyyntitulot, metsäluonto ja -maisema, taloudellinen turvallisuus, metsäntunnearvot ja metsä sijoituskohteena. Väittämien arvottamisen perusteella metsänomistajat jaettiin analyysien tuloksena viiteen tavoiteryhmään: metsästä elävät, taloudellista turvaa korostavat, virkistyskäyttäjät, monitavoitteiset ja epätietoiset.

Tässä tutkimuksessa metsänomistajien tavoiteryhmittelyssä käytettiin SPSS-tilasto-ohjelmaa. Tavoiteryhmiin luokittelu aloitettiin imputoinnilla eli puuttuvien vastausten täydentämisellä. Tyhjien vastausten lisäksi myös en osaa sanoa -vastaus tulkittiin imputoinnissa puuttuvaksi vastaukseksi. Mikäli vastaajalta puuttui vastaus korkeintaan neljän väittämän kohdalta, puuttuvien väittämien vastaukseksi asetettiin asteikon keskimmäinen vaihtoehto eli arvo kolme. Mikäli puuttuvia vastauksia oli yli neljä, jouduttiin vastaaja jättämään kokonaan tavoiteryhmittelyn ulkopuolelle. Ennen imputointia tavoiteryhmittelyyn sopivia vastaajia oli 161. Imputoinnin jälkeen lopulliseen tavoiteryhmittelyyn voitiin kuitenkin sisällyttää 190 vastaajaa.

Vakiintuneen käytännön mukaisesti metsänomistajien tavoiteryhmittely toteutettiin pääkomponenttianalyysin ja ryhmittelyanalyysin avulla. Pääkomponenttianalyysissä edellä mainitut kuusi aihealuetta koottiin kolmeen pääulottuvuuteen, joita olivat taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot, aineettomat tavoitteet sekä työtilaisuudet ja ulkoilu. Ryhmittely näihin kolmeen

pääkomponenttiin perustui alkuperäisten muuttujien saamien latausten tarkasteluun (taulukko 6). Mitä suuremman latauksen väittämä pääulottuvuuden suhteen sai, sitä vahvemmin sen voitiin katsoa kertovan kyseiseen pääulottuvuuteen suuntautumisesta.

Taulukko 6. Väittämien latautuminen kolmeen pääulottuvuuteen pääkomponenttianalyysilla (principal components -menetelmä ja varimax-rotaatio). Alle 0,25 lataukset on merkitty asteriskiä kuvaavalla *-merkillä.

	Taloudellinen tuvallisuus ja myyntitulot	Aineettomat tavoitteet	Työtilaisuudet ja ulkoilu
Vanhuuden turva	0,845	*	*
Poikkeustilanteiden turva	0,823	*	*
Suurten hankintojen rahoitus	0,760	*	*
Sijoituskohde	0,751	*	*
Luontonsaannin turva	0,722	*	*
Säännölliset tulot kulutukseen	0,686	*	*
Inflaatiosuoja	0,600	*	*
Työtulot	0,592	*	0,503
Tonttien arvonnousu	0,590	*	*
Perintö	0,474	0,329	*
Omistuksen itseisarvo	0,328	0,645	*
Yhteys kotiseutuun	0,314	0,665	*
Kauneuselämykset	*	0,815	*
Hiljentyminen ja mietiskely	*	0,765	*
Monimuotoisuus	*	0,758	*
Luonnonsuojelu	*	0,706	*
Ajanviettoympäristö	*	0,644	0,419
Ulkoilu	*	0,604	0,549
Marjastus ja sienestys	*	0,569	0,380
Kotitarvepuu	*	0,335	0,572
Metsänhoitotyöt	*	*	0,725
Metsästys	*	*	0,555

Pääkomponenttianalyysin jälkeen hyödynnettiin ryhmittelyanalyysiä luokittelemaan metsänomistajat edellä mainitun kolmen pääkomponentin suhteen lopulliseen viiteen tavoiteryhmään. Ryhmittelyn tulkinta pohjautui ryhmäkeskiarvoihin. Mitä suurempi ryhmäkeskiarvo oli, sitä vahvemmin tavoiteryhmässä keskimäärin painottuivat kolmen pääulottuvuuden sisältämät väittämät (taulukko 7). Väittämistä puolestaan on tulkittavissa metsänomistuksen taustalla vaikuttavat arvot ja asenteet, ja siten samaan tavoiteryhmään kuuluvien metsänomistajien arvostuksissa voidaan todeta olevan yhteneväisyys.

Epätietoisten ryhmän osalta mikään kolmesta pääulottuvuudesta ei saanut positiivista latausta. Tämä kertoo siitä, että epätietoinen ei aseta metsänomistukselleen varsinaisesti toisistaan tärkeydeltään poikkeavia tavoitteita. Epätietoisten metsänomistajien vastakohtana voitaneen jossain määrin pitää monitavoitteisten ryhmää, jossa pääkomponenttien saamat ryhmäkeskiarvot olivat kaikki positiivisia. Tämä osoittaa sen, että heidän metsänomistuksessaan tärkeitä vaikuttavat olevan sekä metsän aineelliset että aineettomat hyödyt. Taloudellista turvaa korostavien, virkistyskäyttäjien ja metsästä elävien ryhmäkeskiarvot puolestaan korostuivat kunkin ryhmän osalta yhden pääulottuvuuden suhteen. (Taulukko 7)

Taulukko 7. Pääkomponenttipistemäärien ryhmäkeskiarvot ryhmittelyanalyysissa (K-means-ryhmittely).

Tavoiteryhmä	kpl	Taloudellinen turvallisuus ja myyntitulot	Aineettomat tavoitteet	Työtilaisuudet ja ulkoilu
Epätietoiset	25	-0,714	-0,953	-0,858
Monitavoitteiset	51	0,845	0,360	0,660
Taloudellista turvaa korostavat	32	0,951	-0,610	-0,890
Virkistyskäyttäjät	46	-0,655	1,004	-0,379
Metsästä elävät	36	-0,710	-0,589	0,937
F-testisuure		73,372	52,070	56,838
Merkitsevyys, p-arvo		0,000	0,000	0,000

Tavoiteryhmittelyn lopputulos on esitetty kuvassa 5. Kuvasta on nähtävissä myös Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksen (Hänninen ym. 2011) tavoiteryhmittely, jotta tämän tutkimuksen ryhmittelytulosta voidaan tarkastella suhteessa valtakunnalliseen tilanteeseen. Tähän kyselyyn vastanneet ryhmittyvät varsin yhdenmukaisesti verrattuna valtakunnalliseen aineistoon. Tässä tutkimuksessa suurin osa metsänomistajista kuului monitavoitteisten ryhmään (27 %), joka edusti hieman yli neljäsosaa vastanneista. Toiseksi suurimmaksi tavoiteryhmäksi muodostuivat virkistyskäyttäjät, joiden osuus oli hieman alle neljännes (24 %). Metsästä elävien (19 %) ja taloudellista turvaa korostavien (17 %) metsänomistajien osuus oli melko lailla samansuuruinen, ja niistä kumpikin edusti vajaata viidesosaa vastaajajoukosta. Hieman yli kymmenesosa (13 %) tähän kyselyyn osallistuneista metsänomistajista puolestaan kuului epätietoisten ryhmään, jossa tiettyjen metsänomistuksen tavoitteiden korostuminen ei ole havaittavaa. Ryhmien ominaispiirteiden kuvaukset on esitetty taulukossa 8.

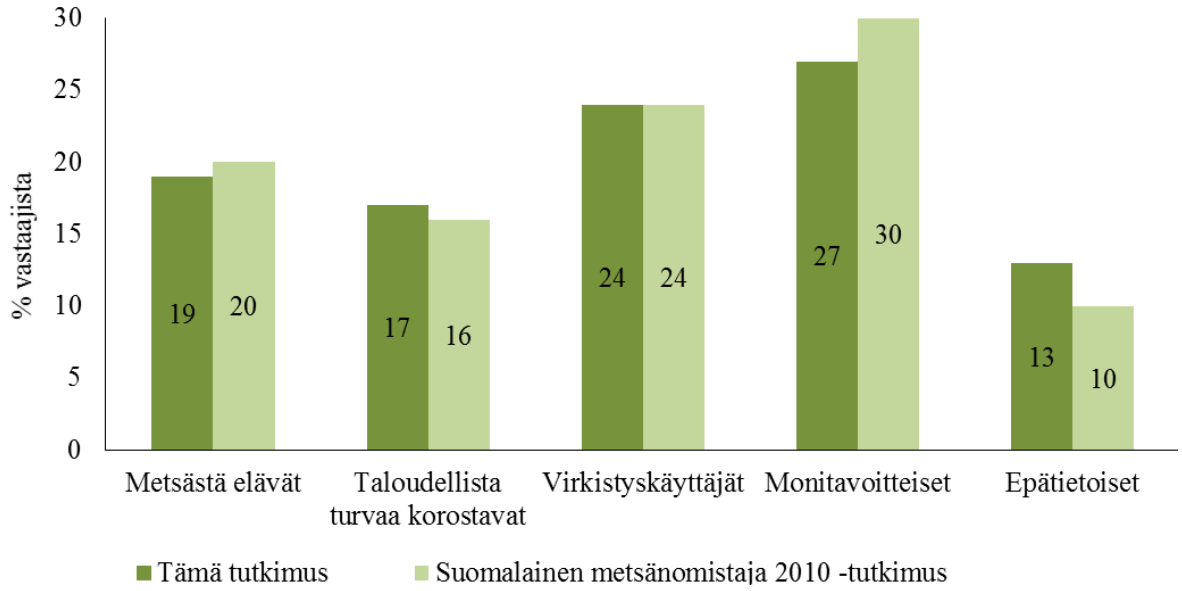

Kuva 5. Tavoiteryhmiin jakautuminen tässä tutkimuksessa ja Suomalainen metsänomistaja 2010 -tutkimuksessa.

Taulukko 8. Tavoiteryhmien kuvaukset ja ominaispiirteet. (Hänninen ym. 2011)

Tavoiteryhmä	Ryhmän kuvaus ja ominaispiirteet
Metsästä elävät	Metsä ei useinkaan tärkein tulonlähde, mutta metsänomistuksessa arvostetaan erityisesti etenkin metsän tarjoamia työ- ja ulkoilumahdollisuuksia.
Taloudellista turvaa korostavat	Metsän tuottamien aineellisten hyödykkeiden kuten esim. säännöllisten puunmyyntitulojen merkitys korostunut.
Virkistyskäyttäjät	Aineettomien näkökohtien korostuminen esim. luonnon- ja maisemansuojelun sekä virkistyskäytön kautta.
Monitavoitteiset	Metsänomistuksessa painottuvat sekä aineelliset että aineettomat hyödyt. Tärkeiksi koetaan taloudellisten hyötyjen ohella myös esim. virkistykseen ja ulkoiluun liittyvät seikat.
Epätietoiset	Ei erityisiä tavoitteita metsänomistukselle. Toiset tavoitteet eivät korostu toisia enemmän.

2.2.6 Kyselyn tulosten laskenta ja taustamuuttujat

Kyselyn A-osiossa kerättyjä perustietoja ja C-osion avulla muodostettuja tavoiteryhmiä hyödynnettiin tulosten laskennassa siten, että niistä muotoiltiin tarkoituksenmukaiset taustamuuttujaluokittelut. Taustamuuttujia käytettiin edelleen apuna ristiintaulukoinneissa. Mielipiteiden ja näkemysten riippuvuutta taustapiirteistä eli erojen tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin SPSS-tilasto-ohjelmalla khii toiseen (χ^2) -testin avulla. Tilastollisen merkitsevyyden rajaarvoksi valittiin tässä tutkimuksessa $p = 0{,}05$.

Khii toiseen -testin käyttämisen edellytykset ja tulosten luotettavuus ovat yhteydessä ristiintaulukoinnin solujen odotettuihin frekvensseihin ja niiden osuuteen suhteessa taulukon kokonaissolumäärään. Mikäli odotetut frekvenssit osoittautuivat liian pieniksi, testin suorittamisessa hyödynnettiin SPSS-tilasto-ohjelman Exact tests -lisäosaa, jonka avulla saatiin laskettua odotetuista frekvensseistä riippumaton eli niin sanottu tarkka p-arvo. Tämän tutkimuksen tulokset-osiossa on kuhunkin taulukkoon merkitty, milloin laskennassa on käytetty Exact-testiä. On myös huomioitava, että SPSS ei saanut laskettua kaikille taustapiirteille tarkkaa p-arvoa. Näissä tapauksissa taulukkoon on merkitty viiva tarkan p-arvon kohdalle, ja tilastollisen merkitsevyyden tulkinta on perustettu normaalin khii toiseen -testin p-arvoon.

Tässä tutkimuksessa taustamuuttujina toimivat vastaajan sukupuoli, ikä, ammattiasema, tilakoko, metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuus sekä tavoiteryhmä. Sukupuolta lukuun ottamatta taustamuuttajat luokiteltiin uudelleen, jotta niistä saatiin muodostettua tarkoituksenmukaiset ryhmittelyt. Iän perusteella vastaajat luokiteltiin kolmeen luokkaan: alle 40-vuotiaisiin, 40–59-vuotiaisiin ja yli 60-vuotiaisiin. Ammattiaseman osalta kysymyslomakkeen vaihtoehdot tiivistettiin puolestaan neljään luokkaan eli palkansaajiin, maa- ja metsätalousyrittäjiin, eläkeläisiin ja muihin.

Metsänhoitoaktiivisuutta kuvaava taustamuuttuja muodostettiin siten, että vastaajat jaettiin itse tekemiensä ja ulkopuolisella teettämiensä metsänhoitotöiden työlajien mukaan kolmeen luokkaan: passiivisiin, melko aktiivisiin ja aktiivisiin. Passiivisten ryhmään kuuluivat sellaiset vastaajat, jotka ilmoittivat, että metsätilalla ei ollut tehty mitään työlajia viimeisen viiden vuoden aikana. Melko aktiivisiin sisällytettiin ne vastaajat, jotka ilmoittivat joko tehneensä itse tai teettäneestä 1–3 erilaista työlajia. Aktiivisina metsänomistajina pidettiin sellaisia vastaajia, joiden metsätilalla oli tehty tai teetetty neljää tai useampaa erilaista työlajia viimeisen viiden vuoden aikana. Puukaupallisen aktiivisuuden osalta vastaajat jaettiin puolestaan kah-

teen luokkaan eli passiivisiin ja aktiivisiin. Passiivisiin lukeutuivat ne vastaajat, jotka eivät olleet tehneet tilallaan puukauppaa viimeisen viiden vuoden aikana. Vastaavasti kerran tai useammin puuta myyneet vastaajat sisällytettiin aktiivisten luokkaan.

2.2.7 Vastaajien perustiedot

Kyselyn A-osiossa kerättyjä vastaajien perustietoja hyödynnettiin muiden osioiden kysymysten tulosten muodostamisessa siten, että ne toimivat taustamuuttujina ristiintaulukoinneissa. Vastaajien taustapiirteitä voidaan kuitenkin tarkastella myös itsenäisesti, sillä ne antavat kokonaiskuvan kyselyn vastaajajoukosta ja siten aineiston keskeisimmistä ominaispiirteistä. Valtaosa vastaajien perustietoihin liittyvistä jakaumista on nähtävissä katohaastattelutaulukossa (taulukko 5) postikysely-sarakkeen kohdalla. Kyselyyn vastanneista 71,4 prosenttia oli miehiä ja 28,6 prosenttia naisia. Vastaajien ikäjakauman osalta voidaan todeta, että vastaajista valtaosa (65,0 %) oli yli 60-vuotiaita. Alle 40-vuotiaiden osuus oli 6,4 prosenttia ja loppuosa eli 28,6 prosenttia vastaajista oli 40–59-vuotiaita. Vastaajien keski-ikä oli 63 vuotta ja mediaani 64 vuotta. Vanhin vastaaja oli syntynyt vuonna 1919 ja nuorin puolestaan vuonna 1993.

Vastaajien ikäjakauma heijastui luonnollisesti myös ammattiasemaan, sillä puolet vastaajista ilmoitti olevansa eläkkeellä. Palkansaajia ilmoitti puolestaan olevansa hieman yli neljäsosa (27,2 %) vastaajista. Maa- ja metsätalousyrittäjiä vastaajien joukossa oli yhteensä 13,9 prosenttia. Keskimääräinen tilakoko Mhy Päijät-Hämeen alueen tiloissa vastaajien osalta oli 41 hehtaaria ja mediaani 23 hehtaaria. Tilakokojakauman osalta selvä enemmistö vastaajista kuului pienten tai keskisuurten tilojen luokkaan, sillä yli 70 prosenttia ilmoitti metsänsä pinta-alan olevan alle 50 hehtaaria. Vastaajista hieman alle kolmasosa (30,8) ilmoitti asuvansa tilalla. (Taulukko 5)

Vastaajien keskuudessa selvästi yleisin tilan omistuksen muoto oli perheomistus (75,8 %), eli tila omistettiin joko yksin tai yhdessä puolison kanssa. Yhtymiä oli hieman alle 14 % ja kuolinpesiä vastaavasti kymmenesosa (10,4 %) (taulukko 5). Taulukkoon 9 on puolestaan koottu taustapiirteet vastaajien asemasta suhteessa tilaan ja siitä käy ilmi, että kyselyyn vastanneista 74 prosenttia ilmoitti olevansa tilan omistaja. 18,8 prosenttia vastaajista puolestaan ilmoitti olevansa yhtymän tai perikunnan jäsen, eli he vastasivat kyselyyn muidenkin omistajien puolesta siten, että heitä pyydettiin kuitenkin arvioimaan esimerkiksi metsänomistuksen tavoitteita oman metsänomistuksensa kannalta. Yli puolet vastaajista (55,4 %) oli omistanut tilan jo yli 20 vuoden ajan. Vastaavasti tuoreita metsänomistajia oli alle kymmenesosa (7,9 %) kyse-

lyyn vastanneista. Tilan omistusajan jakauman taustalla vaikuttavat oletettavasti edellä esitetyt tiedot kyselyn vastaajajoukon ikäjakaumasta.

Taulukko 9. Kyselyyn vastanneiden tilan omistusmuoto ja omistusaika.

Taustapiirre	% vastaajista
Kyselyyn vastannut henkilö	
Tilan omistaja	74,0
Hallintaoikeuden haltija	1,9
Omistajan/haltijan puoliso	3,4
Muu perheenjäsen	1,4
Yhtymän/perikunnan jäsen	18,8
Muu henkilö	0,5
Tilan omistusaika	
Alle 5 vuotta	7,9
5-19 vuotta	36,6
Yli 20 vuotta	55,4

Vastaajien metsänhoitoaktiivisuutta ja tehtyjä työlajeja voidaan tarkastella taulukon 10 avulla. Mikäli itse tehtyjä ja teetettyjä työlajeja käsitellään kokonaisuutena, yleisimpiä työlajeja olivat olleet taimikonhoito, nuoren metsän kunnostus ja metsänviljely tai luontainen uudistaminen. Taimikonhoidon yleisyydestä työlajina kertoo myös se, että vain alle viidesosa vastaajista (16,7 %) ilmoitti, ettei sitä ollut tehty lainkaan. Vastaavasti kaikista metsätalouteen liittyvistä työlajeista vähiten oli tehty lannoitusta, sillä yli 80 prosenttia vastaajista ilmoitti, ettei sitä ollut tehty tilalla viimeisen viiden vuoden aikana lainkaan. Myös pystypuiden karsinta näyttää olleen työlajina harvinainen, sillä yli 75 prosentilla tiloista sitä ei ollut tehty niin ikään lainkaan.

Itse tehdyistä työlajeista selvästi suosituin oli taimikonhoito, sillä vastaajista yli 60 prosenttia kertoi tehneensä sitä itse viimeisen viiden vuoden aikana. Vastaajat olivat tehneet itse melko runsaasti myös metsänviljelyyn tai luontaiseen uudistamiseen (40,4 %) sekä nuoren metsän kunnostukseen (39,1 %) liittyviä töitä. Työlajeista vähiten oli itse tehty maanmuokkausta (4,4 %) ja lannoitusta (4,9 %). Vastaavasti ulkopuolisella tekijällä vastaajat olivat teettäneet selvästi eniten uudistusalan maanmuokkausta (57,2 %). Muiden työlajien teettämisen osuus oli selvästi pienempi.

Taulukko 10. Erilaisten metsänhoitotöiden tekeminen.

Työlaji	On tehnyt itse	On teettänyt ulkopuolisella % vastaajista	Ei ole tehty lainkaan	Vastaus-prosentti
Taimikonhoito	62,5	20,8	16,7	91,5
Nuoren metsänkunnostus	39,1	28,3	32,6	83,6
Metsänviljely tai luontainen uudistaminen	40,4	26,4	33,2	86,4
Energiapuun korjuu	31,1	33,2	35,8	88,3
Uudistusalan maanmuokkaus	4,4	57,2	38,3	84,0
Hakkuiden ennakkoraivaus	30,3	21,8	47,9	85,9
Metsätiet tai -ojat	9,0	30,3	60,7	81,7
Pystypuiden karsinta	19,4	4,8	75,8	77,0
Lannoitus	4,9	10,4	84,8	76,5

Taulukosta 11 on nähtävissä metsänomistajien jakautuminen aktiivisuusryhmiin sekä metsänhoitotöiden että puukauppojen osalta. Hieman yli kymmenesosa (11,2 %) kyselyyn vastanneista oli luokiteltavissa metsänhoitotöiden osalta passiivisiksi, eli he eivät olleet tehneet itse eivätkä myöskään teettäneet metsätilallaan mitään työlajia viimeisen viiden vuoden aikana. Suurin osa (60,2 %) metsänomistajista lukeutui aktiivisten ryhmään, eli he olivat tehneet itse tai teettäneet tilallaan neljää tai useampaa erilaista työlajia viimeisen viiden vuoden aikana. Hieman alle viidesosa (28,6 %) vastaajista puolestaan kuului metsänhoitotöiden aktiivisuuden osalta melko aktiivisiin. Vastaajista 70 prosenttia ilmoitti myyneensä metsätilaltaan puuta vähintään kerran viimeisen viiden vuoden aikana, eli heitä voitiin pitää puukaupallisesti aktiivisina.

Taulukko 11. Metsänhoidon ja puukaupan aktiivisuusryhmiin jakautuminen.

Aktiivisuusryhmä	% vastaajista
Metsänhoitotyöt	
Passiivinen	11,2
Melko aktiivinen	28,6
Aktiivinen	60,2
Puukaupat	
Passiivinen	30,0
Aktiivinen	70,0

2.3 Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden haastattelut

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli selvittää, millaisia näkemyksiä metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöillä oli metsälain uudistamisesta ja metsänkäsittelyn monipuolistamisesta. Tutkimuskysymykseen sisältyi myös pyrkimys selvittää metsänomistajien ja toimihenkilöiden nä-

kemysten suhdetta toisiinsa sekä hahmotella sitä, miten eri asiat tulisi ottaa huomioon metsänhoitoyhdistyksen palveluissa. Näitä tarkastelukohtia pyrittiin avaamaan Mhy Päijät-Hämeen toimihenkilöitä haastattelemalla. Eskolan ja Suorannan (2005) mukaan haastattelun syvimpänä tarkoituksena voidaan pitää pyrkimystä selvittää toisen henkilön ajatusmaailmaa ja mielipiteitä. Haastattelua voidaan periaatteessa kuvata vuorovaikutuksen tilanteena eli keskusteluna, jota tutkija eri tavoin johdattelee.

Haastattelut tuottivat kvalitatiivista eli laadullista aineistoa, jota analysoitiin kvalitatiivisen analyysin menetelmillä. Kvalitatiivisella aineistolla tarkoitetaan usein yleisellä tasolla sellaista aineistoa, joka on muodoltaan tekstiä. Teksti on voinut muodostua tutkijasta riippumatta tai siten, että tutkija on ollut mukana tekstin syntyprosessissa (Eskola ja Suoranta 2005). Tämän tutkimuksen osalta tutkija on ollut kiinteästi mukana laadullisen aineiston muodostamisessa, sillä aineisto on kerätty kasvokkain suoritetuin ryhmähaastatteluin.

Laadulliseen tutkimukseen ja sen aineiston keruuseen liittyy usein kysymys kerättävän aineiston laajuudesta ja koosta (Tuomi ja Sarajärvi 2011). Laadullisessa tutkimuksessa voidaan soveltaa harkinnanvaraista otantaa, jolloin keskitytään varsin vähäiseen määrään tapauksia. Aineiston tieteellisyyttä arvioitaessa tärkeimmäksi seikaksi ei nouse tällöin määrä vaan ennen kaikkea laatu. Aineiston laatu pohjautuu siihen, että tutkija on aihepiirin yleisen teorian tuntemisen perusteella kykenevä ohjaamaan aineiston hankintaa tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Harkinnanvaraisen otannan lisäksi menettelystä voidaan perustellusti käyttää myös nimeä harkinnanvarainen näyte. (Eskola ja Suoranta 2005)

Tämän tutkimuksen kvalitatiivinen haastatteluaineisto kerättiin lokakuussa 2013 neljässä eri Mhy Päijät-Hämeen toimistossa. Kuhunkin haastattelutilaisuuteen osallistui 2–6 toimihenkilöä samanaikaisesti ja yhteensä haastateltavina oli 14 toimihenkilöä, joiden toiminimikkeitä olivat metsäneuvoja ja metsäsuunnittelija. Haastateltavat oli valittu etukäteen tutkimuskysymystä ajatellen, koska laadullisen tutkimuksen periaatteiden pohjalta on tärkeää, että haastateltavat tietävät tutkittavasta asiasta laajasti ja että heillä on asiasta kokemusta. Tuomi ja Sarajärvi (2011) argumentoivat, että haastateltavien valinnan ei pidäkään olla satunnaista, vaan pikemminkin nimenomaan etukäteen mietittyä ja tarkoitukseen sopivaa.

Tässä tutkimuksessa hyödynnettiin teemahaastattelun menetelmää. Käytetylle menetelmälle on tyypillistä se, että keskustelun aihepiirit on valittu etukäteen mutta muuten haastattelutilanne saa edetä vapaasti eikä esimerkiksi kysymyksiä esitetä määrämuotoisina (Eskola ja Suo-

ranta 2005). Tutkimuskysymyksen selvittämiseksi metsänomistajakyselyn keskeisimmät havainnot koottiin yhteen ja niistä laadittiin selkeät tuloskuvat. Kyselyn tuloksia hyödynnettiin haastatteluissa keskustelunavaajina ja virikkeinä siten, että haastateltavia pyydettiin kertomaan omia näkemyksiään kyselyn tuloksista sekä analysoimaan sitä, miten ne mahdollisesti saattaisivat vaikuttaa metsänhoitoyhdistyksen toimintaan. Haastatteluissa pyrittiin keskustelunomaiseen asetelmaan, jossa ajatuksia voisi tuoda vapaasti esille ja niitä voitaisiin kommentoida luontevasti, ja siksi haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina.

Eskolan ja Suorannan (2005) mukaan ryhmähaastattelun valintaa haastattelumenetelmäksi puoltavat halu luoda välitön tilanne sekä kannustaa keskusteluun, jonka kautta esiin voidaan olettaa nousevan erilaisia asioita yksilöhaastatteluihin verrattuna. Ryhmähaastattelu on siis parhaimmillaan tehokas ja stimuloiva tilanne. On tosin muistettava, että joku haastateltavista voi ilmaista näkemyksensä ryhmätilanteessa hyvinkin eri tavoin kuin kahdenkeskisessä haastattelutilanteessa. Tämä ei kuitenkaan ole Eskolan ja Suorannan (2005) mukaan ongelma, jos analyysissa kiinnitetään huomiota kokonaisasetelmaan ja sen vaikutusten pohtimiseen.

Laadullisissa analyyseissä on kyse tapauskohtaisesta tarkastelusta, joten teoreettisen edustavuuden osalta keskeinen idea on tarkastella aineistoa ja tapausta esimerkkinä yleisestä. Aineiston tarkoituksena on siis auttaa tutkijaa ymmärtämään käsiteltävää ilmiötä ja aihepiiriä paremmin tapauskohtaisuus mielessä pitäen. Tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että sen perusteella ei edes pyritä tekemään empiirisesti yleistettäviä päätelmiä, ja näin ollen olisi suotavaa, että analyysin kohteena oleva aineisto olisi kaikin puolin yhtenäinen ja perusteltu kokonaisuus (Eskola ja Suoranta 2005). Tässä tutkimuksessa tapaustutkimuksen ominaispiirteet täyttyvät, sillä sekä kysely että haastattelut kohdistuivat Mhy Päijät-Hämeen toimialueelle.

Toimihenkilöhaastatteluiden tuottama aineisto analysoitiin sisällönanalyysin periaatteita noudattaen. Sisällönanalyysilla pyritään luomaan tutkittavasta ilmiöstä sanallinen kuvaus tiiviissä muodossa erilaisten johtopäätösten tekemistä varten (Tuomi ja Sarajärvi 2011). Eskolan ja Suorannan mukaan (2005) mukaan sisällönanalyysia voidaan toteuttaa esimerkiksi teemoittelun ja tyypittelyn avulla, ja Eskolan ja Vastamäen (2010) mukaan ne ovatkin teemahaastatteluaineiston analysoinnissa useimmiten hyödynnetyt menetelmät. Eskola ja Suoranta (2005) ovat kuvanneet teemoittelumenetelmää siten, että aineistosta voidaan ryhmittelemällä nostaa esiin tutkimusongelman kannalta mielenkiintoisia sitaatteja tarkastelun alle. Teematarkastelu voi pohjautua jo aineiston keräysvaiheessa käytettyihin teemoihin eli kokonaisuuksiin, jotka

oli mietitty jo etukäteen haastattelun aihealueita suunniteltaessa. Tyypittelyssä aineistosta pyritään puolestaan luomaan yleisempiä tyyppejä, jotka edustavat vastauksia laajemminkin.

Tämän tutkimuksen haastatteluaineiston analyysi- ja tulkintaprosessin aluksi haastatteluaineisto litteroitiin eli haastattelut kuunneltiin nauhalta ja ne kirjoitettiin auki tekstiksi. Tämän jälkeen haastatteluiden kvalitatiiviseen sisältöön perehdyttiin tarkemmin käymällä aineistoa läpi lukemalla sitä ja ryhmittelemällä samalla haastateltavien kommentteja haastatteluteemojen mukaisesti edellä kuvattuja menetelmiä hyödyntäen. Näkemyksistä pyrittiin löytämään sekä yhteisiä tekijöitä että keskeisiä näkemyseroja, jotta toimihenkilöhaastatteluista kyettäisiin muodostamaan yhtenäinen analyysi tutkimuskysymyksen suhteen.

3 TULOKSET

3.1 Kyselyn tulokset: metsänhoitoyhdistyksen jäsenten näkökulma

3.1.1 Suhtautuminen metsälakiin ja sen uudistamiseen

Metsänomistajien suhtautuminen nykyisin käytössä oleviin metsänhoito- ja hakkuutapoihin on nähtävissä kuvasta 6. Siitä käy ilmi, että yli puolet vastaajista (52,2 %) ilmoitti olevansa melko tyytyväisiä nykyisiin metsänkäsittelymenetelmiin. Hieman yli kymmenesosa (12 %) ilmoitti olevansa jopa erittäin tyytyväinen. Vastaavasti melko tai erittäin tyytymättömiä oli yhteensä noin kymmenesosa (10,5 %) vastaajista.

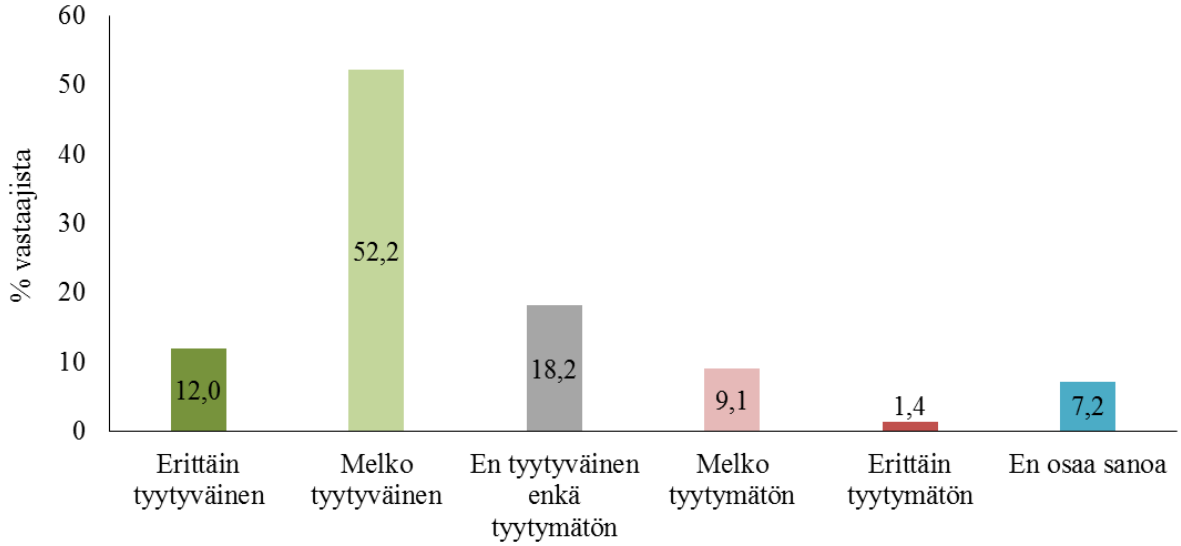

Kuva 6. Tyytyväisyys nykyisin käytössä oleviin metsänhoito- ja hakkuutapoihin.

Taulukkoon 12 on koottu vastaajien tyytyväisyys ja tyytymättömyys nykyisiin metsänhoito- ja hakkuutapoihin taustapiirteittäin siten, että tyytyväisiin on sisällytetty sekä erittäin tyytyväiset että melko tyytyväiset. Vastaavasti tyytymättömiin lukeutuvat sekä melko tyytymättömät että erittäin tyytymättömät vastaajat. Tilastollisesti merkitsevä ero oli sukupuolten ja puukauppa-aktiivisuusryhmien välillä. Muiden taustapiirteiden osalta suhtautumiserot eivät olleet tilastollisten testien perusteella merkitseviä.

Taulukon 12 mukaan miehet ilmaisivat olevansa selkeästi naisia tyytyväisempiä nykyisiin metsänkäsittelymenetelmiin, sillä miehistä vain alle kymmenesosa (6,7 %) ilmoitti olevansa tyytymätön naisten vastaavan osuuden ollessa viidennes (20,3 %). Ikäryhmien välillä erot eivät olleet niin selkeitä, sillä ikäjakauman eri luokkien suhteelliset osuudet olivat kokonaisuutena tarkastellen melko lähellä toisiaan. Vastaavasti ammattiaseman perusteella maa- ja

metsätalousyrittäjät vaikuttivat olevan tyytyväisimpiä, sillä heistä 71,4 prosenttia ilmoitti olevansa joko tyytyväinen tai erittäin tyytyväinen.

Suurempien tilojen omistajat olivat pienomistajiin verrattuna selkeästi tyytyväisempiä nykyisin käytössä oleviin metsänhoito- ja hakkuutapoihin. Tämä käy ilmi selvästi, vaikka ryhmien erot eivät kokonaisuudessaan olleetkaan tilastollisesti merkitseviä. Esimerkiksi yli sadan hehtaarin tilan omistajista yli 80 % ilmoitti olevansa tyytyväisiä, kun taas 10–20 hehtaarin metsätilallisista tyytyväisiä oli vain hieman yli puolet (52,8 %). Tavoiteryhmien osalta selvästi tyytyväisimpiä näyttävät olleen taloudellista turvaa korostavat metsänomistajat (78,1 %). Vähiten tyytyväisiä sen sijaan lukeutui epätietoisten (56,0 %) ja monitavoitteisten (60,8 %) ryhmään. Virkistyskäyttäjistä 21,7 prosenttia ei ollut tyytyväinen nykyisin käytössä oleviin menetelmiin, mikä muodosti suurimman tyytymättömien ryhmän. Vähiten tyytymättömiä sen sijaan oli metsästä elävien joukossa (5,6 %). (Taulukko 12)

Taulukon 12 mukaan metsänhoitoaktiivisuuden osalta tyytyväisimpiä nykyisiin menetelmiin ilmaisivat olevansa metsänhoidollisesti aktiiviset metsänomistajat, joista tyytyväisiä ilmoitti olevansa 67,5 prosenttia. Mitä aktiivisempaa ryhmää tarkastellaan, sitä suurempi osuus ryhmään kuuluneista oli ilmaissut tyytyväisyyttään. Taulukosta käy kuitenkin ilmi myös se, että kaikissa ryhmissä tyytymättömien osuus oli suunnilleen yhtä suuri eli noin kymmenen prosenttia. Epätietoisten osuus sen sijaan vaihteli ryhmien välillä selvästi. Mielipiteistään varmimpia näyttivät olleen aktiiviset metsänomistajat, sillä molemmista vain alle viisi prosenttia (4,1 %) ei osannut sanoa kantaansa. Kyselyn tulosten perusteella puukaupallisesti passiiviset metsänomistajat olivat selvästi aktiivisia puukaupantekijöitä tyytymättömämpiä nykyisiin menetelmiin, sillä passiivisista vain alle puolet (47,4 %) ilmoitti olevansa tyytyväisiä. Puukaupallisesti aktiivisten ryhmässä tyytyväisten osuus oli sen sijaan 73,5 prosenttia. Metsänhoitoaktiivisuusryhmistä poiketen puukauppa-aktiivisuudesta kertoneiden ryhmien välillä oli selkeä ero myös tyytymättömien osuudessa.

Taulukko 12. Tyytyväisyys nykyisin käytössä oleviin metsänhoito- ja hakkuutapoihin taustapiirteittäin. Merkitsevyystasona p = 0,05.

Taustapiirre	Tyytyväinen	Neutraali	Tyytymätön	En osaa sanoa	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista					
Sukupuoli						
Mies	70,5	18,1	6,7	4,7	15,529	0,001
Nainen	47,5	18,6	20,3	13,6		
Ikä *						
Alle 40 v.	64,3	21,4	7,1	7,1	3,629	0,727 (0,738)
40-59 v.	57,9	24,6	12,3	5,3		
Yli 60 v.	66,4	14,5	10,7	8,4		
Ammattiasema *						
Palkansaaja	61,8	20,0	12,7	5,5	6,718	0,666 (-)
Maa- tai metsätalousyrittäjä	71,4	17,9	10,7	0,0		
Eläkeläinen	62,2	20,4	7,1	10,2		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	66,7	11,1	16,7	5,6		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *						
Alle 10 ha	61,1	19,4	11,1	8,3	10,527	0,570 (-)
10-19,9 ha	52,8	24,5	13,2	9,4		
20-49,9 ha	64,8	18,3	9,9	7,0		
50-99,9 ha	83,3	10,0	3,3	3,3		
Yli 100 ha	81,3	12,5	6,3	0,0		
Metsänhoitoaktiivisuus *						
Passiivinen	50,0	27,3	9,1	13,6	6,868	0,333 (0,333)
Melko aktiivinen	61,0	16,9	10,2	11,9		
Aktiivinen	67,5	17,1	11,4	4,1		
Puukauppa-aktiivisuus						
Passiivinen	47,4	24,6	17,5	10,5	12,942	0,005
Aktiivinen	73,5	15,2	7,6	3,8		
Tavoiteryhmä *						
Metsästä elävät	66,7	22,2	5,6	5,6	11,930	0,451 (-)
Taloudellista turvaa korostavat	78,1	12,5	6,3	3,1		
Virkistyskäyttäjät	63,0	13,0	21,7	2,3		
Monitavoitteiset	60,8	21,6	9,8	7,8		
Epätietoiset	56,0	24,0	12,0	8,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testilllä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Nykyisiin metsänkäsittely- ja hakkuutapoihin tyytymättömiä vastaajia pyydettiin lisäksi perustelemaan vastaustaan sanallisesti ja kuvailemaan, millaisia menetelmiä he haluaisivat metsätilallaan hyödyntää. Vastauksista nousi selkeästi esiin tarve hyödyntää pehmeämpiä metsänkäsittelymenetelmiä. Etenkin avohakkuille toivottiin löytyvän helpommin vaihtoehtoisia toimenpiteitä, jotka eivät vaikuttaisi niin paljon esimerkiksi metsän maisema- ja luontoarvoihin. Avohakkuuseen liittyen monet vastaajat toivoivat myös sitä, että luontaista uudistamista pyrittäisiin hyödyntämään aiempaa enemmän, sillä kommenttien mukaan metsänviljelyä pidettiin ikävänä menoeränä.

Monet vastaajista olivat selvästi seuranneet vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyvää keskustelua, sillä useissa vastauksissa toivottiin mahdollisuutta hyödyntää jatkuvan kasvatuksen menetelmiä. Näiden tarpeiden taustalla mainittiin useimmiten halu vältellä avohakkuuta ja metsänhoidon kustannuksia etenkin metsänviljelyn osalta. Lisäksi monet vastaajat totesivat haluavansa pitää metsänsä metsän näköisenä eli peitteisenä jatkuvan kasvatuksen avulla. Nykyisiin menetelmiin tyytymättömien metsänomistajien vastauksista olikin siis kokonaisuutena tulkittavissa halu hyödyntää entistä monipuolisempia menetelmiä perinteisten harvennusten ja avohakkuuna toteutettavan päätehakkuun sijaan.

Vaikka metsänomistajat kertoivat sanallisissa kommenteissaan toiveistaan entistä monipuolisempaan metsienkäsittelyyn, kyselyyn vastanneet metsänomistajat eivät olleet kuitenkaan kokeneet nykyisen metsälain rajoittaneen metsiensä käyttöä. Tämä käy ilmi siitä, että metsälain rajoittavuutta ylipäätään oli mielestään kokenut vajaa viidennes (18,2 %) metsänomistajista. Vain prosentti vastaajista ilmoitti, että metsälaki oli rajoittanut heidän toimintaansa usein, kun taas vastaavasti 81,9 prosenttia vastaajista ei ollut kokenut metsälain rajoittaneen metsiensä käyttöä lainkaan.

Isompien metsätilojen omistajat olivat kokeneet lain rajoittavuutta pienomistajia enemmän. Tämä nousee esiin taulukosta 13, sillä neljäsosa (25,0 %) yli sadan hehtaarin metsätilallisista oli kokenut metsälain rajoittaneen joskus metsien käyttöä, kun vastaava osuus muissa tilakokoluokissa vaihteli noin kymmenesosan ja vajaan viidesosan (11,4–18,3 %) välillä. Metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuuden osalta aktiivisemmat metsänomistajat olivat kokeneet metsälain hieman passiivisia metsänomistajia rajoittavampana. Verrattaessa esimerkiksi metsänhoidollisesti passiivisia ja aktiivisia metsänomistajia sen suhteen, ettei lakia ole koettu rajoittavaksi, käy ilmi, että suhteellisissa osuuksissa on selkeä ero (88,9 % vs. 77,9 %). Puukauppa-aktiivisuusryhmiä vertailtaessa erot eivät olleet yhtä selkeitä.

Metsänomistajien tavoiteryhmien välillä näyttää taulukon 13 perustella olevan eroa metsälain rajoittavuuden kokemisen suhteen. Rajoittavimmaksi metsälain olivat kokeneet monitavoitteiset metsänomistajat, sillä heistä yhteensä 27,5 prosenttia oli kokenut metsälain rajoittaneen metsiensä käyttöä joko usein tai joskus. Monitavoitteisten ohella myös pieni osa (2,3 %) virkistyskäyttäjistä ilmoitti kokeneensa rajoittavuutta usein. Vähiten rajoittavuutta olivat kokeneet epätietoiset metsänomistajat, sillä heistä 92,0 prosenttia ilmoitti, ettei ollut kokenut metsälakia esteenä toiminnalleen.

Taulukko 13. Nykyisen metsälainsäädännön kokeminen metsien käyttöä rajoittavaksi tekijäksi taustapiirteittäin. Merkitsevyystasona p = 0,05.

Taustapiirre	On kokenut rajoittavan usein	On kokenut rajoittavan joskus	Ei ole kokenut rajoittavan	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista				
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *					
Alle 10 ha	0,0	11,4	88,6	3,113	0,927 (0,960)
10-19,9 ha	2,0	16,3	81,6		
20-49,9 ha	1,4	18,3	80,3		
50-99,9 ha	0,0	16,7	83,3		
Yli 100 ha	0,0	25,0	75,0		
Metsänhoitoaktiivisuus *					
Passiivinen	0,0	11,1	88,9	8,948	0,062 (0,051)
Melko aktiivinen	3,4	10,2	86,4		
Aktiivinen	0,0	22,1	77,9		
Puukauppa-aktiivisuus *					
Passiivinen	3,7	11,1	85,2	6,134	0,047 (0,037)
Aktiivinen	0,0	18,3	81,7		
Tavoiteryhmä *					
Metsästä elävät	0,0	16,7	83,3	5,690	0,682 (0,715)
Taloudellista turvaa korostavat	0,0	19,4	80,6		
Virkistyskäyttäjät	2,3	18,2	79,5		
Monitavoitteiset	2,0	25,5	72,5		
Epätietoiset	0,0	8,0	92,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Mikäli vastaaja oli kokenut metsälain rajoittaneen metsiensä käyttöä, häntä pyydettiin kuvailemaan tarkemmin omia kokemuksiaan. Vastauksissa korostuivat jälleen selvästi etenkin avohakkuuseen liittyvät asiat. Monet vastaajista kertoivat kokeneensa muun muassa avohakkuupakkoa ja lisäksi avohakkuun aiheuttaman uudistamisvelvoitteen toteuttamista metsänviljelyllä kuvailtiin kustannuksiltaan korkeiksi. Metsänkäsittelyyn toivottiin enemmän joustavuutta ja myös tässä kohdassa vastaajat käyttivät paljon jatkuvan kasvatuksen perusideaan liittyviä käsitteitä kuten esimerkiksi yläharvennus, taimiaines ja luontainen uudistuminen. Vastauksista oli löydettävissä myös vastakkainasettelua, sillä eräät eivät kokeneet nykyistä metsälakia tarpeeksi tehokkaana metsien monimuotoisuuden kannalta, kun taas muutamat vastaajat puolestaan toivat esiin omia kokemuksiaan siitä, miten metsälakiin kirjatut metsäluonnon suojeluun liittyvät säädökset oli koettu metsänkäyttöä rajoittavana tekijänä.

Metsänomistajien laajemmista omasanaisista vastauksista kävi selvästi ilmi, että monien sanavarastoon oli tarttunut vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyviä käsitteitä ja niitä käytettiin mielipiteiden perustelussa runsaasti. Selvästi yli puolet vastaajista (63,3 %) ilmoittikin seuranneensa metsälain muutokseen liittyvää keskustelua ja lakimuutoksen etenemistä

jonkin verran. Lisäksi vajaa kymmenes (8,7 %) vastaajista kertoi seuranneensa prosessia aktiivisesti. Alle kolmasosa (28,0 %) puolestaan ei ollut osoittanut mielenkiintoa asiaa kohtaan.

Suurempien tilojen omistajat olivat seuranneet metsälakiin liittyvää keskustelua ja muutosprosessia pienomistajia selvästi enemmän ja ero oli myös tilastollisesti merkitsevä. Yli sadan hehtaarin tilojen omistajista aktiivisia seuraajia ilmoitti olevansa neljännes (25,0 %), kun taas pienemmissä tilakokoluokissa aktiivisia seuraajia oli korkeintaan noin kymmenesosa (9,9 %) vastaajista. Samansuuntaisia eroja oli havaittavissa myös metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuudesta kertovien ryhmien välillä: aktiiviset metsänomistajat kertoivat seuranneensa muutosta passiivisia metsänomistajia innokkaammin. Metsälakimuutoksen seuraaminen vaihteli selvästi myös eri tavoiteryhmien välillä, ja aktiivisimmin asian etenemistä vaikuttivat tulosten perustella seuranneen virkistyskäyttäjät ja monitavoitteiset metsänomistajat. Vastaavasti epätietoisten ja metsästä elävien joukossa oli eniten sellaisia vastaajia, jotka eivät olleet seuranneet asiaa lainkaan. (Taulukko 14)

Taulukko 14. Metsälain muutokseen liittyvän keskustelun ja lakimuutoksen seuraaminen taustapiirteittäin. Merkitsevyystasona p = 0,05.

Taustapiirre	On seurannut aktiivisesti	On seurannut jonkin verran	Ei ole seurannut	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista				
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *					
Alle 10 ha	5,7	62,9	31,4	17,712	0,023 (0,023)
10-19,9 ha	5,8	50,0	44,2		
20-49,9 ha	9,9	69,0	21,1		
50-99,9 ha	6,7	76,7	16,7		
Yli 100 ha	25,0	62,5	12,5		
Metsänhoitoaktiivisuus *					
Passiivinen	9,1	54,5	36,4	11,512	0,021 (0,022)
Melko aktiivinen	0,0	62,1	37,9		
Aktiivinen	12,3	63,4	28,2		
Puukauppa-aktiivisuus					
Passiivinen	3,6	62,5	33,9	4,560	0,102
Aktiivinen	11,5	65,6	22,9		
Tavoiteryhmä *					
Metsästä elävät	0,0	67,6	32,4	11,294	0,186 (0,185)
Taloudellista turvaa korostavat	9,4	68,8	21,9		
Virkistyskäyttäjät	15,2	58,7	26,1		
Monitavoitteiset	13,7	68,6	17,6		
Epätietoiset	4,0	56,0	40,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Vaikka selvä enemmistö vastaajista ilmoitti olevansa tyytyväinen nykyisin käytössä oleviin metsänkäsittely- ja hakkuutapoihin (kuva 6), silti metsälaissa havaittiin uudistamistarvetta. Kuvasta 7 käy ilmi, että 48,3 prosenttia vastaajista piti metsälainsäädännön yleistä uudistamista joko melko tarpeellisena tai erittäin tarpeellisena. Vastaavasti vain alle viidesosa (18,3 %) vastaajista ilmoitti pitävänsä uudistuksia yleisesti ottaen tarpeettomina. Vastausten perusteella yksittäiset asiat koettiin yleisesti ottaen kokonaisuudistusta tarpeellisempina, ja yksittäisistä metsälain muutoksista tärkeimpänä uudistuksena metsänomistajat kokivat pienaukkohakkuiden ja eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen sallimisen. Yli kolmasosa (34,7 %) vastaajista piti vaihtoehtoisten menetelmien sallimista erittäin tarpeellisena ja lisäksi lähes samansuuruinen joukko (32,3 %) piti sitä melko tarpeellisena. Myös puulajivalinnan vapauttaminen koettiin tärkeäksi uudistukseksi, sillä sitä piti tarpeellisena selvästi yli puolet (63,7 %) vastaajista. Uudistushakkuiden järeys- ja ikärajojen poistamisen osalta puolestaan neljäsosa (25,8 %) koki uudistamisrajojen poistamisen tarpeettomana ja vastaavasti kaksi viidesosaa (41,1 %) piti sitä tarpeellisena.

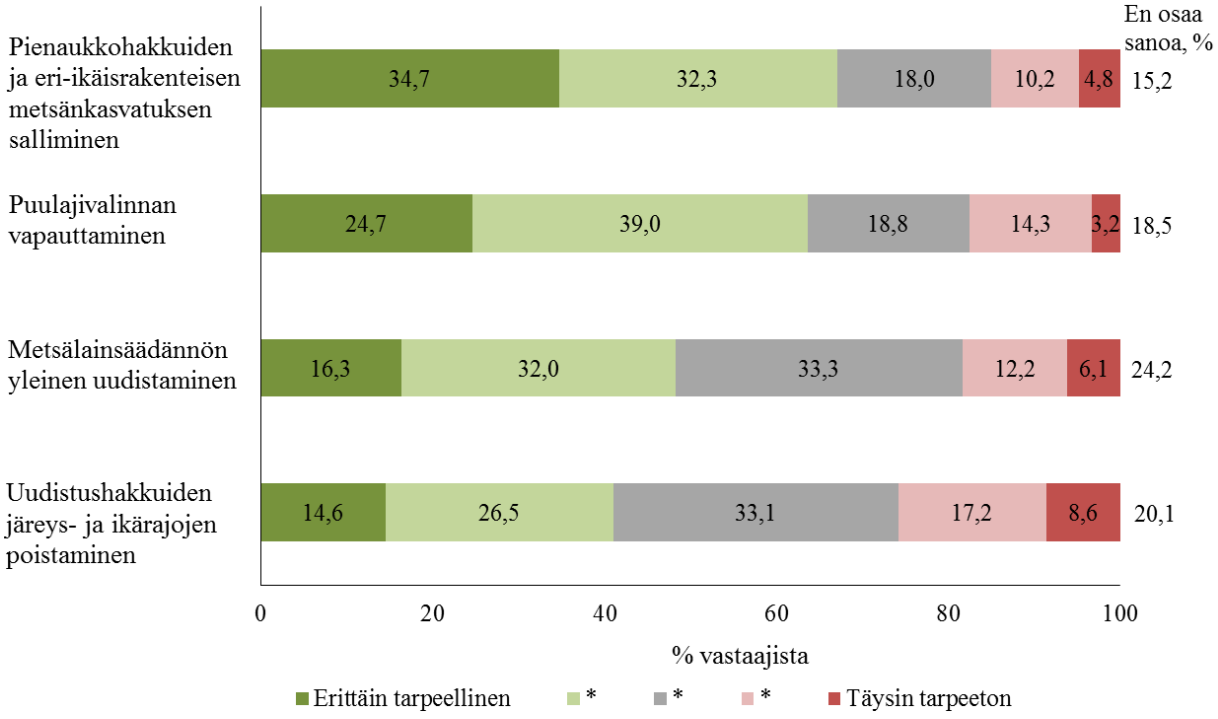

Kuva 7. Näkemykset metsälainsäädännön uudistamisen tarpeista.

3.1.2 Metsänkäsittelyvaihtojen valinnan tulokset ja valintoihin vaikuttaneet tekijät

Metsänomistajien suhtautumista metsänkäsittelymenetelmiin pyrittiin selvittämään asettamalla vastaajat valintatehtävän eteen. Käsittelymenetelmien valinnan tulokset kolmen esimerkkimetsikön osalta ovat nähtävissä kuvassa 8. Kaikkien metsiköiden tapauksessa selvä enemmistö vastaajista valitsi mieluisimmaksi metsänkäsittelymenetelmäksi eri-ikäisrakenteistavan

yläharvennuksen (50,8–66,0 %). Toiseksi suosituin vaihtoehto kaikissa metsiköissä oli perinteinen alaharvennus (24,4–34,5 %). Selvästi vähiten kannatusta käsittelyvaihtoehdoista sai päätehakkuun suorittaminen (1,5–8,5 %). Aktiivisten metsänhoidollisten toimenpiteiden sijaan levon oli valinnut metsiköstä riippuen 6,6–14,1 prosenttia vastaajista, joten senkin kiinnostavuus suosituimpiin vaihtoehtoihin nähden oli vähäinen.

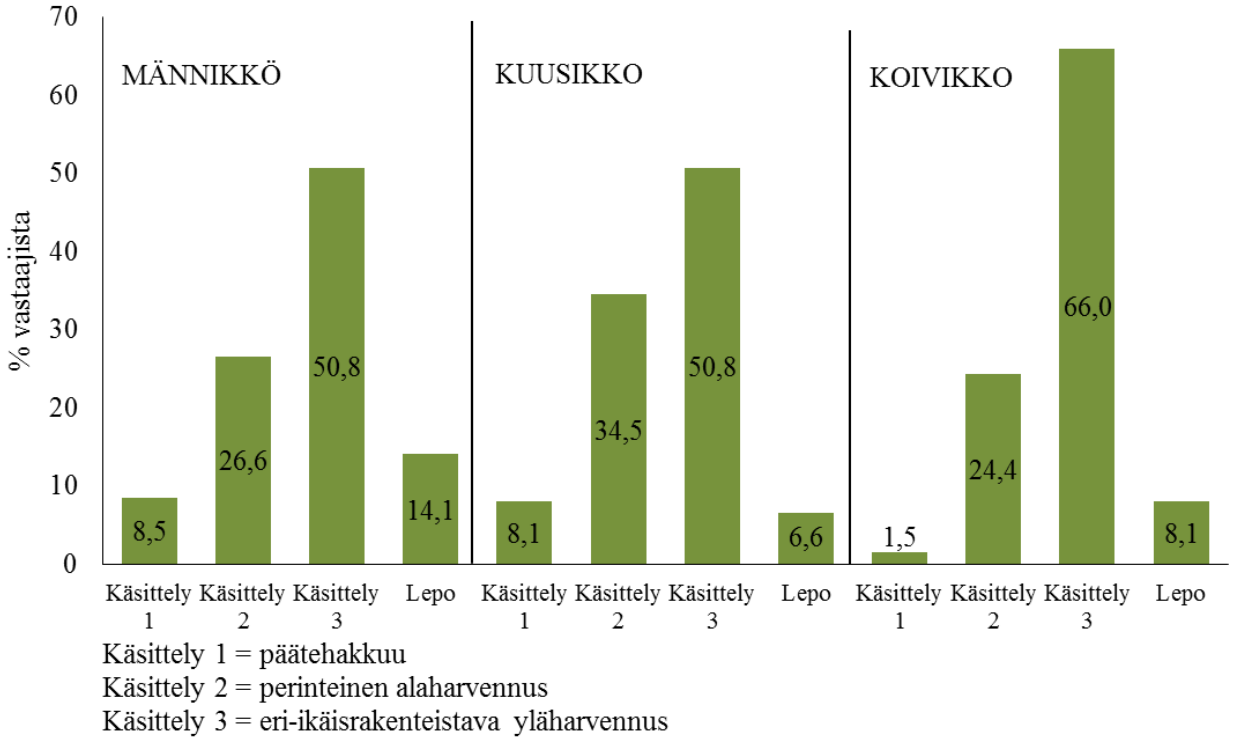

Kuva 8. Männikön, kuusikon ja koivikon käsittelyvaihtoehdon valinta.

Taulukko 15 tuo esiin käsittelyvaihtoehtojen valinnassa taustapiirteittäisiä eroja. Tilastollisesti merkitsevä ero esiintyi männikön tapauksessa sukupuolen, ammattiaseman, tilakoon sekä metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuuden suhteen. Muihin ammattiryhmiin verrattuna maa- ja metsätalousyrittäjistä selvästi pienempi osa valitsi eri-ikäisrakenteistavan käsittelyketjun. Uuden menetelmän sijaan maa- ja metsätalousyrittäjät olivat selvästi muita halukkaampia hyödyntämään metsikössä perinteistä menetelmää edustanutta alaharvennusta. Vastaavia eroja oli myös tavoiteryhmien suhteen, sillä metsästä elävät suosivat valinnassaan perinteistä alaharvennusta, kun muissa ryhmissä valinta painottui sitä vastoin vaihtoehtoiseen käsittelyyn. Suuremmilla tiloilla perinteiset menetelmät koettiin vaihtoehtoisia menetelmiä selvästi mieluisemmiksi ja pienempien metsätilojen omistajat olivat puolestaan eniten kiinnostuneita eri-ikäisrakenteistavasta käsittelystä. Aktiivisuusryhmien osalta havaittiin, että mitä passiivisemmasta ryhmästä oli kyse, sitä suositumpaa oli eri-ikäisrakenteistava yläharvennuskäsittely, jossa odotettava työmäärä oli pienin.

Taulukko 15. Männikön käsittelyvaihtoehdon valinta taustapiirteittäin.

Taustapiirre	Käsittely 1	Käsittely 2	Käsittely 3	Lepo	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista					
Sukupuoli						
Mies	8,8	33,3	44,2	13,6	13,818	0,003
Nainen	7,8	7,8	68,6	15,7		
Ikä *						
Alle 40 v.	0,0	35,7	57,1	7,1	5,910	0,433 (0,435)
40-59 v.	7,3	34,5	41,8	16,4		
Yli 60 v.	9,7	22,6	54,0	13,7		
Ammattiasema *						
Palkansaaja	3,8	28,3	49,1	18,9	18,342	0,031 (-)
Maa- tai metsätalousyrittäjä	7,1	53,6	28,6	10,7		
Eläkeläinen	12,1	18,7	56,0	13,2		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	5,6	27,8	61,1	5,5		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *						
Alle 10 ha	17,6	14,7	58,8	8,8	26,292	0,010 (-)
10-19,9 ha	12,2	18,4	59,2	10,2		
20-49,9 ha	5,8	26,1	55,1	13,0		
50-99,9 ha	0,0	48,3	31,0	20,7		
Yli 100 ha	6,3	43,8	25,0	25,0		
Metsänhoitoaktiivisuus *						
Passiivinen	5,3	10,5	78,9	5,3	14,278	0,027 (0,026)
Melko aktiivinen	10,7	14,3	57,1	17,9		
Aktiivinen	8,3	33,9	43,8	14,0		
Puukauppa-aktiivisuus						
Passiivinen	3,8	11,3	69,8	15,1	14,840	0,002
Aktiivinen	9,3	34,9	41,9	14,0		
Tavoiteryhmä *						
Metsästä elävät	9,4	43,8	37,5	9,3	15,386	0,221 (-)
Taloudellista turvaa korostavat	6,5	35,5	35,5	22,5		
Virkistyskäyttäjät	4,3	21,7	58,8	15,2		
Monitavoitteiset	6,0	28,0	52,0	14,0		
Epätietoiset	12,0	12,0	68,0	8,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Kuusikon tapauksessa tilastollisesti merkitsevää eroa esiintyi sukupuolen, tilakoon, puukauppa-aktiivisuuden ja tavoiteryhmän osalta. Kuten männikönkin tapauksessa, myös kuusikossa ammattiryhmien väliset erot olivat samansuuntaiset, eli maa- ja metsätalousyrittäjät olivat muita vähemmän kiinnostuneita eri-ikäisrakenteistavasta käsittelystä. Myös tilakoon osalta kuusikon tulokset vastasivat edellä kuvattuja männikön tapauksessa tehtyjä havaintoja siitä, että perinteisten menetelmien kiinnostavuus lisääntyi tilakoon kasvaessa. Lisäksi sekä metsänhoidollisesti että puukaupallisesti passiiviset metsänomistajat olivat aktiivisia kiinnostu-

neempia valitsemaan vaihtoehtoisen menetelmän eli eri-ikäisrakenteisuuteen pyrkivän yläharvennuksen. (Taulukko 16)

Taulukko 16. Kuusikon käsittelyvaihtoehdon valinta taustapiirteittäin.

Taustapiirre	Käsittely 1	Käsittely 2	Käsittely 3	Lepo	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista					
Sukupuoli *						
Mies	9,6	42,5	41,1	6,8	21,472	0,000 (0,000)
Nainen	4,0	12,0	78,0	6,0		
Ikä *						
Alle 40 v.	0,0	50,0	35,7	14,3	5,300	0,506 (0,504)
40-59 v.	7,3	36,4	50,9	5,5		
Yli 60 v.	9,8	31,1	53,3	5,7		
Ammattiasema *						
Palkansaaja	5,7	32,1	52,8	9,4	20,582	0,150 (-)
Maa- tai metsäalousyrittäjä	21,4	53,6	21,4	3,6		
Eläkeläinen	6,7	30,3	57,3	5,6		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	0,0	33,3	66,7	0,0		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *						
Alle 10 ha	12,1	18,2	54,5	15,2	26,292	0,010 (-)
10-19,9 ha	8,2	34,7	55,1	2,0		
20-49,9 ha	1,4	33,3	58,0	7,2		
50-99,9 ha	17,2	44,8	31,0	6,9		
Yli 100 ha	12,5	56,3	31,3	0,0		
Metsänhoitoaktiivisuus *						
Passiivinen	0,0	23,5	70,6	5,9	9,277	0,159 (0,155)
Melko aktiivinen	8,9	23,2	58,9	8,9		
Aktiivinen	9,2	40,8	44,2	5,8		
Puukauppa-aktiivisuus *						
Passiivinen	3,9	19,6	66,7	9,8	12,367	0,006 (0,006)
Aktiivinen	9,2	43,1	42,3	5,4		
Tavoiteryhmä *						
Metsästä elävät	15,2	42,4	42,4	0,0	21,975	0,038 (-)
Taloudellista turvaa korostavat	9,7	45,2	32,3	12,8		
Virkistyskäyttäjät	0,0	28,3	60,9	10,8		
Monitavoitteiset	8,0	40,0	46,0	6,0		
Epätietoiset	12,5	20,8	66,7	0,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Männikön ja kuusikon tapauksessa vastaajien sanalliset perustelut keskittyivät selkeästi kahden teeman ympärille, sillä kommentteja kirjoittaneet vastaajat nostivat esille näkemyksiä etenkin metsämaisemaan ja metsätalouden kannattavuuteen liittyen. Runsaimmin ja monipuolisimmin vastauksiaan olivat perustelleet etenkin eri-ikäisrakenteistavaan käsittelyvaihtoeh-

toon päätyneet metsänomistajat. Useiden kommenttien mukaan kolmas käsittelyvaihtoehto eli eri-ikäisrakenteistava yläharvennus ei juurikaan muuttaisi maisemaa, vaan metsä pysyisi metsänä ja siitä voisi nauttia edelleen esimerkiksi marjastaen ja sienestäen. Lisäksi kyseinen käsittely nähtiin luontoa parhaiten kunnioittavana vaihtoehtona.

Eri-ikäisrakenteisuuteen johtavan yläharvennuksen valintaa perusteltiin myös sillä, että maisema- ja luontoarvojen säilymisestä huolimatta metsä antaisi muihin vaihtoehtoihin verrattuna suhteellisen hyvin hakkuutuloja ja lisäksi tuloja olisi mahdollista saada useammin. Tulojen tasaisuutta pidettiinkin yleisesti tärkeänä asiana. Vastaajat kiinnittivät paljon huomiota myös siihen, että jatkuvaan kasvatukseen tähtäävässä vaihtoehdossa metsänhoidon kustannukset ja työmäärä saattaisivat jäädä muita vaihtoehtoja pienemmiksi esimerkiksi luontaisen uudistumisen ja taimikonhoidon tarpeettomuuden ansiosta. Valinnan perusteluina korostuikin siten kokonaisuudessaan halu vältellä nimenomaan avohakkuukäsittelyä joko luontoarvojen vuoksi tai uudistamisvelvoitteesta aiheutuvien töiden ja kustannusten takia.

Perinteiseen harvennukseen päätyneet metsänomistajat kommentoivat valintaansa varsin yhtenevin perusteluin sekä männikön että kuusikon tapauksessa. Valtaosassa vastauksista mainittiin tukkiprosentin ja läpimitan olevan vielä liian pieni päätehakkuuta ajatellen. Lisäksi useat metsänomistajat totesivat puuston olevan juuri parhaassa kasvussaan, joten sen uudistamista ei koettu järkeväksi. Varsin monet olivat kirjoittaneet perusteluiksi vain tiiviin näkemyksen siitä, että näin oli menetelty ennenkin ja että menetelmä oli havaittu hyväksi käytännössä eikä siitä siten ollut syytä poiketa.

Koivikon käsittelyvaihtoehdon valinnan osalta tilanne poikkesi hieman männikön ja kuusikon tapauksesta, sillä koivikossa oli luontaisesti syntynyt kuusialikasvos, mikä teki valintatilanteesta hieman moniulotteisemman. Kuten männikön ja kuusikonkin tapauksessa, myös koivikon osalta tehdyt valinnat vaihtelivat taustapiirteittäin, sillä tilastollisesti merkitsevää eroa havaittiin sukupuolen, ammattiaseman ja puukauppa-aktiivisuuden suhteen. Taulukko 17 osoittaa, että maa- ja metsätalousyrittäjien ja muiden ammattiryhmien väliset erot eivät koivikon tapauksessa olleet niin selvästi toisistaan eroavia kuin kahdessa aiemmassa metsikössä, vaan eri ammattiryhmien edustajat olivat valinnoissaan painottuneet eri-ikäisrakenteistavaan käsittelyketjuun. Myöskään tilakoon osalta erot eivät olleet yhtä selkeitä kuin männikön ja kuusikon käsittelyvaihtoehdon valinnan yhteydessä, sillä yleisesti ottaen perinteisten ja vaihtoehtoisten menetelmien kiinnostavuus pysyi tilakokojen välillä liki samansuuruisena. Aktiivisuusryhmien osalta on todettavissa, että myös niiden väliset erot olivat koivikon käsittely-

vaihtoehdon valinnan yhteydessä samansuuntaisia kuin männikön ja kuusikonkin tapauksessa. Sekä metsänhoidollisesti että puukaupallisesti passiiviset metsänomistajat olivat muita kiinnostuneempia eri-ikäisrakenteistavasta käsittelystä.

Taulukko 17. Koivikon käsittelyvaihtoehdon valinta taustapiirteittäin.

Taustapiirre	Käsittely 1	Käsittely 2	Käsittely 3	Lepo	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista					
Sukupuoli *						
Mies	2,1	29,5	60,3	8,2	9,455	0,024 (0,027)
Nainen	0,0	10,0	82,0	8,0		
Ikä *						
Alle 40 v.	0,0	14,3	71,4	14,3	7,610	0,268 (0,253)
40-59 v.	1,8	16,4	78,2	3,6		
Yli 60 v.	1,6	28,7	59,8	9,8		
Ammattiasema *						
Palkansaaja	0,0	11,3	79,2	9,4	22,372	0,008 (-)
Maa- tai talousyrittäjä	3,6	32,1	64,3	0,0		
Eläkeläinen	2,2	31,5	59,6	6,7		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	0,0	11,1	61,1	27,8		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *						
Alle 10 ha	3,0	15,2	75,8	6,1	12,590	0,400 (0,394)
10-19,9 ha	0,0	23,4	63,8	12,8		
20-49,9 ha	0,0	21,7	72,5	5,8		
50-99,9 ha	3,4	37,9	48,3	10,3		
Yli 100 ha	0,0	31,3	62,5	6,3		
Metsänhoitoaktiivisuus *						
Passiivinen	0,0	17,6	70,6	11,8	2,828	0,830 (0,859)
Melko aktiivinen	1,8	21,4	71,4	5,4		
Aktiivinen	1,7	27,5	61,7	9,1		
Puukauppa-aktiivisuus *						
Passiivinen	0,0	7,7	86,5	5,8	15,025	0,002 (0,001)
Aktiivinen	0,8	32,8	57,0	9,4		
Tavoiteryhmä *						
Metsästä elävät	0,0	25,0	68,8	6,2	15,386	0,221 (-)
Taloudellista turvaa korostavat	3,2	32,3	48,4	16,1		
Virkistyskäyttäjät	0,0	20,0	68,9	11,1		
Monitavoitteiset	3,9	23,5	68,6	4,0		
Epätietoiset	0,0	16,0	76,0	8,0		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

Koivikon käsittelyvaihtoehdon valintaan liittyneiden vastausten sanallisissa perusteluissa korostui halu hyödyntää luontaisesti syntynyt kuusentaimikko riippumatta siitä, oliko vastajaa valinnut perinteisen alaharvennuksen vai eri-ikäisrakenteistavan yläharvennuksen. Eroja

esiintyi lähinnä siinä, miten kasvatettavat puut tulisi valita. Alaharvennuksen valinneet pitivät pienempien koivujen poistoa perusteltuna, jotta parhaille koivuille saataisiin lisää tilaa. Vastaavasti eri-ikäisrakenteistavan käsittelyn valinneet perustelivat päätöstään enemmän kuusien ja koivujen muodostaman metsikkökokonaisuuden näkökulmasta.

Myös koivikon käsittelymenetelmän yhteydessä vastaajat antoivat runsaasti painoarvoa metsän maisema- ja luontoarvoille sekä hakkuutulojen suuruudelle ja niiden ajoittumiselle, joten valintaperustelut olivat näiltä osin yhteneviä männikön ja kuusikon valintatilanteiden kanssa. Muutamat vastaajat totesivat sekametsän olevan monessa mielessä yhden puulajin metsikköä parempi, ja siksi useat vastaajat pitivät sekä kuusten että koivujen kasvattamista optimaalisimpana vaihtoehtona. Kuten männikön ja kuusikonkin käsittelymenetelmän valinnan yhteydessä kävi ilmi, monet vastaajat pyrkivät myös minimoimaan päätöksestä aiheutuvat kustannukset ja metsänhoitotöiden määrän.

Käsittelyvaihtoehtojen valinnan jälkeen metsänomistajia pyydettiin arvioimaan, kuinka paljon painoarvoa he olivat valinnassaan antaneet erilaisille asioille. Kuvan 9 osoittamat tulokset tukevat hyvin niitä näkemyksiä, joita metsänomistajat olivat sanallisiin perusteluihinsa eri metsiköiden kohdalla kirjoittaneet. Tärkeimpänä kokonaisuutena käsittelyvaihtoehdon valinnan taustalla näytti olleen pyrkimys hyvään metsänhoitoon, sillä 44,6 prosenttia vastaajista piti sitä erittäin tärkeänä vaikuttimena päätöksensä taustalla. Lisäksi liki samansuuruinen osuus (42,3 %) piti omaa käsitystään hyvästä metsänhoidosta melko tärkeänä valintakriteerinä.

Vastaajien kommenteissa korostuivat myös metsän maisema- ja luontoarvot sekä metsätalouden kannattavuusnäkökohdat. Nämä samat asiat nousevat esiin myös kuvasta 9, sillä 71,5 prosentilla vastaajista metsän luontoarvoihin liittyvät asiat olivat olleet joko melko tärkeässä tai erittäin tärkeässä asemassa käsittelyvaihtoehtoa valittaessa. Myöhemmin saatavien nettotulojen osalta vastaava luku oli 65,6 prosenttia. Tulevien kustannusten ja työmäärän osalta voidaan todeta, että niiden rooli oli selkeästi pienempi mutta silti varsin merkityksellinen. Vähiten painoarvoa vastaajat asettivat kuvan 9 perusteella heti saataville nettotuloille, sillä 48 prosenttia piti niitä käsittelyvaihtoehdon valinnassa joko hieman tai täysin merkityksettöminä.

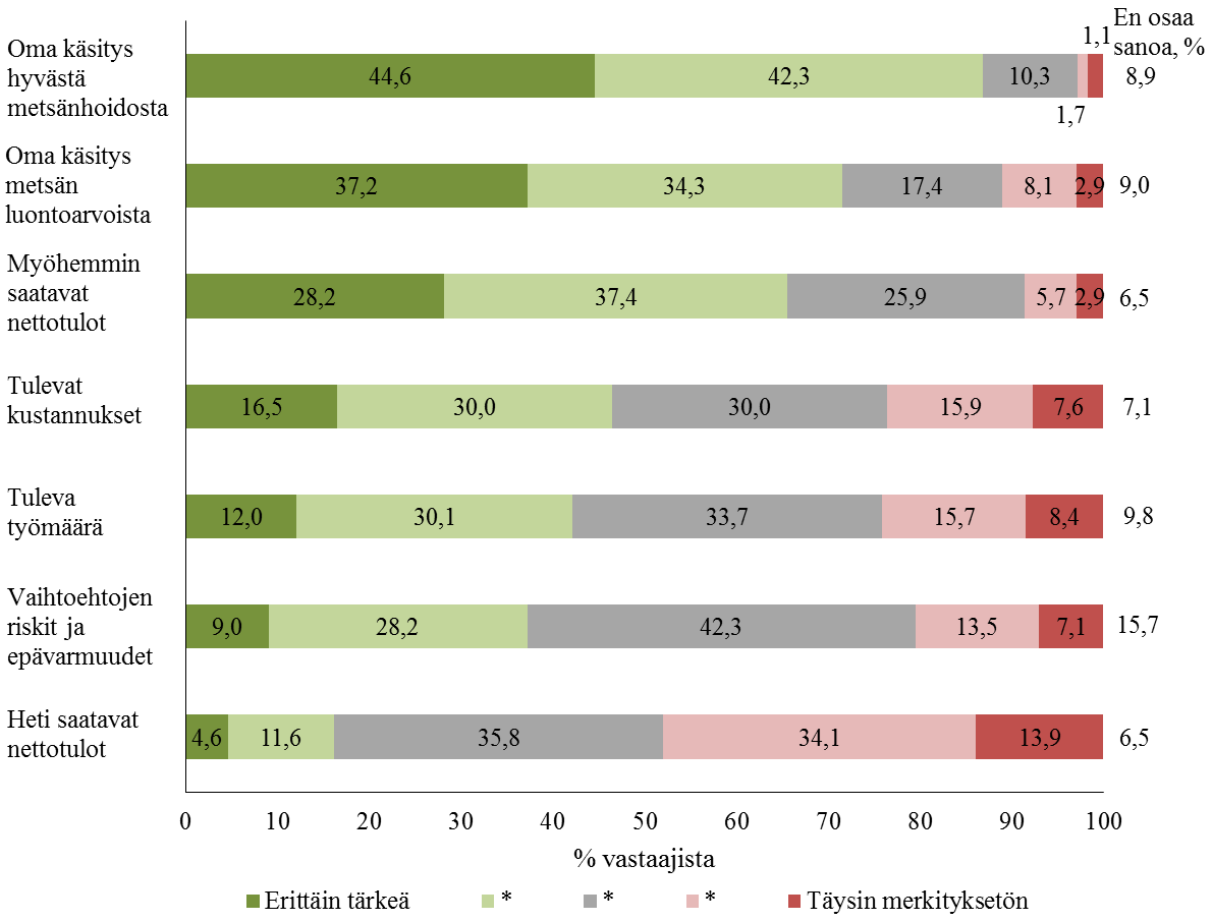

Kuva 9. Metsiköiden käsittelyvaihtoehtojen valintaan vaikuttaneet tekijät.

3.1.3 Metsänkäsittelymenetelmien soveltaminen

Erilaisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyneen yleisen kiinnostuksen ja asenteiden ohella kyselyssä pyrittiin selvittämään käsittelymenetelmien soveltamiseen liittyviä näkemyksiä. Kuvasta 10 käy ilmi, aikovatko metsänomistajat muuttaa metsänkäsittelytapojaan metsälain uudistuessa. Noin puolet vastaajista vaikuttaisi pysyttäytyvän nykyisin käytössä olevissa metsänkäsittelymenetelmissä, sillä yhteensä 48,9 prosenttia vastaajista ilmoitti metsänkäsittelymenetelmiin kohdistuvien muutosten olevan epätodennäköisiä. Vastaavasti viidennes (20,0 %) vastaajista ilmoitti aikovansa muuttaa toimintatapojaan joko melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti. Hieman alle viidennes (17,4 %) kyselyyn vastanneista metsänomistajista ei osannut sanoa, miten he aikovat jatkossa metsiään käsitellä, joten näiltä osin epätietoisten osuus oli melko suuri.

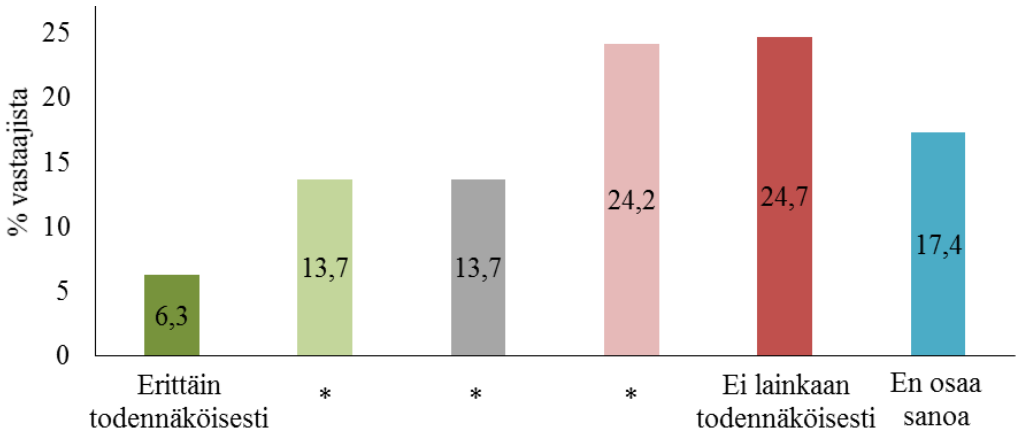

Kuva 10. Aikomus muuttaa metsänkäsittelytapoja metsälain uudistuessa.

Kuten aiemmin on todettu, metsänomistajan kuuluminen tiettyyn tavoiteryhmään heijastelee sitä, millaisia asioita kyseiseen ryhmään kuuluvat metsänomistajat yleisesti ottaen metsänomistuksessaan arvostavat. Tästä syystä kuvassa 11 on esitetty tavoiteryhmittäinen aikomus muuttaa metsänkäsittelytapoja metsälain muuttuessa. Tavoiteryhmien välillä vaikuttaisi olevan selkeitä eroja siinä, miten he jatkossa aikovat metsiään käsitellä. Aineellisiin eli lähinnä taloudellisiin arvoihin painottuneiden tavoiteryhmien osalta korostui se, että selkeä enemmistö piti metsänkäsittelymenetelmien muuttamista epätodennäköisenä. Vastaavasti aineettomia tai monipuolisia arvoja painottaneet metsänomistajat muuttaisivat selvästi todennäköisemmin metsänkäsittelytapojaan.

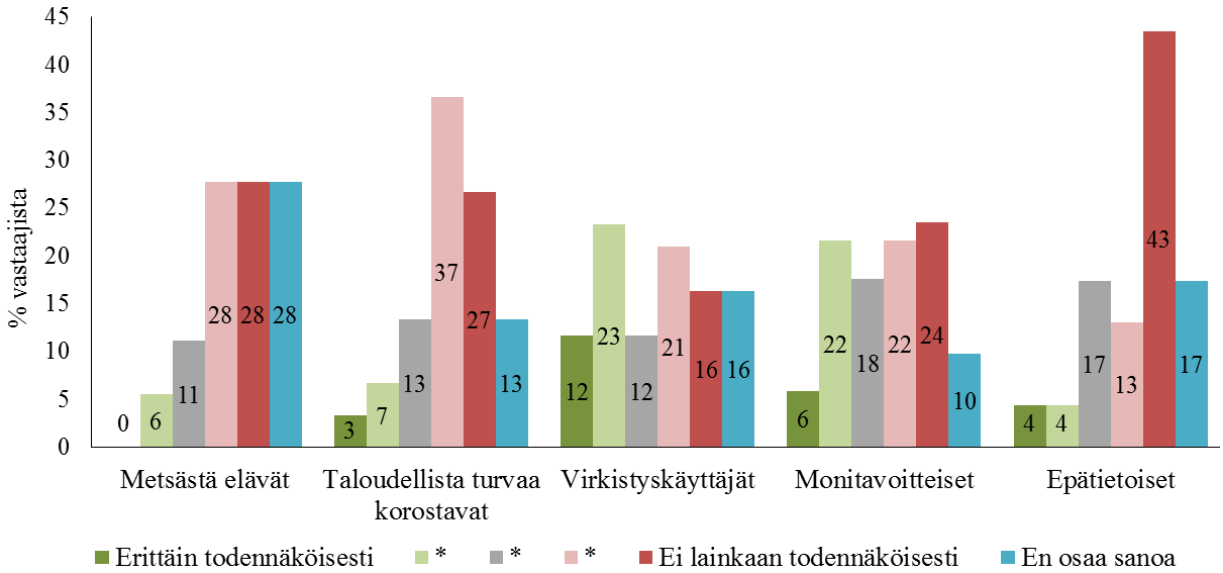

Kuva 11. Aikomus muuttaa metsänkäsittelytapoja metsälain uudistuessa tavoiteryhmittäin.

Aikomuksia soveltaa metsänkäsittelytapoja on syytä tarkastella myös tilakokoluokittain. Isommilla tiloilla metsänkäsittelytapojen muuttaminen vaikutti olevan kokonaisuudessaan katsottuna hieman epätodennäköisempää kuin pienillä tiloilla. Alle 50 hehtaarin tilakokoluokissa 42–48 prosenttia vastaajista ilmoitti, että ei ollut aikonut muuttaa toimintaansa. Yli 50

hehtaarin tiloilla vastaava luku oli 58–63 prosenttia, joten isoilla tiloilla muutosta epätodennäköisenä pitävien osuus oli selvästi suurempi. Samalla on kuitenkin huomattava myös se, että tilakokoluokasta riippumatta melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti metsänkäsittelytapojaan muuttavien vastaajien osuus oli liki samansuuruinen eli 14–22 prosenttia. Tämä johtunee siitä, että päätöksestään epävarmojen osuus oli yleisesti ottaen sitä suurempaa, mitä pienemmästä tilakokoluokasta oli kyse. (Kuva 12)

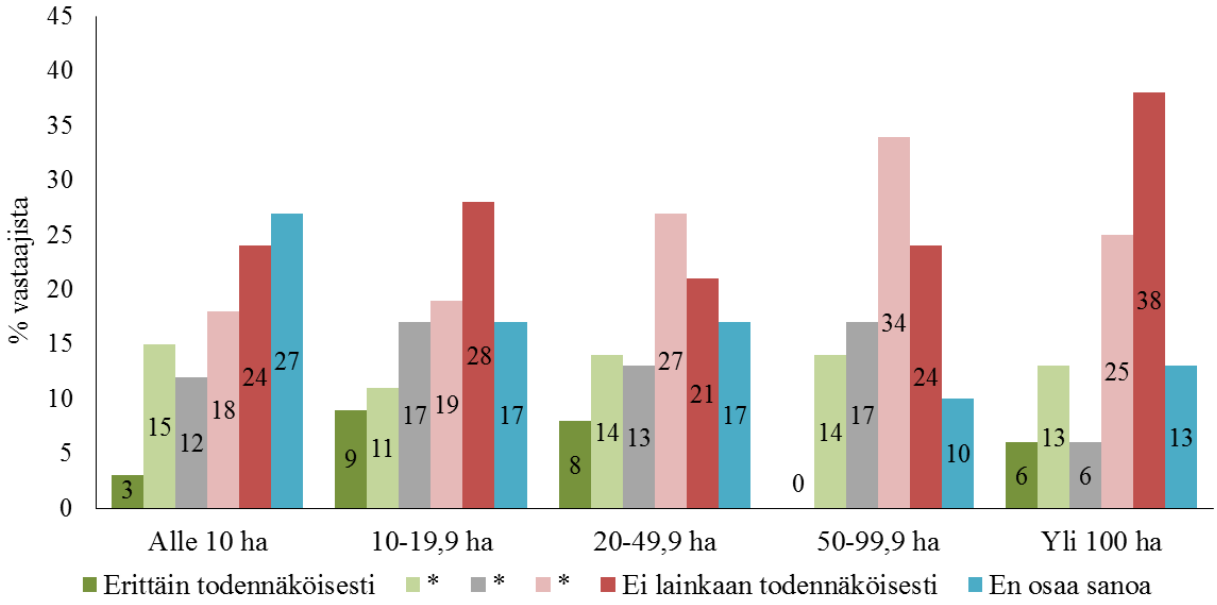

Kuva 12. Aikomus muuttaa metsänkäsittelytapoja metsälain uudistuessa tilakokoluokittain.

Metsänkäsittelymenetelmien käytännön toteuttamista voidaan tarkastella tarkemmin myös kuvien 13, 14 ja 15 avulla. Kuvasta 13 käy ilmi, että todennäköisyys soveltaa metsätilalla jatkossa vain perinteisiä metsänkäsittelymenetelmiä vaihteli tilakoon mukaan. Tilakoon kasvaessa todennäköisyys perinteisiin menetelmiin suuntautumiselle kasvoi. Vastaavasti pienemmissä tilakokoluokissa vastaajat ilmaisivat varsin epätodennäköiseksi sen, että he rajoittuisivat jatkossa vain perinteisiin metsänkäsittelymenetelmiin.

Ero suhtautumisessa perinteisiin menetelmiin pienimmän ja suurimman tilakokoluokan välillä oli selkeä. Tämä käy ilmi siitä, että alle kymmenen hehtaarin tiloilla melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti perinteisiä menetelmiä aikoi toteuttaa yhteensä vain 12 prosenttia vastaajista, kun taas yli sadan hehtaarin tiloilla vastaava osuus oli 44 prosenttia. Tulee huomata myös, että alle 50 hehtaarin metsätilojen omistajissa oli suhteellisen paljon epätietoisia, jotka eivät osanneet muodostaa kantaansa tämän asetelman suhteen. (Kuva 13)

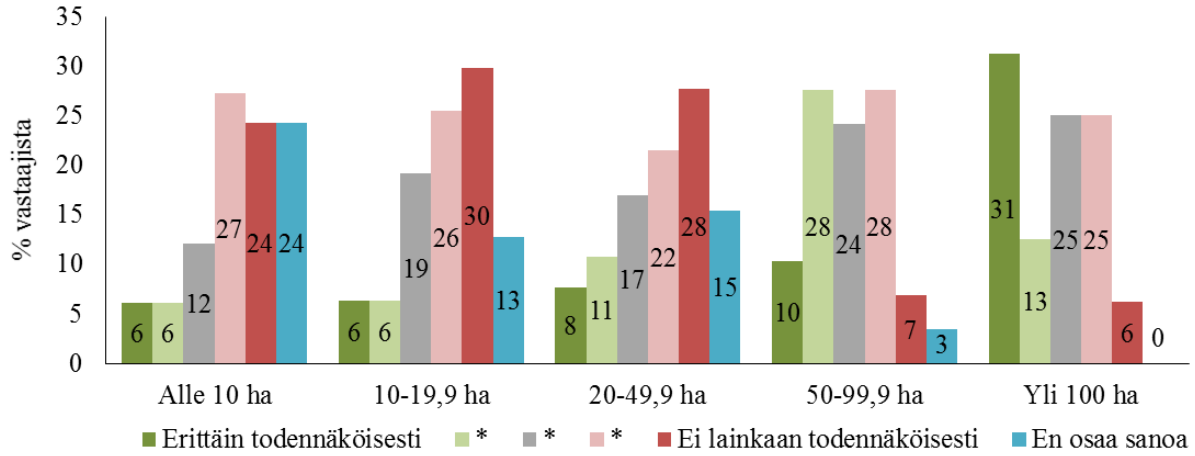

Kuva 13. Aikomus soveltaa jatkossa vain perinteisiä metsänkäsittelymenetelmiä tilakokoluokittain.

Kuva 14 tarjoaa vastakkaisen näkökulman kuvalle 13, sillä siitä käy ilmi, miten todennäköisesti erikokoisilla tiloilla aiotaan soveltaa jatkossa vain vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä. Mitä suuremmasta metsätilasta oli kyse, sitä pienempi oli todennäköisyys yksinomaan vaihtoehtoisten menetelmien hyödyntämiselle. Esimerkiksi yli sadan hehtaarin metsätilojen omistajista puolet oli kyselyn tulosten perusteella sitä mieltä, että siirtyminen yksinomaan vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin ei ollut lainkaan todennäköistä. Pienimmässä tilakokoluokassa eli alle kymmenen hehtaarin tiloilla vastaava osuus oli yhdeksän prosenttia.

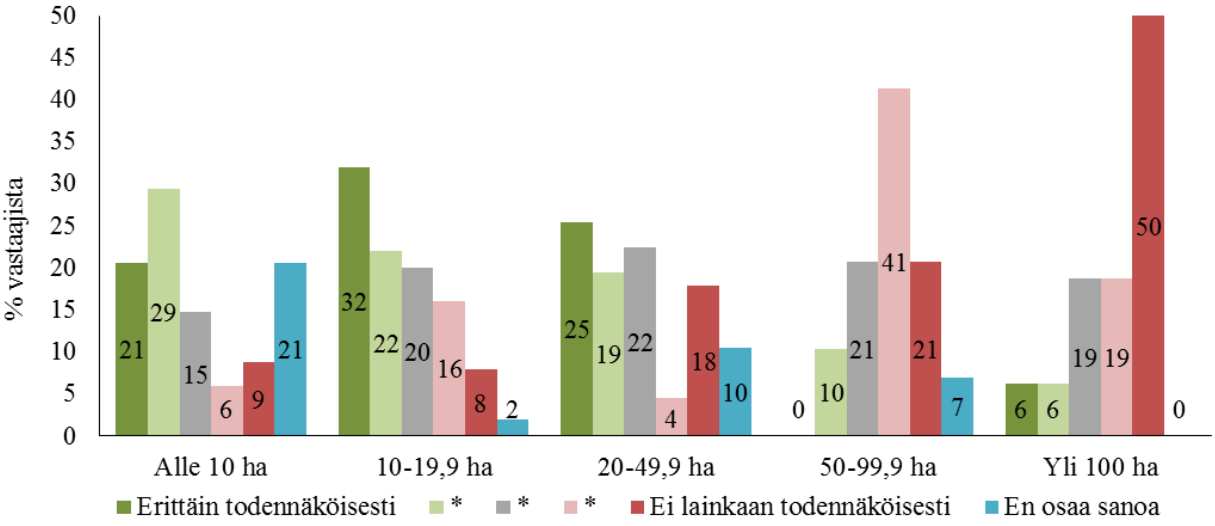

Kuva 14. Aikomus soveltaa jatkossa vain vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä tilakokoluokittain.

Kokonaisuutena kuvat 13 ja 14 indikoivatkin selkeästi, että pienet metsätilalliset vaikuttivat tulosten perusteella kiinnostuneemmilta metsänkäsittelymenetelmiensä muuttamisesta. Kyselyn vastausten mukaan pienempien tilojen aikomukset painottuivat vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien, kuten esimerkiksi jatkuvan kasvatuksen, tarjoamien mahdollisuuksien hyödyntämiseen. Vastaavasti suuremmat tilat osoittivat aikomusta pitäytyä ensisijaisesti pe-

rinteisissä menetelmissä. Lisäksi kokonaisuutena on todettavissa, että pienempien metsätilojen omistajista melko suurehko osa ei osannut muodostaa kantaansa asian suhteen, kun taas isompien tilojen omistajista epävarmojen osuus oli selvästi pienempi.

Kuvien 13 ja 14 osoittamista selkeistä tilakokoluokittaisista eroista huolimatta metsänomistajilla näytti kuitenkin olevan selvästi havaittavaa yleistä kiinnostusta monipuolisia metsänkäsittelymenetelmiä kohtaan metsätilan koosta riippumatta. Tämä näkyy kuvasta 15, joka havainnollistaa todennäköisyyttä soveltaa jatkossa sekä perinteisiä että vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä. Vaikuttaa siltä, että pääpiirteisesti ottaen kiinnostus entistä monipuolisempiin menetelmiin ei ole riippuvainen tilakoosta, sillä kaikissa tilakokoluokissa vastaajat ilmaisivat melko samansuuntaisesti aikomustaan soveltaa jatkossa sekä perinteisiä että vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä. Suurimmassa tilakokoluokassa yli puolet vastaajista (53 %) ilmoitti hyödyntävänsä jatkossa joko melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti molempien pääsuuntien menetelmiä, kun pienimmässä tilakokoluokassa vastaava osuus oli niin ikään yli puolet (52 %). Epätietoisten osuus vaihteli tilakokoluokasta riippuen ollen 7–15 prosenttia.

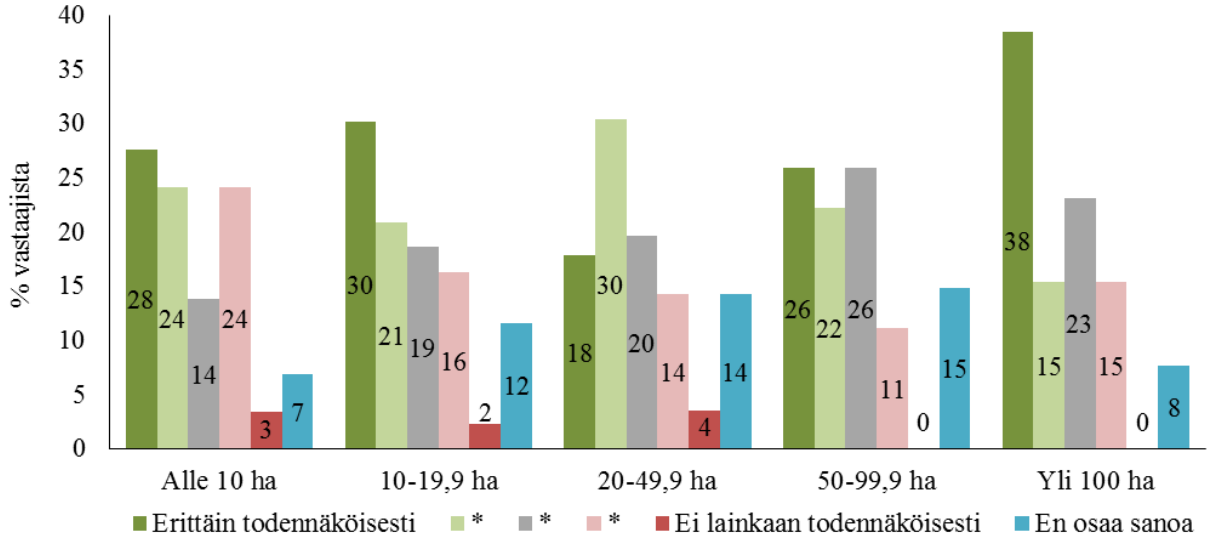

Kuva 15. Aikomus soveltaa jatkossa sekä perinteisiä että vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä tilakokoluokittain.

Edellisten kuvien perusteella kyselyyn vastanneet metsänomistajat vaikuttivat osoittavan kiinnostusta vaihtoehtoisiin menetelmiin. Menetelmien soveltamisen edellyttämää tiedontarvetta on havainnollistettu kuvassa 16, josta käy ilmi, että kyselyyn vastanneet metsänomistajat tarvitsisivat uusista metsänkäsittelymenetelmistä todennäköisemmin henkilökohtaista opastusta kuin kurssia. Henkilökohtaista opastusta uskoi melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti tarvitsevansa 44,6 prosenttia vastaajista. Vastaavasti kurssimuotoista koulutusta

kaipaisi todennäköisesti noin viidennes (23,5 %). On myös nähtävissä, että yli puolet (57,3 %) ilmaisi, ettei kurssille ole lainkaan tarvetta.

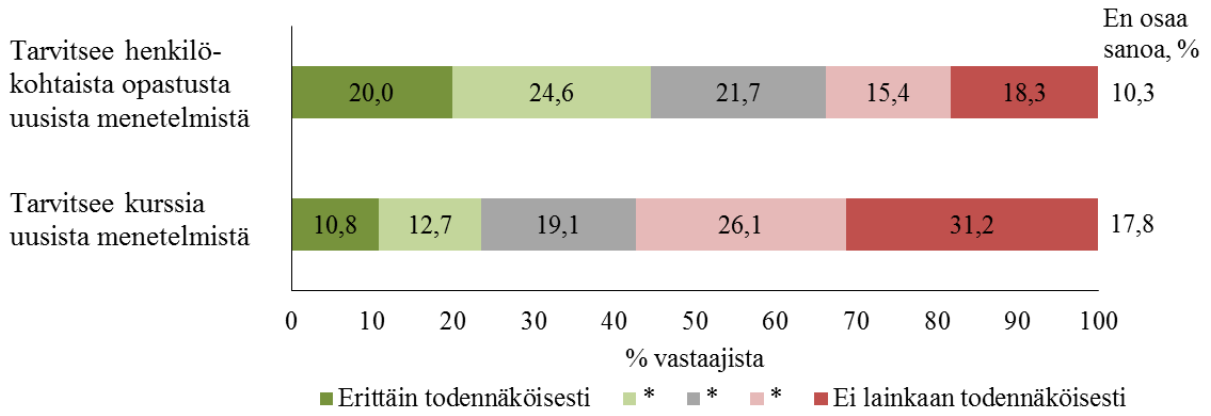

Kuva 16. Henkilökohtaisen opastuksen ja kurssin tarve metsänlain uudistuessa.

Kuvan 17 mukaan pienten metsätilojen omistajat tunsivat tarvitsevansa suhteellisesti eniten neuvontaa. Tämä on yhdenmukaista edellä esitettyjen metsänkäsittelyvalinnoistaan epävarmojen osuuden kanssa, sillä eniten epävarmoja oli juuri pienissä tilakokoluokissa. Alle 50 hehtaarin tilakokoluokissa opastusta puolestaan ilmoitti tarvitsevansa melko todennäköisesti tai erittäin todennäköisesti 40–47 prosenttia vastaajista. Vastaavasti yli 50 hehtaarin tiloilla kyseisten metsänomistajien osuus oli neljännes (24–25 %).

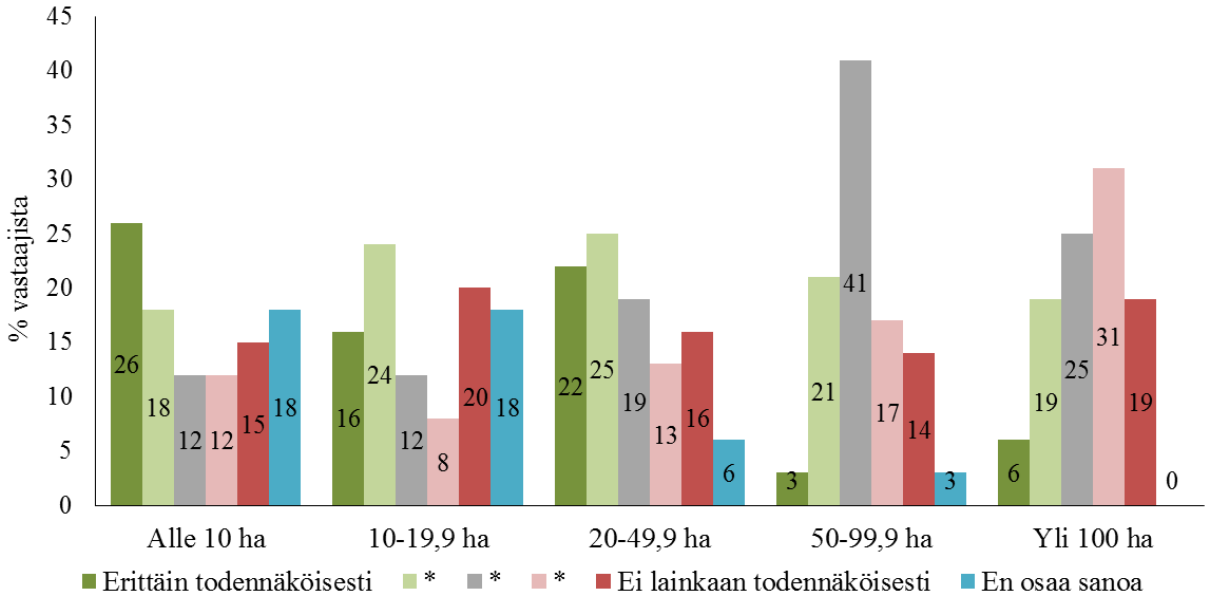

Kuva 17. Henkilökohtaisen opastuksen tarve tilakokoluokittain.

3.1.4 Metsänomistuksen tavoitteet

Kyselyyn vastanneet metsänomistajat pitivät vastaustensa perusteella tärkeimpänä yksittäisenä asiana metsänomistuksessaan luonnon monimuotoisuutta, sillä 71,1 prosenttia vastaajista

piti sitä joko melko tärkeänä tai erittäin tärkeänä. Liki yhtä paljon arvostettiin metsämaisemaa (69,2 %) ja metsätilaan liittyviä tunnearvoja (67,2 %). Puunmyyntitulojen edelle vastaajien arvostuksissa nousivat myös virkistysmahdollisuudet ja ei-puuaineiset hyödykkeet kuten metsästä saatavat marjat ja sienet. Noin 60 prosenttia vastaajista (65,2 % ja 59,8 %) arvotti ne molemmat joko melko tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi. (Kuva 18)

Vähiten tärkeänä yksittäisenä asiana metsänomistuksensa kannalta kyselyyn vastanneet metsänomistajat pitivät säännöllisten puunmyyntitulojen saamista, sillä ne olivat melko tärkeitä tai erittäin tärkeitä selvästi alle puolelle (40,6 %) vastanneista. Lisäksi yli neljännes (27,3 %) vastaajista ilmoitti, että puunmyyntitulot ovat heidän metsänomistuksensa kannalta joko täysin tai melko merkityksettömiä. Kaikkien muiden asioiden kohdalla merkityksettömyydestä ilmoittaneiden määrä jäi alle 20 prosentin. (Kuva 18)

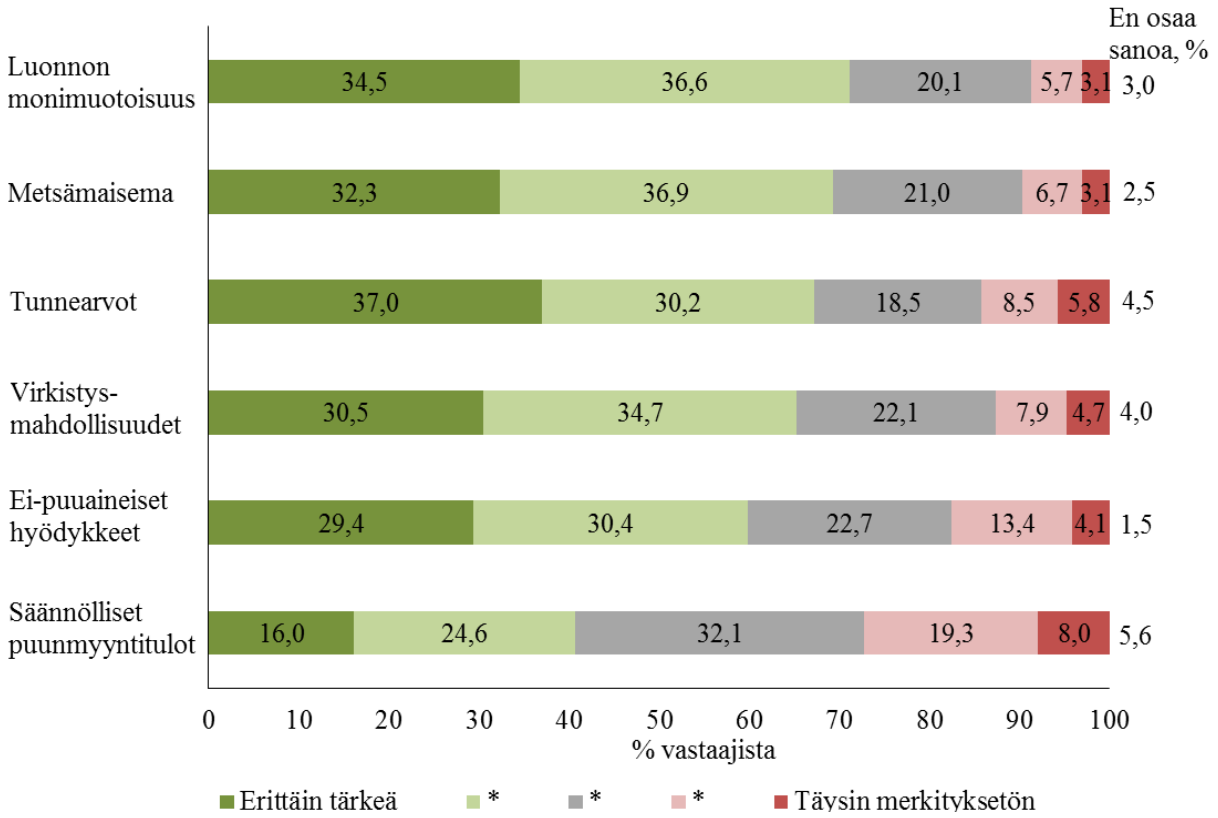

Kuva 18. Eri asioiden tärkeys metsänomistuksen kannalta.

Yksittäisten metsänomistuksen tavoitteiden ohella metsänomistajien arvostuksia pyrittiin selvittämään laajemmin myös kyselylomakkeeseen sisältyneen väittämäkokonaisuuden avulla, jonka yleispiirteinen tulos on esitetty jo aiemmin kuvassa 5. Taulukossa 18 on puolestaan esitetty metsänomistajien taustapiirteittäinen tavoiteryhmittely, joka osoittaa taustapiirteillä olevan merkitystä sen suhteen, millaisia asioita metsänomistaja luultavimmin metsänomistukseltaan tavoittelee. Taustapiirteiden avulla voitaneenkin siten jossain määrin hahmottaa, mil-

lainen suhtautuminen metsänomistajalla todennäköisesti saatattaisi olla metsätilansa tuottamia aineellisia ja aineettomia hyötyjä kohtaan.

Taulukosta 18 käy ilmi, että tilastollisesti merkitsevää eroa tarkasteluissa havaittiin tilakoon sekä metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuuden suhteen. Erot pienten ja suurten tilojen välillä olivat huomattavia. Alle 20 hehtaarin metsätilan omistajista suurin osa kuuluu virkistyskäyttäjiin, kun taas yli 20 hehtaarin tilojen omistajista valtaosa on puolestaan monitavoitteisia. Ero tulee selvästi esiin, kun huomio kiinnitetään pienimmän ja suurimman tilakokoluokan vertailuun: alle 10 hehtaarin tiloilla monitavoitteisten ryhmään kuului vain 6,5 prosenttia vastaajista, mutta yli sadan hehtaarin tiloilla puolet (50,0 %).

Kyselyyn vastanneista miehistä suurin osa (29,5 %) määrittyi monitavoitteiseksi, kun taas naisista suurin osa (36,0 %) kuului virkistyskäyttäjien ryhmään. Selvänä erona oli myös se, että metsästä eläviin lukeutui miehistä hieman yli viidennes (21,6 %) ja naisista puolestaan noin kymmenesosa (12,0 %). Myös eri ammattiasemaa edustaneet vastaajat ryhmittyivät tavoitteiden osalta vaihtelevasti. Eläkeläisten enemmistö (31,7 %) kuului virkistyskäyttäjiin ja puolestaan maa- ja metsätalousyrittäjistä valtaosa (40,7 %) lukeutui monitavoitteisten ryhmään. Myös enemmistö palkansaajista (35,2 %) oli ryhmittelyn perusteella monitavoitteinen. (Taulukko 18)

Metsänhoito- ja puukauppa-aktiivisuus vaikuttivat taulukon 18 perusteella tavoiteryhmittelyyn, sillä taustapiirteittäiset erot olivat selkeästi havaittavissa ja ne olivat myös tilastollisesti merkitseviä. Puukaupallisesti passiivisista metsänomistajista hieman yli neljännes (27,5 %) kuului virkistyskäyttäjiin, kun taas aktiivisten valtaosa eli vajaa kolmasosa (29,9 %) kyselyyn vastanneista metsänomistajista oli monitavoitteisia. Lisäksi puukaupallisesti aktiivisten metsänomistajien keskuudessa epätietoisten osuus oli huomattavasti passiivista ryhmää pienempi (8,9 % vs. 25,5 %). Myös metsänhoitoaktiivisuuden osalta aktiivisuusryhmien väliset erot olivat tarkastelun perusteella tietyiltä osin samansuuntaisia, sillä aktiivisten enemmistö (35,0 %) lukeutui monitavoitteisiin.

Taulukko 18. Tavoiteryhmiin jakautuminen taustapiirteittäin. Merkitsevyystasona p = 0,05.

Taustapiirre	Metsästä elävät	Tal. turvaa korostavat	Virkistys-käyttäjät	Moni-tavoitteiset	Epä-tietoiset	χ^2-arvo	Merkitsevyys, p-arvo (tarkka p-arvo)
	% vastaajista						
Sukupuoli							
Mies	21,6	17,3	20,1	29,5	11,5	8,210	0,084
Nainen	12,0	14,0	36,0	20,0	18,0		
Ikä *							
Alle 40 v.	14,3	28,6	14,3	35,7	7,1	10,309	0,244 (0,244)
40-59 v.	16,4	9,1	27,3	36,4	10,8		
Yli 60 v.	21,6	18,1	25,0	19,8	15,5		
Ammattiasema *							
Palkansaaja	25,9	13,0	16,7	35,2	9,3	17,837	0,121 (-)
Maa- tai metsätalousyrittäjä	18,5	14,8	18,5	40,7	7,4		
Eläkeläinen	18,3	15,9	31,7	14,6	19,5		
Muu (esim. työtön, opiskelija)	11,1	22,2	27,8	27,8	11,1		
Metsää mhy Päijät-Hämeen alueella *							
Alle 10 ha	29,0	12,9	38,7	6,5	12,9	42,440	0,000 (-)
10-19,9 ha	25,0	6,3	31,3	16,7	20,8		
20-49,9 ha	14,3	17,5	23,8	30,0	14,3		
50-99,9 ha	13,8	31,0	6,9	44,8	3,4		
Yli 100 ha	12,5	31,3	6,3	50,0	0,0		
Metsänhoitoaktiivisuus *							
Passiivinen	5,9	17,6	29,4	11,8	35,3	20,514	0,009 (-)
Melko aktiivinen	22,4	16,3	34,7	12,2	14,3		
Aktiivinen	19,2	15,8	20,0	35,0	10,0		
Puukauppa-aktiivisuus *							
Passiivinen	19,6	9,8	27,5	17,6	25,5	11,222	0,024 (0,023)
Aktiivinen	18,5	18,5	24,2	29,9	8,9		

* = Testaaminen saattaa olla epäluotettavaa liian pienen odotetun frekvenssin takia, joten on tarkasteltava Exact-testillä laskettua tarkkaa p-arvoa, jolloin odotettujen frekvenssien suuruudet eivät aiheuta luotettavuusongelmaa.

3.2 Haastattelujen tulokset: metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkökulma

3.2.1 Kyselytulokset suhteessa kokemuksiin metsänomistajien käyttäytymisestä

Haastatteluiden yhtenä tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia kyselyn tulokset herättävät metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöissä. Keskusteluissa kävi ilmi, että monet kyselyn keskeisimmistä tuloksista aiheuttivat toimihenkilöissä silminnähtävää hämmästystä. Tulokset eivät myöskään sopineet kovinkaan hyvin yhteen sen kanssa, millainen mielikuva toimihenkilöillä oli alueensa metsänomistajien tavoitteista ja asenteista. Suurimpana yllätyksenä pidettiin sitä, miten voimakkaasti kyselyyn vastanneet metsänomistajat ilmaisivat aikomuksiaan ja tarpeitaan suhteessa vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin.

Kyselyn keskeisimpänä tuloksena metsänhoidollisten päätösten osalta voitaneen pitää erityisesti sitä, että kolmen metsikön tapauksessa metsänomistajat olivat erittäin kiinnostuneita

valitsemaan käsittelyjä, joilla pyrittiin siirtymään eri-ikäisrakenteiseen metsänkasvatukseen (kuva 8). Haastateltavien kommenttien mukaan tämä tulos oli erittäin yllättävä, sillä kysyntää perinteisistä poikkeaville käsittelyille tai monitavoitteiselle metsätaloudelle oli havaittu olevan kokonaisuudessaan vähänlaisesti: ”*Sellainen kuva mulla on tuosta jatkuvasta kasvatuksesta, että hyvin pieni osa on kiinnostunut.*”

Tulokset nähdessään monet toimihenkilöt kyseenalaistivat kyselyn objektiivisuuden epäilemällä esimerkiksi vastaajajoukkoa epäedustavaksi ja metsänkäsittelyvaihtoehtojen kuvauksia johdatteleviksi erityisesti eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen paremmuutta korostaen. Epäilyjen voimakkuus saattoi osaltaan heijastella sitä, miten mielikuvienvastaisilta tulokset ilmeisesti monien haastateltavien mielestä vaikuttivat. Vastausten indikoimalle linjalle haettiin kyselyn epäonnistumisen lisäksi selitystä ennen kaikkea vastaajien ymmärtämättömyydestä sekä siitä, että metsänomistajat olivat valinneet käsittelyvaihtoehdot virheellisten mielikuvien varassa.

Vaihtoehtoisten menetelmien selkeän suosion taustasyiden pohtimisen tueksi otettiin myös kuva 9, jonka avulla voitiin hahmottaa sitä, millaiset asiat valintojen vaikuttimina olivat olleet. Haastateltavien mukaan oli jokseenkin hätkähdyttävää, että niin moni oli perustellut valintaansa hyvään metsänhoitoon pyrkimisellä, sillä valtaosa toimihenkilöistä oli itse asennoitunut vaihtoehtoisten menetelmien hyvyyden osalta varautuneelle kannalle. Kuva 9 sai haastateltavat argumentoimaan entistä voimakkaammin sen puolesta, että vastaajat eivät olleet ymmärtäneet valintatilanteen todellisia piirteitä ja että valinnat oli tehty nimenomaan virheellisiin olettamiin tukeutuen. Esimerkiksi luontoarvojen runsas painottaminen päätöksentekotilanteissa ei ollut toimihenkilöiden mukaan näkynyt käytännön toiminnassa.

Myös laajan julkisen keskustelun nähtiin vaikuttaneen siihen, että metsänomistajat olivat päätyneet valitsemaan vaihtoehtoisia menetelmiä edustaneen käsittelyvaihtoehdon. Useat toimihenkilöt totesivat, että julkinen keskustelu on omiaan herättämään hetkellistä kokeilunhalua. Esille nostettiin myös se, että kyselynkaltaisessa kuvitteellisessa valintatilanteessa vastaajat saattoivat kevyemmin valita poikkeavan vaihtoehdon, sillä siitä ei aiheutunut heille mitään todellisia seurauksia. Oikeiden metsätaloudellisten päätösten tekemisen nähtiin olevan aivan eri asia.

Käsittelyvaihtoehtojen valinnan ja siihen liittyneiden taustasyiden ohella haastateltavat kokivat jokseenkin hämmästyttäväksi myös alueensa metsänomistajien tavoiteryhmittelyn loppu-

tuloksen (kuva 5). Kommenteista nousi esiin yhteinen näkemys siitä, että alueen metsänomistajat eivät mitä ilmeisimmin olleet esimerkiksi metsätalouden päätöksentekoon liittyneissä keskusteluissa aktiivisesti ilmaisseet sellaisia arvoja kuin tavoiteryhmäjakauma antaisi olettaa, joten erityisesti monitavoitteisten ja virkistyskäyttäjien suurta osuutta kummasteltiin. Toimihenkilöt olivat kohdanneet työtehtäviensä yhteydessä jonkin verran avohakkuuvastaisuutta, ja luontoarvot olivatkin nousseet keskusteluun lähinnä avohakkuuvastaisten metsänomistajien puheissa. Avohakkuuta vastustaneet asiakkaat olivat myös olleet useimmiten niitä, jotka vaihtoehtoisista menetelmistä olivat olleet kiinnostuneita.

Metsänomistuksen tavoitteiden monipuolistumisen käytännön vaikutuksia ei ollut alueella juurikaan havaittu. Yleisesti kommenttien sisältö keskittyi siihen, että erilaisia metsänomistajia on ollut aina ja siten myös kaipuuta erilaisiin menetelmiin on ajoittain noussut joidenkin yksittäisten asiakkaiden kohdalla esiin. Valtaosin aiempiin yhteisiin ratkaisuihin oltiin oltu kuitenkin toimihenkilöiden mukaan tyytyväisiä. Vain yhden kommentin mukaan arvot olivat moninaistuneet ja muutoksen vaikutukset tulisi myös ottaa huomioon: ”*Onhan siellä tietysti arvot muuttuneet. Eihän siitä mihinkään päästä. Siellä arvostetaan nykyään sitä ja tätä ja kyllähän ne täytyy jossain vaiheessa ottaa huomioon.*”

Toimihenkilöiden kommenttien mukaan suurten ja pienten metsätilojen omistajien välillä on selkeitä eroja metsätalouden harjoittamisen suhteen. Pientilalliset eivät useinkaan heidän mukaansa tiedä menetelmistä ja niiden vaikutuksista yhtä paljon kuin suurempien metsätilojen omistajat. Metsän taloudellinen merkitys omistajalleen on toimihenkilöiden mukaan vahvasti yhteydessä siihen, millainen tietotaso metsänomistajalle oli muodostunut ja millaisiin arvoihin perustuen he metsätaloudellisia päätöksiä yleisesti ottaen tekevät. Tosin eräät toimihenkilöt muistuttivat myös siitä, ettei valtaosa metsänomistajista useinkaan käytännössä tiedosta omia metsänomistuksen päämääriään, joten etenkin tietämättömien osalta neuvonnan ja ammattilaisen rooli metsätaloudellisten päätösten tekemisessä on ratkaiseva: ”*- - kyllä minäkin pystyn ohjaamaan ihmisiä aika paljon. - - Kyllä tässä jää vielä vaihtoehtoja, että tehdään hyviäkin ratkaisuja.*” Metsäammattilaisen vaikutusvallasta kertoi myös seuraava kommentti: ”*Mä uskon, että helposti on puhuttavissa sellainen, että tehdään aukko eikä sille tarvitse tehdä mitään 25 vuoteen.*”

Kyselyn tulokset eivät siis vastanneet metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden omia kokemuksia alueensa metsänomistajien asenteista ja arvostuksista. Metsänomistajien kerrottiin olleen tyytyväisiä tähänkin asti käytössä olleisiin menetelmiin, eikä tarvetta toimintatapojen

muuttamiselle ollut yksittäistapauksia laajemmin juurikaan havaittu, joten kyselyn tuloksia pidettiin varsin yllättävinä. Eräs kommentti kiteytti hyvin näkemykset siitä, että metsänomistajat olivat olleet tähänkin asti tyytyväisiä ja että kaipuu uusiin menetelmiin olisi monelta osin kokeilunhalua: ”*Toki mitä enemmän asiaa tuodaan esiin niin sitten syntyy halu kokeilla eri vaihtoehtoja. Mutta tuota suurta muutosta en itse nää tuossa asiakaskunnassa. Näkisin, että ratkaisut on ollu heille kokonaisuudessaan hyviä - - asiakaspalautteenkin perusteella.*” Lisäksi haastateltavat toivat selkeästi esiin, etteivät metsänomistajat olleet korostaneet metsänhoidollisiin päätöksiin liittyneissä keskusteluissa niitä asioita, joiden he kyselyssä ilmoittivat vaikuttaneen valintoihinsa ja joita he kyselyssä tuntuivat arvostavan.

3.2.2 Metsälakiuudistukseen ja sen vaikutuksiin liittyvät näkemykset

Metsälakiuudistuksen osalta eniten keskustelua herättivät vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien sallimisen järkevyys ja se, toisiko laki todella muutoksia metsien käsittelyyn. Valtaosa mielipiteensä ääneen lausuneista totesi, että metsälakiuudistusta ei olisi välttämättä edes tarvittu, sillä nykyisenkin lain koettiin jo antavan monenlaisia toimintamahdollisuuksia. Ne toimihenkilöt, joiden mielestä laki ei ollut suoranaisesti turha, pitivät uutta lakia silti sisällöltään monelta osin arveluttavana. Nykyisen metsälain uskottiin esimerkiksi pystyvän turvaamaan uutta lakia paremmin hyvän metsänhoidon toteuttamisen ja puuntuotannon kestävyyden.

Kuten metsälain yleisessä muutoskeskustelussakin on ollut havaittavissa, uudistukseen liittyvät mielipiteet ovat usein varsin vahvasävytteisiä ja mielipidekannat saattavat olla hyvinkin selväpiirteisiä. Myös ryhmähaastatteluissa oli ajoittain esillä voimakasta vastakkainasettelua, sillä toiset kommentit tyrmäsivät lakiuudistuksen täysin, kun taas toisissa kommenteissa lakiluonnoksesta löydettiin paljonkin hyvää. Voimakkain kommentti oli vahvasti metsälain uudistuksen tarpeellisuuden vastainen: ”*Se [lakiuudistus] johtaa kansallisomaisuuden haaskioon. Suomeen on saatu suuret metsävarat yhteiskunnan tuella ja - - nyt se metsiin sijoitettu yhteinen raha hölvätään. Jätetään huonolle hoidolle*.”

Suurimpana uhkana metsälain muutoksen yhteydessä koettiinkin juuri metsänhoidon tason ja siten metsien tilan yleinen heikentyminen. Joidenkin kommenttien mukaan uusi laki saattaisi antaa mahdollisuuden vastuista luistamiseen. Lisäksi paljon kysymyksiä ja epätietoisuutta herätti pohdinta siitä, millaista hintaa eri-ikäisrakenteisesta metsästä hakattavasta puusta oltaisiin valmiita maksamaan. Esille nostettiin myös se, että vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien käytännön toteuttaminen vaatii paljon uudenlaista osaamista myös esimerkiksi metsä-

koneyrittäjiltä. Kokonaisuudessaan toimihenkilöt havaitsivat siis uuden metsälain sisällössä ja sen sallimien menetelmien käytännön toteuttamissa runsaasti epävarmuustekijöitä ja kyseenalaisia asioita.

Vastaavasti lakiuudistuksen parhaimpina puolina pidettiin sitä, että jatkossa metsänomistajilla olisi enemmän päätösvaltaa metsiään koskevissa asioissa. Esimerkiksi varhaisen uudistamisen sallimista pidettiin hyvänä asiana, sillä oikein toteutettuna sen uskottiin erään kommentin mukaan lisäävän metsätaloudenharjoittajien elinmahdollisuuksia. Tosin valinnanvapauden ja metsänkäsittelyvaihtoehtojen laajeneminen oli vahvasti yhteydessä myös metsien tilan heikkenemisen uhkakuvaan, sillä metsänomistajien ei uskottu ymmärtävän riittävän hyvin hyvän metsänhoidon periaatteita tai erilaisten käsittelyjen kokonaisvaltaisia vaikutuksia. Tietämättömyyden ja ymmärtämättömyyden pelättiin johtavan monenlaisiin pettymyksiin sekä henkilökohtaisella että laajemmalla tasolla.

Vaikka metsälakiuudistusta valtaosin toimihenkilöiden keskuudessa vieroksuttiinkin, sen ei uskottu kuitenkaan lopulta tuovan suuria muutoksia käytännön toimintaan. Haastateltavat hakivat kuvan 7 osoittamalle metsälain muutoshalukkuudelle selitystä muun muassa siitä, että metsänomistajat haluavat ylipäätään saada enemmän valinnanvapautta, vaikka eivät sitä itse koskaan varsinaisesti esimerkiksi vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien muodossa käyttäisikään. Toimihenkilöt korostivat olettamusta siitä, että suuremmilla metsätiloilla ei luultavasti juurikaan siirryttäisi uuden metsälain mukanaan tuomiin vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin vaan pysyttäydyttäisiin lähinnä hyviksi havaituissa perinteisissä menetelmissä: ”*Ne saattaisi jollain nurkkapalstalla kokeilla jotain juttua mutta kyllä ne siihen vanhaan lopulta tukeutuu.*” Haastateltavien esittämät näkemykset saivat tukea kuvista 13 ja 14, joista on selvästi nähtävissä ero suurten ja pienten tilakokoluokkien välillä. Erojen taustalla ratkaisevana tekijänä pidettiin metsätalouden rahallista merkitystä metsänomistajalle.

Pienten metsätilojen omistajien muutoshalukkuuden epäiltiin johtuvan ennen kaikkea tiedonpuutteesta ja vääristä mielikuvista: ”*Tämä on helppo valita ja mä väitän, että ei ole ehkä kokonaisuuskuvaa*.” Tämän vuoksi monet toimihenkilöt totesivatkin, että todennäköisesti valtaosa metsänomistajista nojautuisi edelleen perinteisiin metsänkäsittelytapoihin, mikäli he saisivat oikeaa tietoa vaihtoehtojen seurauksista: ”*Ajatuksen tasolla varmaan aika monella tuo voi vielä olla tuossa mutta sitten todellisuudessa ketkä niitä rupeaa tekemään niin varmaan ne, jotka nyt itse hoitaa metsiään hyvin aktiivisesti. Se on aika pieni joukko*.” Voitaneenkin

todeta, että valtaosa toimihenkilöistä ei pitänyt metsälain uudistumista käytännön vaikutuksiltaan erityisen mittavana vaan lähinnä periaatteellista valinnanvaraa lisäävänä.

3.2.3 Vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin suhtautuminen

Vaihtoehtoiset metsänkäsittelymenetelmät muodostavat metsälakiuudistuksen ydinsisällön, joten myös haastatteluissa haluttiin selvittää toimihenkilöiden suhtautumista niihin. Metsälakiuudistukseen liittyneiden uhkakuvien ohella keskusteluissa tuli monessa kohdassa esiin näkemys siitä, että uusi metsälaki vaihtoehtoisine metsänkäsittelymenetelmineen nähtiin paluuna entiseen: ”*Eikös se - - tämmöinen metsälaki harsintaa vastaan aikoinaan tehty? Nyt se taas tavallaan sallitaan uudestaan*.” Edellisestä toimihenkilön lausumasta kommentista käy hyvin ilmi se, että eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus rinnastettiin useissa kommenteissa harsintahakkuisiin, eikä sitä sen vuoksi pidetty edistysaskeleena eikä metsätalouden yleistä tilaa parantavana asiana.

Yleisesti voisi todeta, että uuden metsälain sallimat vaihtoehtoiset metsänkäsittelymenetelmät ja niiden toimivuus herättivät metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöissä runsaasti epäilyjä. Harsintaan liittyneiden mielikuvien lisäksi toimihenkilöt pohtivat moneen otteeseen sitä, millaisilla kohteilla uusia menetelmiä voisi menestyksekkäästi käyttää ja olisivatko ne hyvän metsänhoidon ajatuksen mukaisia juuri missään. Monet totesivat, että teorian tasolla esimerkiksi jatkuvan kasvatuksen idea voi olla helppo sisäistää, mutta ajatusten käytännön toteuttamista pidettiin hankalana: ”*Teoriassa varmaan hienolta kuulostaa mutta että miten se käytännössä…*” Menetelmien ongelmakohtina mainittiin esimerkiksi luontaisen uudistumisen epävarmuus, korkeat korjuukustannukset sekä metsän puuntuotoksen ylläpitäminen. Lisäksi useissa kommenteissa todettiin, että julkisesta keskustelusta ja siten myös metsänomistajilta oli päässyt unohtumaan se tosiasia, ettei esimerkiksi jatkuva kasvatus sovellu kaikkiin metsikköihin. Haastateltavien mielestä perustellut käyttökohteet ovat pikemminkin harvassa.

Vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien uskottiin kiinnostavan metsänomistajia, koska ”*äkkiseltään tuo kuulostaa kauhean hienolta - -. Jokainen asiakas voi sen kokeilla, mutta kokemukset näkyy pitkässä juoksussa. Nyt jos lähtee kokeilemaan niin saa toki lähteä, mutta ei pidä luoda liian ihanteellisia odotuksia sitten käytännössä*.” Yleinen näkemys haastateltavien keskuudessa olikin nimenomaan se, että metsänomistajilla on vaihtoehtoisista metsänkäsittelymenetelmistä virheellisiä mielikuvia, joiden käytännön toteuttaminen ei useinkaan ole mahdollista eikä kokeiluihinkaan sen vuoksi tulisi ryhtyä. Haastateltavat kokivat, että metsänomistajat uskovat virheellisesti vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien avulla saavutet-

tavan samanaikaisesti kaikki erilaiset metsänomistuksen tavoitteet minkään asian enemmälti kärsimättä.

Useat haastateltavat korostivat kommenteissaan sitä, että metsänomistajat tulisi saada ymmärtämään eri metsänkäsittelymenetelmien todelliset ominaispiirteet. Toimihenkilöiden näkemyksistä oli tulkittavissa, että metsänomistajien neuvonnalla tulisi pyrkiä nimenomaan saamaan metsänomistajat perustamaan valintansa käytännön havainnoille esimerkiksi eri metsänkäsittelyvaihtojen keskinäisestä paremmuudesta: ”- - *jos puhutaan jatkuvasta kasvatuksesta niin toisin aika vahvasti esiin sen, että miten siinä todennäköisesti tulee käymään ja minkä näköistä se jälki tulee siinä olemaan ettei sitten ole se ruusuinen kuva, että siitä tulee kaunis satumetsä hakkuun jälkeen.*” Kommentti tiivistää hyvin toimihenkilöiden keskuudessa vallinneen yleisen käsityksen siitä, että metsänomistajilla on liian positiivisia mielikuvia esimerkiksi jatkuvasta kasvatuksesta ja ennen päätöksentekoa mielikuvat tulisi saattaa vastaamaan todellisuutta.

3.2.4 Omat työtehtävät ja metsänhoitoyhdistyksen toiminta

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt eivät uskoneet uudistuvan metsälainsäädännön tuovan radikaaleja muutoksia omaan toimintaansa, sillä kuten edellä on todettu, vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien ei uskottu muotoutuvan metsienkäsittelyn valtamenetelmiksi. Lisäksi monet toimihenkilöt muistuttivat, että neuvontaa saaneet metsänomistajat luultavimmin pidättäytyisivät perinteisissä menetelmissä vaikka heillä alun perin olisikin ollut ajatuksena esimerkiksi jatkuvaan kasvatukseen siirtyminen.

On ymmärrettävää, että mikäli metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt aikovat kyetä tarjoamaan asiantuntevaa opastusta ja neuvontaa myös jatkossa, heidän osaamisensa tulee kattaa myös uudet vaihtoehtoiset metsänkäsittelymenetelmät ja niiden sovellutukset. Haastatteluissa kävi ilmi, että vain muutamat metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt olivat saaneet koulutusta vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyen. Eräät kertoivat vierailleensa jatkuvan kasvatuksen koemetsiköissä, mutta heidän kommenttiensa mukaan vierailu ei parantanut mielikuvaa jatkuvan kasvatuksen käytettävyydestä. Haastateltavien tutkimustietoon pohjautuva tietämys vaihtoehtoisista metsänkäsittelymenetelmistä olikin siten monen toimihenkilön kohdalla ilmeisen rajallinen ja yksipuolinen. Varsinaisen menetelmällisen osaamisen lisäksi myös yleistä tietämystä uudesta metsälaista kaivattiin.

Metsälain muutokseen ja vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyneestä varautuneesta suhtautumisestaan huolimatta haastatteluun osallistuneet metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt kokivat kykenevänsä opastamaan metsänomistajia myös uusissa metsänkäsittelymenetelmissä ilman omien ennakkoasenteidensa vaikutusta. Eräs haastateltava totesi kuitenkin seuraavaa: ”*Ehkä se on helpompi sitten myös suositella jotain jos itse uskoo siihen*.” Samaan aiheeseen liittyi myös seuraava näkemys: ”*Kaikki vaihtoehdot pitäisi ainakin pystyä esittelemään ja kertomaan, että mitä niistä seuraa. Metsänomistaja sitten valitsee sen tiedon pohjalta mitä pystytään antamaan.*” Tässä mielessä toimihenkilöiden omalla osaamistasolla ja tutkimustietoon pohjautuvalla ajantasaisella asiantuntemuksella on ratkaiseva vaikutus neuvonnan onnistumiseen ja siihen, että metsänomistaja todella voi tehdä valinnan tosiasiat tietäen mutta kuitenkin vahvasti omien preferenssiensä mukaisesti.

On mahdollista, että osa toimihenkilöiden vaihtoehtoisille metsänkäsittelymenetelmille kohdistamasta epäilystä oli selitettävissä ajantasaisen tiedon puutteella. Eräs haastateltavista totesi seuraavaa: ”*Toisaalta eihän mekään siitä [jatkuvasta kasvatuksesta] hirveästi tiedetä. - - Ehkä meidän pitäis nyt kanssa saada enemmän siitä tietoa, että voisiko se jossain mahdollisesti toimia*.” Kommentti osoittaa, että toimihenkilöiden keskuudessa koettiin selkeästi tarvetta tietouden päivittämiselle ja laajentamiselle. Koulutustarpeesta kertoi myös seuraava kommentti, jossa otettiin kantaa myös ennakkoluuloisuuteen: ”*Kyllähän siitä koulutustarvetta tulee. - - Eihän me jatkuvasta kasvatuksesta tiedetä paljon mitään käytännössä. - - Voihan se olla että se jossain toimiikin eli ei pidä tyrmätä kun ei tiedä asiasta vaikka me ollaankin sitä mieltä että ei sitä [jatkuvaa kasvatusta] tarvitsisi.*”

Koulutustarpeesta huolimatta metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt kokivat, että heillä on jo nyt käytettävissään paljon valmiuksia, joilla voidaan vastata uuden metsälain mahdollisesti aiheuttamiin muutoksiin. Keskustelussa todettiin esimerkiksi seuraavaa: ”*Onhan meillä nytkin jo valmiudet, että jos joku haluaa tämmösen monikäyttöisen metsäsuunnitelman niin siihen tekijä löytyy kyllä meiltä. Että pyritään vastaamaan kaikenlaisiin tarpeisiin ja siihen on aseet olemassa.*” Toisaalta erilaisten apuvälineiden kuten laskentasysteemien käytön tehostamiselle nähtiin tarvetta: ”*Meillähän ei oo laskentasysteemejä tähän… tai onhan ne olemassa sellaiset tietenkin mutta meillähän ei ole arkipäivän käytössä - -*”.

Vaikka haastatteluun osallistuneet toimihenkilöt eivät uskoneet metsälainsäädännön uudistamisen muuttavan arkityötä ja siihen liittyviä käytäntöjä ratkaisevasti, kommenteista oli kuitenkin tulkittavissa, että tietyissä tilanteissa metsänomistajien tavoitteiden hahmottamisen

tärkeys korostuisi entisestään: ”*Kyllähän jos metsässä ollaan - - niin tietysti siinä pitää aistia sen metsänomistajan asenne ja jos sillä on heti vähän taipumuksia tähän suuntaan niin täytyy totta kai yrittää - - ehdottaa [vaihtoehtoisia metsänkasvatusmenetelmiä]. Se on ollut tähänkin asti mukana.*” Lisäksi neuvonnan puolueettomuuden osalta monet haastateltavat toivat esiin sen, että erilaisten vaihtoehtojen esittelyyn ja niiden perusteluun tulisi kiinnittää jatkossa enemmän huomiota etenkin silloin, kun asiakkaana oleva metsänomistaja ei ole itse niin perehtynyt asiaan: ”*Onhan meidän sielu avattava näille kaikille ja kerrottava, että voisi tässä tehdä semmoistakin vaikka toinen ei ehkä sitä ehdotakaan.*”

Koulutuksen nähtiin olevan avainasemassa sen suhteen, että erilaisista metsänkäsittelyn vaihtoehdoista kyettäisiin kertomaan perustellusti ja että vaihtoehtojen todelliset vaikutukset olisivat kaikille selvillä. Myös tässä yhteydessä toimihenkilöt nostivat esiin huolen esimerkiksi jatkuvaan kasvatukseen liitetyistä liian positiivisista mielikuvista ja siitä, että käytännön toteutuksen yhteydessä pettymykset tulisivat monissa tapauksissa olemaan väistämättömiä. Ratkaisuna pettymysten välttämiselle pidettiin osaamiseen perustuvaa käsittelykohteen oikeaa valintaa sekä sitä, että neuvonta ylipäätään tavoittaisi päätöksiä tekevät metsänomistajat.

Eräässä kommentissa metsänomistajien liian suurten odotusten nähtiin jopa kääntyvän itseään vastaan siinä mielessä, että tyytymättömyyden pelossa vaihtoehtoja ei uskallettaisi edes esitellä: ”*Jos noita - - uusia hakkuumenetelmiä sovelletaan niin sitten mä näkisin, että siinä syntyy mainio mahdollisuus asiakkaan reklamointiin. - - Toteutuuko se käytännössä mitä asiakas olettaa saavansa?- - Voi olla joillekin toimihenkilöille kynnys lähteä niitä jopa tekemään jos arvioi, että voiko tätä toteuttaa.*” Haastateltava totesi kommentissaan myös, että korvausvaatimusten välttämiseksi ennakko-odotukset ja lopputuleman ennuste tulisi saada jotenkin muutettua ajatukselliselta tasolta helpommin havainnollistettavaan muotoon. Ajatusten ja käytännön kohtaamista pidettiinkin kaikkinensa toimihenkilöiden keskuudessa suurimpana uuteen metsälakiin liittyvänä haasteena.

Haastatteluihin osallistuneet metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt tunnistivat työtehtäviensä osalta paljon seikkoja, joihin tulisi kiinnittää huomiota lakimuutoksen yhteydessä siitäkin huolimatta, että lakiuudistuksen käytännön vaikutukset jäisivät marginaalisiksi. Varsinaista metsälakimuutosta enemmän pohdintaa toimihenkilöiden keskuudessa tuntui aiheuttavan niin ikään käynnissä oleva metsänhoitoyhdistyslain uudistus. Metsänhoitoyhdistyksen jäsenyyden vapaaehtoisuus sekä sen toiminnan rahoitukselle mahdollisesti aiheuttamat haasteet nousivat

keskustelussa esiin etenkin niissä kohdin kun sivuttiin metsänhoitoyhdistyksen mahdollisuutta vastata kysyntään ja kehittää toimintaansa.

Toimihenkilöt yhdistivät metsälakimuutoksen ja metsänhoitoyhdistyslain muutoksen vaikutukset toisiinsa käytännön työn osalta etenkin metsänomistajien kasvavaan neuvonnan tarpeeseen. Tämä yhteenliittymä ilmenee hyvin seuraavasta kommentista: ”*Sikäli pahaan saumaanhan tämä lakimuutos tulee kun on lait muuttumassa ja resurssit vähenee. Ja silti pitäisi neuvontaa olla enemmän.*” Oman toiminnan järjestämisen ohella haasteena koettiin myös se, tavoittaako tarjolla oleva asiantuntijapalvelu metsänomistajia entisellä tavalla, mikäli palvelut muuttuvat maksullisiksi: ”*Se neuvonta tulee olemaan sitten maksullista ja kuka siitä on sitten valmis maksamaan. Mitä ne hakkuut sitten on jos siellä ei ole neuvontaa?*” Tähän asiaan liittyen muutamat toimihenkilöt toivat jälleen esiin uhkakuvan hyvän metsänhoidon periaatteiden rapautumisesta.

Eräs haastateltava jakoi keskustelussa oman ajatuksensa siitä, että mikäli metsänomistajaa neuvoo metsätaloudellisessa päätöksenteossa puunostaja, ei lopputuloksen hyvyys ole kaikkien osapuolten kannalta selvää. Haastateltavan mukaan puunostaja harjoittaa neuvontaa puhtaasti omasta näkökulmasta siten, että sillä tähdätään ostajan etujen ajamiseen. Tämä herätti kanssakeskustelijoissa pohdinnan siitä, lähtevätkö puunostajat jatkossa ”*kosiskelemaan näillä helpommilla linjoilla*” eli pyrkivätkö he hyötymään metsänomistajien kiinnostuksesta vaihtoehtoisiin menetelmiin, joiden käsittelyjen käytännön toteuttamisen kynnystä toimihenkilöt pitivät matalana. Näiltä osin metsänhoitoyhdistyksen tarjoaman neuvonnan muuttuminen maksulliseksi nähtiin lakimuutoksiin liittyvänä uhkakuvana etenkin yksittäisen metsänomistajan etujen kannalta.

4 TULOSTEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

4.1 Tutkimuksen tulosten luotettavuus

Tässä tutkimuksessa esitettyihin tutkimuskysymyksiin saatiin vastauksia sekä kyselyn että haastattelujen avulla, ja tuloksia voitaneen pitää osittain melko yllättävinäkin erityisesti metsänomistajien vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin kohdistaman kiinnostuksen osalta. On kuitenkin huomioitava, että kyselyn vastausprosentti (20,7 %) jäi harmillisen pieneksi ja siten runsaammalla vastaajajoukolla olisi mahdollisesti voitu entisestään laajentaa käsitystä Mhy Päijät-Hämeen toimialueen metsänomistajien suhtautumisesta metsälain muutokseen ja uusiin metsänkäsittelymenetelmiin.

Matala vastausaktiivisuus ei kuitenkaan muodosta perustavanlaatuista ongelmaa tulosten merkityksen kannalta, sillä kyselyn edustavuutta voidaan pitää taustapiirteittäin tarkasteluna melko hyvänä. Metsänhoitoyhdistyksen jäsenistön muodostaman perusjoukon suhteen edustavuus oli etenkin tilakokotarkastelun perusteella varsin hyvä lukuun ottamatta alle kymmenen hehtaarin tilakokoluokan pientä aliedustusta. Perusjoukon ja otoksen vastaavuuden suurimpana erona oli se, että kyselyyn vastanneet metsänomistajat olivat hieman keskimääräistä nuorempia. Kyseinen havainto ei kuitenkaan perustunut täydelliseen jäsenrekisteriaineistoon ja siksi kyseistä eroa ei pidä korostaa. Valtakunnallisen tarkastelun ja katoanalyysin havainnot olivat iän osalta vastakkaisia, sillä kyselyyn vastanneet metsänomistajat olivat valtakunnallisen aineiston perusteella hieman keskimääräistä iäkkäämpiä. Lisäksi he omistivat keskimääräistä enemmän metsää, sillä myös valtakunnallisessa tarkastelussa havaittiin pieni aliedustus pienimmässä tilakokoluokassa.

Kyselyn jälkeen suoritetuissa katohaastatteluissa mainitut vastaamatta jättämisen syyt puoltavat sitä päätelmää, että kyselyn toteutusajankohta ei ollut kaikista otollisin. Kysely saapui vastaanottajille juuri ennen juhannusta, mikä vaikutti alentavasti metsänomistajien vastausaktiivisuuteen ja vastausprosenttiin. Mahdollisesti vastausaktiivisuuden heikkoudesta johtuneet ikäjakaumassa ja ammattiasemassa havaitut vinoumat sekä alle kymmenen hehtaarin tilakoon aliedustus on otettava huomioon tulosten tarkastelussa. Voidaan kuitenkin silti todeta, että tähän tutkimukseen vastaamalla osallistuneet metsänomistajat edustavat varsin hyvin metsänomistajia sekä paikallisella että laajemmalla tasolla taustapiirteiden osalta, mitä voidaan pitää tulosten hyödynnettävyyden ja merkittävyyden kannalta hyvänä asiana.

Tulosten luotettavuutta kokonaisuudessaan määriteltäessä tulee taustapiirteisiin kohdistuvan tarkastelun ohella kiinnittää huomiota myös tulosten yleisen edustavuuden arviointiin. Vaikka taustapiirteisiin kohdistuneet edustavuustarkastelut eivät tuoneet esiin suuria luotettavuusongelmia, kyselyn tulosten luotettavuuteen voidaan silti kohdistaa myös kritiikkiä. Tämä johtuu siitä, että taustapiirretarkastelut eivät luonnollisestikaan kerro suoraan muun muassa metsäomistajien asenteista, vaikka yleisistä metsänkäyttöön liittyvistä arvostuksista saatiinkin viitteitä metsänomistajien tavoiteryhmittelyn yhteydessä. Näin ollen taustapiirretarkastelut eivät anna vastausta siihen, millainen kyselyn edustavuus oli esimerkiksi uusiin metsänkäsittelymenetelmiin suhtautumisen osalta. Kysely liittyi metsälain uudistamiseen ja vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin, joten on mahdollista, että aihe kannusti vastaamaan erityisesti sellaisia metsänomistajia, jotka olivat muita kiinnostuneempia esimerkiksi jatkuvasta kasvatuksesta tai jotka muilla tavoin kokivat kyselyn aiheet itselleen merkityksellisiksi.

4.2 Näkemykset nykytilasta ja uudesta metsälaista

Viimeaikaisissa metsälakiin liittyneissä metsänomistajatutkimuksissa on havaittu, että 60–70 prosenttia metsänomistajista on tyytyväisiä nykyisiin metsänhoito- ja hakkuutapoihin (Kumela ja Hänninen 2011, Rämö ym. 2012). Tässä tutkimuksessa vastaava osuus oli niin ikään yli 60 prosenttia. Tämä tutkimus siis vahvistaa sitä havaintoa, että metsänomistajista selkeä valtaosa on kokenut olevansa tyytyväinen yleisimmin käytössä oleviin menetelmiin. Yleisen tyytyväisyyden korkeasta tasosta huolimatta on silti tärkeää muistaa, että metsänomistajaryhmien välillä on eroja. Kumelan ja Hännisen (2011) tutkimuksen taustapiirteittäisessä tarkastelussa havaittiin, että maa- ja metsätalousyrittäjät, isompien tilakokonaisuuksien omistajat ja miehet olivat muita tyytyväisempiä. Myös tämän tutkimuksen taustapiirteisiin pohjautuneissa tarkasteluissa nousivat esiin samat yleislinjaukset. Kokonaisuudessaan tarkasteltuna tulokset olivat monelta osin yhteneviä, mikä osaltaan kertoo Mhy Päijät-Hämeen jäsenten suhtautuvan nykymenetelmiin samoin kuin metsänomistajat laajemmallakin tasolla tarkasteltuna.

Nykyisiin menetelmiin tyytymättömät vastaajat kertoivat vastauksissaan vieroksuvansa eniten nykyisten metsänkäsittelymenetelmien voimakkuutta ja avohakkuiden runsautta. Nykymenetelmien tilalla oltiin kiinnostuneita hyödyntämään esimerkiksi jatkuvaa kasvatusta ja luontaista uudistamista, joiden toivottiin turvaavan entistä paremmin myös metsän luonto- ja maisema-arvot sekä vähentävän metsien uudistamistöistä aiheutuvia kustannuksia. Myös Kumelan ja Hännisen (2011) tutkimuksessa tyytymättömät vastaajat olivat kokeneet tarvetta avohakkuiden sijaan entistä monipuolisemmille käsittelyille. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt eivät sitä vastoin tunteneet tarvetta esittää kritiikkiä nykyisiä metsänkäsittelymenetelmiä koh-

taan. Metsänomistajista poiketen toimihenkilöiden tyytymättömyys kohdistui uuden metsälain sisältöön, sillä metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt epäilivät muun muassa vaihtoehtoisten menetelmien puuntuotannollista kestävyyttä ja kannattavuutta.

Metsänomistajat eivät olleet kokeneet metsälain juurikaan rajoittaneen metsiensä käyttöä, mikä oli johdonmukaista sen suhteen, että selkeä enemmistö ilmoitti olevansa tyytyväinen nykyisiin metsänkäsittely- ja hakkuutapoihin. Myös tähän kysymykseen liittyneissä sanallisissa vastauksissaan metsänomistajat toivat esiin kriittisiä näkemyksiään metsänkäsittelymenetelmien yksipuolisuudesta ja avohakkuiden ensisijaisuudesta. Valkeapään ym. (2009) tutkimuksessa todettiin, että kansalaiset saattavat pitävät metsäpolitiikkaa yleisellä tasolla hyväksyttävänä, vaikka sen osatekijöitä arvosteltaisiinkin voimakkaasti. Käsittelymenetelmien osalta voitaneenkin siten todeta, että yleisellä tasolla nykyiset metsänkäsittelymenetelmät on koettu hyväksyttäviksi, mutta esimerkiksi avohakkuisiin kohdistuu silti laajaa vastustusta.

Tutkimustieto siitä, että yleisen tason hyväksyttävyydestä huolimatta osatekijöihin kohdistuu usein kritiikkiä, havainnollistui myös tässä tutkimuksessa tarkasteltaessa metsänomistajien näkemyksiä metsälain uudistamisen tarpeista. Enemmistö metsänomistajista ilmaisi yleistä tyytyväisyyttään nykyisiä menetelmiä kohtaan, mutta silti metsälaista löydettiin vastausten perusteella paljon uudistamistarvetta: lähes puolet metsänomistajista piti metsälain yleistä uudistamista joko melko tarpeellisena tai erittäin tarpeellisena. Yleistä uudistamista selkeästi tärkeämpänä pidettiin kuitenkin pienaukkohakkuiden ja eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen sallimista ja puulajivalinnan vapauttamista, sillä selvä enemmistö vastaajista piti kyseisiä uudistuksia joko melko tarpeellisena tai erittäin tarpeellisena.

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkemykset nykytilaan ja metsänlain uudistamiseen liittyen poikkesivat metsänomistajien ajatuksista selkeästi. Toimihenkilöiden mukaan metsänomistajat olivat olleet tyytyväisiä tähän asti käytössä olleisiin menetelmiin eivätkä toimihenkilöt siten kokeneet erityistä tarvetta metsänkäsittelymahdollisuuksien laajentamiselle. Edellä esitetyistä huomioista voidaan päätellä, että metsänomistajat suhtautuivat myönteisesti ja vastaanottavaisesti metsälakiin kaavailtuihin muutoksiin, kun taas haastatellut metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt olivat metsälakiuudistuksen suhteen selvästi varautuneemmalla kannalla. Tämä havainto kertoi mielenkiintoisesta vastakkainasettelusta asiakaskunnan ja palveluntarjoajan suhtautumisessa uuteen metsälakiin.

4.3 Vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin kohdistuva kiinnostus

Metsänomistajien näkemykset metsälain uudistamisen tarpeista heijastelevat kiinnostusta menetelmien monipuolisuuden lisäämiseen ja vaihtoehtojen laajentamiseen. Myös muissa tutkimuksissa (esim. Kumela ja Hänninen 2011, Rämö ym. 2012) metsänomistajien on havaittu kaipaavan metsänkäsittelyyn lisää joustavuutta, ja siten tämän tutkimuksen tulos vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin ja puulajivalintaan liittyvien lakiuudistusten tarpeellisuudesta ei ollut näiltä osin poikkeuksellinen. Metsälain eri osa-alueiden uudistamistarpeeseen liittyneiden näkemysten yleispiirteet välittyivät kuitenkin näkyvästi myös käsittelyvaihtojen valintaan, sillä jokaisen esimerkkimetsikön tapauksessa vaihtoehtoisinta mallia edustanut eri-ikäisrakenteistava yläharvennuskäsittely oli selvästi suosituin. Tämän tutkimuksen muiden tulosten ja aiempien tutkimusten (Kumela ja Hänninen 2011, Rämö ym. 2012) päätelmien valossa onkin siis todettavissa, että metsänomistajien kiinnostus painottui vaihtoehtoisten toimintamahdollisuuksien osalta selkeästi eri-ikäisrakenteiseen metsänkasvatukseen, kun taas uudistamisen järeys- ja ikärajoitteiden poistamisen mahdollistamasta aikaisesta uudistamisesta ei oltu lainkaan yhtä kiinnostuneita.

Eri metsänkäsittelyvaihtoehtojen keskinäisen asetelman hahmottamiseksi on syytä pohtia, miksi eri-ikäisrakenteinen metsänkasvatus koettiin metsänomistajien keskuudessa niin paljon varhaista uudistamista eli aikaista päätehakkuuta kiinnostavampana. Yleisesti on arvioitu, että uudistamisrajoitteiden poistaminen ei vaikuttaisi merkittävästi metsänomistajien hakkuukäyttäytymiseen (Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen… 2012, Rämö ym. 2012), mitä voidaan pitää tämän tutkimuksen tulosten kanssa yhtenevänä päätelmänä. Vaikka metsänomistajien kiinnostuksen ja siten myös tulosten analysoinnin osalta huomio kohdistui voimakkaammin eri-ikäisrakenteiseen metsänkasvatukseen, ei tulisi kuitenkaan ajatella, että uudistamisrajojen poistamisen mahdollistama aikainen päätehakkuu olisi menetelmällisesti vähämerkityksellisempi. On pikemminkin niin, että metsätalouden kannattavuuteen liittyneissä tutkimuksissa on havaittu optimaalisten uudistushakkuuajankohtien olevan osittain ristiriidassa nykyisten uudistusrajoitteiden kanssa (Hyytiäinen ym. 2010), mikä osaltaan kertoo kyseisen menetelmän taloudellisesta kannattavuudesta. Lisäksi taustalla on ajatus korkeammasta sijoitetun pääoman tuotosta.

Varhaisen uudistamisen taloudelliseen kannattavuuteen viittaavista tutkimustuloksista huolimatta metsänomistajien kiinnostus kyseiseen metsänkäsittelyvaihtoehtoon on ollut ilmeisen vähäinen. Tämä johtunee muun muassa siitä, että se on julkisessa keskustelussa jäänyt selvästi

eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen varjoon. Oikein toteutetun varhaisen uudistamisen mahdollistamaa muita vaihtoehtoja korkeampaa pääoman tuottoa ei esitelty metsänkäsittelyvaihtoehtojen valintatehtävän yhteydessä varhaisen uudistamisen etuna, mikä myös oletettavasti vaikutti kyseisen vaihtoehdon suosioon. On kuitenkin huomattava, että metsälain uudistuessa ja uudistamisen järeys- ja ikärajoitteiden poistuessa myös aikainen päätehakkuu on otettava huomioon yhtenä metsänkäsittelyn vaihtoehtona. Kannattavuusnäkökohtien ansiosta se saattaa hyvinkin vastata aineellisia arvoja korostavien metsänomistajien tarpeisiin, ja täten sitä tulee tarvittaessa tarjota metsäpalvelutilanteissa yhtenä metsänkäsittelyvaihtoehtona.

Kyselylomakkeella metsiköiden metsänkäsittelyvaihtoehdot pyrittiin esittämään mahdollisimman objektiivisesti siten, että käsittelyvaihtoehdon kuvaus ei ohjaisi metsänomistajia tietyn vaihtoehdon valintaan. On kuitenkin mahdollista, että metsänomistajat kokivat jotkin sanavalinnat tai lauserakenteet johdattelevina. Esimerkiksi eri-ikäisrakenteistavan yläharvennuksen vaihtoehdon kuvailussa todettiin seuraavaa: ”*Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla vastaavanlaisen harvennuksen* - -”. Voi olla, että metsänomistajat käsittivät saavansa seuraavassa harvennuksessa myös samanlaiset hakkuutulot, vaikka kyseisessä kuvauksessa ei viitattu tulojen vaan menetelmän samanlaisuuteen, ja lisäksi ehtona oli esitetty myös uusien taimien syntyminen.

Edellä esitetyn kaltaiset kysymyksen sisältöön liittyneet seikat ovat voineet vaikuttaa tuloksiin, mutta toisaalta myös valinnan taustasyihin on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Metsänkäsittelyvaihtojen valintaan olivat vastausten perusteella vaikuttaneet etenkin käsitykset hyvästä metsänhoidosta sekä metsän luontoarvoista. Hakkuutulojen merkitystä ei sen sijaan koettu lainkaan niin keskeiseksi. Monet uskoivat nimenomaan eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen olevan ratkaisu erilaisten tavoitteiden samanaikaiselle toteuttamiselle. Näiden perustelujen näkökulmasta tarkasteltuna on aiheellista pohtia, mikä merkitys tulojen suuruudella oli kokonaisuuden kannalta ja vastaavasti mitä vaikutuksia mahdollisesti johdattelevilla toteamuksilla todellisuudessa oli. Koska metsänomistajien perustelut heijastelevat erityisesti aineettomiin hyötyihin liittyviä asioita, voitaneen perustellusti uskoa valinnan painottuneen vaihtoehtoisen menetelmän suosimiseen tulojen suuruudesta ja kysymyksenasettelusta huolimatta.

Mikäli metsänkäsittelyvaihtoehtojen valintoihin vaikuttaneita tavoitteita ja taustasyitä pohditaan metsänomistajille tehdyn tavoiteryhmittelyn avulla, voidaan todeta, että niissä ilmenee metsänomistajien arvostusten monimuotoisuus ja tavoite metsien monipuolisten ominaisuuk-

sien ylläpitämisestä. Mielenkiintoisen näkökulman asiaan tuo se, että haastatteluihin osallistuneet toimihenkilöt olivat yllättyneitä siitä, miten monimuotoisia metsänomistajien tavoitteet ja arvostukset kokonaisuutena olivat. Keskusteluissa todettiin, että vain harvat metsänomistajat olivat ilmaisseet halukkuuttaan aktiivisesti huomioida metsien aineellisia ja aineettomia hyötyjä tai muuttaa metsiensä käsittelyä. Näin ollen myös metsänkäsittelyvaihtoehtojen valintaan liittynyt tulos herätti haastateltavissa hämmästystä. Vaihtoehtoisiin menetelmiin kohdistettua kiinnostusta pidettiin julkisen keskustelun luomana kokeilunhaluna, ja sen uskottiin perustuvan virheellisiin mielikuviin. Metsänomistajien ei uskottu ymmärtävän eri käsittelyjen todellisia seurauksia eikä sitä, etteivät kaikki kohteet ole sopivia esimerkiksi jatkuvan kasvatuksen toteuttamiselle.

Toimihenkilöt totesivat metsänomistajien olleen tyytyväisiä nykyisiin toimintatapoihin, minkä myös edellä esitelty kyselytulos niiltä osin vahvisti. Tyytyväisyyttä nykyisiin menetelmiin ei tule kuitenkaan pitää esteenä sille, etteivätkö metsänomistajat olisi kiinnostuneita yhä laajemmista valinnanmahdollisuuksista ja metsänkäsittelyn monipuolistamisesta. Lisäksi on todettava, että vaikka tulokset osoittivat selkeästi metsänomistajilla olevan laajaa kiinnostusta vaihtoehtoisten menetelmien soveltamiseen, ei tuloksista kuitenkaan suoraan voida tehdä päätelmiä siitä, miten kiinnostukset ja aikomukset siirtyvät käytännön toimintaan. Kumelan ja Hännisen (2011) tutkimuksessa havaittiin, että hieman yli neljäsosa metsänomistajista olisi halukas siirtymään joko kokonaan tai osittain jatkuvaan kasvatukseen, mikäli se olisi lain ja tarjolla olevan neuvonnan kannalta mahdollista. Tämän lisäksi yli puolet ilmoitti voivansa ainakin kokeilla tai harkita vaihtoehtoisten menetelmien soveltamista metsätilallaan. Tässä tutkimuksessa puolestaan viidennes vastaajista ilmoitti muuttavansa metsänkäsittelytapojaan metsälain muuttuessa, ja aikomus painottui tarkastelun perusteella etenkin monitavoitteisten ja virkistyskäyttäjien ryhmiin sekä pienempiin tilakokoluokkiin, vaikkakaan erot eivät tilakoon osalta olleet kovinkaan huomattavia.

Toimihenkilöiden arvioiden mukaan vaihtoehtoisiin metsänkäsittelymenetelmiin on eniten kiinnostusta sellaisten metsänomistajien keskuudessa, joille metsällä ei ole juurikaan taloudellista merkitystä. Taloudellinen merkitys oli keskusteluissa puolestaan vahvasti yhteydessä tilakokoon. Toimihenkilöt uskoivatkin vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien soveltamisen toteutuvan käytännössä vain keskimääräistä pienemmillä tiloilla. Tämä näkemys on sikäli kiinnostava, että eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen on tutkimuksissa usein havaittu olevan metsätaloudellisesti kannattavin vaihtoehto (esim. Pukkala ym. 2010, Tahvonen ym. 2010, Pukkala ym. 2012), ja siten sen voisi uskoa kiinnostavan erityisesti sellaisia metsän-

omistajia, joille metsillä on taloudellista merkitystä. Lisäksi on muistettava, että myös monet metsänomistajat perustelivat valintaansa esimerkiksi tulojen tasaisuudella.

Tässä tutkimuksessa havaittiin, että ero pienten ja isojen metsätilojen välillä oli selkeä, mikäli asetelmana oli kaavamainen tilanne joko vaihtoehtoisten tai perinteisten menetelmien hyödyntämisestä. Kiinnostavaa on kuitenkin se, että metsätilan koosta riippumatta lähes samansuuruinen osuus metsänomistajista piti todennäköisenä sitä, että metsätilalla hyödynnettäisiin jatkossa sekä vaihtoehtoisia että perinteisiä metsänkäsittelymenetelmiä. Tämä tulos on kokonaisuuden kannalta olennainen ja se osaltaan osoittaa, että metsänomistajien entistä monipuolisempien tavoitteiden ja metsäomaisuuden monimuotoisen merkityksen vuoksi vaihtoehtoisiin menetelmiin on kiinnostusta kaikenlaisten omistajien keskuudessa. Lisäksi havaintoa voitaneen pitää aiempien tutkimustulosten (Kumela ja Hänninen 2011, Rämö ym. 2012) kanssa yhdenmukaisena osoituksena siitä, että metsänomistajat tavoittelevat nimenomaan vaihtoehtojen joustavuutta, jota voisi hyödyntää kulloisenkin tilanteen mukaan omia arvostuksia ja metsänomistuksen tavoitteiden toteuttamista tukevasti.

Käytännön metsätalouden kannalta on olennaista kyetä hahmottamaan, miten metsänomistajien vaihtoehtoisia käsittelymenetelmiä kohtaan tuntema kiinnostus mahdollisesti toteutuisi todellisissa päätöksentekotilanteissa. Vaikka monet kyselyn tulokset osoittivat metsänomistajien olevan kiinnostuneita eri-ikäisrakenteisesta metsätaloudesta, metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt eivät uskoneet muutoksen näkyvän käytännön metsätalouden harjoittamisessa kovinkaan selvästi. Perusteluina tälle näkemykselle pidettiin ennen kaikkea sitä, että neuvonnan avulla vaihtoehtoisiin menetelmiin liittyvät virheelliset olettamukset olisivat korjattavissa ja siten monet päätyisivät lopulta perinteisten metsänkäsittelymenetelmien hyödyntämiseen. Myös Rämön ym. (2012) tutkimuksen päätelmissä on todettu, että hakkuu- ja metsänkäsittelytapojen muutokset vaikuttaisivat luultavasti melko pienen metsänomistajajoukon käyttäytymiseen, mikä osaltaan tukee toimihenkilöiden näkemystä muutosten vähäisistä vaikutuksista.

Rämön ym. (2012) tutkimuksen päätelmä, ettei lakimuutos vaikuttaisi kovinkaan monen käyttäytymiseen, pohjautuu muun muassa siihen, että selkeä enemmistö metsänomistajista on ilmaissut olevansa tyytyväinen nykyisiinkin menetelmiin ja että metsänhoitoa on toteutettu nykylakia noudattaen. Vastaavat havainnot lakiin liittyvästä tyytyväisyydestä tehtiin myös tässä tutkimuksessa ja lisäksi havaittiin, että enemmistö piti omien metsänkäsittelytapojensa muuttamista epätodennäköisenä. Silti selkeä valtaosa vastaajista oli kuitenkin halukas hyödyntämään vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä. Vastausten sanallisten perustelujen

mukaan kiinnostuksen taustalla oli muun muassa halu välttää avohakkuuta ja siten jossain määrin vapautua myös nykyisen metsälain menetelmällisestä kaavamaisuudesta. Toisaalta vastauksista kävi selkeästi ilmi, että vaihtoehtoisia menetelmiä haluttiin soveltaa oman metsänomistuksen tavoitteiden entistä paremman toteuttamismahdollisuuden ansiosta ja siksi, että ne koettiin menetelminä joustaviksi ja monipuolisiksi. Näin ollen voidaankin todeta, että metsänomistajien kiinnostusta vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä kohtaan ei tulisi aliarvioida, koska halua omien tavoitteiden edistämiseen voitaneen pitää käytännön päätöksentekoon vahvasti vaikuttavana tekijänä.

4.4 Uudenlaiset metsäpalvelut näkemysten käytännön toteuttajana

Kasvava mielenkiinto tulee kyetä huomioimaan metsänomistajille tarjottavissa palveluissa. Tulosten perusteella lienee selvää, että vaihtoehtoisiin menetelmiin kohdistuvalla mielenkiinnolla on vaikutuksia myös metsänhoitoyhdistyksen toimintaan. Metsänomistajien ja metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden näkemykset erosivat toisistaan sekä metsälain että metsätalouden menetelmien osalta useissa kohdin, joten jatkossa palveluntarjonnan kehittämisessä on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomiota asiakaskunnan näkemyksiin. Kysynnän ja tarjonnan kohtaaminen on asiakaslähtöisten metsäpalvelujen kannalta olennaista.

Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöt pitivät metsänomistajien vaihtoehtoisiin menetelmiin kohdistunutta kiinnostusta ennen kaikkea uteliaisuutena, jonka vuoksi metsänomistajat tarvitsisivat tulevaisuudessa entistä enemmän neuvontaa tehdäkseen oikeita ratkaisuja. Metsänomistajien neuvonnan ja metsäammattilaisten oman asiantuntemuksen nähtiin olevan ratkaisevassa asemassa sen suhteen, että uusi metsälaki ja siihen kirjatut uudet mahdollisuudet eivät muodostuisi pettymyksiksi yksittäisen metsänomistajan eivätkä laajemman tason kannalta esimerkiksi metsätalouden yleisen tilan heikentymisen kautta. Haastatellut toimihenkilöt kokivat tarvitsevansa koulutusta uuden metsälain sallimista metsänkäsittelymenetelmistä ja useiden kommenttien sävy antoi myös ymmärtää, että tutkimustietoon pohjautuvalle puolueettomalle tiedolle olisi tarvetta ennakkoluulojen hälventämiseksi. On tosiasia, että kaikki menetelmät eivät sovellu kaikille kohteille, ja siksi asiaan liittyvä osaaminen on erityisen tärkeää.

Monet kyselyyn vastanneista metsänomistajista ilmaisivat metsänkäsittelyvaihtoehtojen valinnan perusteluissaan epävarmuutta omaan ratkaisuunsa liittyen, ja he totesivat myös luultavasti kysyvänsä apua metsänhoitoyhdistyksestä, joten toimihenkilöiden osaamisen merkitys on tämänkin perusteella olennaista. Valtakunnalliseen aineistoon perustuneessa Kumelan ja Hännisen tutkimuksessa (2011) monet metsänomistajat olivat kertoneet sanallisissa kommen-

teissaan tyytymättömyydestä metsänhoitoyhdistysten antamaan neuvontaan ja toimenpide-ehdotuksiin. Kyseinen havainto on tämän tutkimuksen kannalta kiinnostava, sillä yhtenä tämän tutkimuksen keskeisenä tarkastelukohteena oli metsänhoitoyhdistyksen kyky vastata metsänomistajien palvelutarpeeseen. Myös tässä tutkimuksessa eräät vastaajat esittivät kyselyn eri kohdissa kritiikkiä metsänhoitoyhdistystä kohtaan esimerkiksi toteamalla, että vaihtoehtoisten menetelmien tarjoamiin mahdollisuuksiin liittyvää tietoa ei hyödynnetä metsänhoitoyhdistyksissä tarpeeksi ja että monissa tapauksissa aukkohakkuu on ollut ainoa esitelty vaihtoehto ja siten monien vastaajien mielestä pakollinen käsittelyvalinta.

Metsänomistajien kommenttien ja kyselyn tulosten perusteella on selvää, että jatkossa metsänhoitoyhdistysten on kyettävä tarjoamaan metsänomistajille sellaisia palveluita, joissa metsänomistajien erilaiset tavoitteet otetaan huomioon ja joissa esimerkiksi neuvonta kyetään sopeuttamaan kunkin asiakkaan yksilöllisiin tarpeisiin. Mhy Päijät-Hämeen toimintalinjauksissa onkin viitattu kyseiseen asiaan asettamalla strategiseksi päämääräksi asiakkaan tarpeiden huomiointi ja asiakastyytyväisyyden ylläpitäminen (Vuosikertomus 2012, Toimintasuunnitelma 2013), mikä osoittaa halua kehittää palveluita asiakaslähtöisesti. Metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöiden omat asenteet eivät kuitenkaan saa olla esteenä erilaisten vaihtoehtojen esittelemiselle, eivätkä myöskään neuvonta tai palveluntarjonta saa lähteä liikkeelle olettamiin perustuen. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan kiinnostusta vaihtoehtoisiin menetelmiin on hyvin erilaisilla metsänomistajilla, joten esimerkiksi suurta tilakokoa ei ole suoraan syytä pitää osoituksena kiinnostuksesta vain perinteisiin menetelmiin.

On muistettava, että metsänhoitoyhdistyksen palvelut eivät rajoitu vain yleiseen neuvontaan, vaan ne limittyvät myös käytännön toimintaan. Niskanen (2005) on todennut metsäsuunnittelusta seuraavasti: *”Toiminnan normisidonnaisuus voi osaltaan selittää sitä, miksi ammattilaiset ovat olleet vain vähän kiinnostuneita metsänomistajan tavoitteesta. Ehkä heidän mielestään kaikilla metsäsuunnitelmilla on samanlainen tavoite ja metsänkäsittelyn periaate”*. Tämän tutkimuksen tulokset sekä kyselyn että toimihenkilöhaastatteluiden osalta osoittavat kuitenkin, että metsälain muuttuessa ja vaihtoehtojen monipuolistuessa metsäpalveluiden tarjoamisen lähtökohtana on oltava entistä vahvemmin asiakaslähtöisyys, joka pohjautuu nimenomaan metsänomistajan tavoitteiden hahmottamiseen. Myös toimihenkilöt mainitsivat metsänomistajien tavoitteiden ymmärtämisen merkityksen korostuvan jatkossa entisestään. Heidän mukaansa erilaisia vaihtoehtoja on kyettävä esittelemään objektiivisesti siten, että hyvän metsänhoidon toteutuminen voidaan turvata yhdessä metsänomistajan tavoitteiden toteutumisen kanssa. Toimihenkilöiden omien asenteiden vahvuuden vuoksi on kuitenkin mahdollista,

että annettavan neuvonnan sisältö ei aina kovinkaan helposti saavuta objektiivisen asiakaslähtöisyyden vaatimuksia.

Metsänhoitoyhdistyksen toiminnasta löydettiin haastatteluissa useita toisiinsa yhteydessä olevia seikkoja, joihin tulisi palveluiden kysynnän ja kilpailukyvyn turvaamiseksi kiinnittää huomiota. Toisaalta myös nykyisten valmiuksien nähtiin olevan hyvällä tasolla, ja tätä tukivat myös toimintasuunnitelmiin ja vuosikertomuksiin kirjatut periaatteelliset seikat toiminnan painopisteistä. Mikäli toimihenkilöiden tietotaito päivittyy vastaamaan uuden metsälain sisällön asettamia vaatimuksia, voitaneen todeta, että metsänhoitoyhdistyksen toimihenkilöillä on hyvät valmiudet vastata metsänomistajien todennäköisesti monipuolistuvaan palvelutarpeeseen. Haastatteluissa nousi kuitenkin esiin huoli metsänhoitoyhdistyslain mukanaan tuomista suurista muutoksista, joista keskeisimpänä pidettiin ymmärrettävästi metsänhoitomaksun poistumista. Eräiden näkemysten mukaan metsälain ja metsänhoitoyhdistyslain osittain samanaikainen uudistaminen saattavat aiheuttaa ongelmia esimerkiksi neuvonnan toteuttamisessa, sillä resurssien vähentyessä neuvonnan lisääminen ja monipuolistaminen ei ole kovinkaan yksiselitteistä. Metsänhoitoyhdistyksen toiminnan toteuttamisen ja kehittämisen kannalta lakimuutokset koettiin siten haasteena etenkin resurssien näkökulmasta.

Metsäpalveluiden käytännön toteuttamiseksi ja kehittämiseksi on hahmoteltava sitä, millaisista osista palveluiden tulisi rakentua ja miten niitä pitäisi toteuttaa, jotta palveluilla kyettäisiin vastaamaan asiakkaiden tarpeisiin. Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan muotoilla linjauksia metsäpalveluista ja niiden sisällöstä. Metsänomistajat kokivat henkilökohtaisen opastuksen kurssimuotoista opastusta mieluisampana, joten kyseisen palvelumuodon kehittäminen on sen perusteella tärkeää. Henkilökohtaisen neuvonnan lähtökohtana tulisi pitää metsänomistajan tavoitteita ja omia kiinnostuksia, sillä tulosten mukaan metsänomistajat ovat halukkaita hyödyntämään metsänkäsittelyn monipuolistumista ja valinnanvapauden laajentumista nimenomaan omien tavoitteidensa toteuttamiseksi. Kyseisen palvelumuodon tulisi siten kyetä muokkautumaan kussakin tilanteessa metsänomistajan yksilöllisiin tarpeisiin siten, että palvelutilanteessa huomioitaisiin esimerkiksi metsänomistajan metsänomistuksen eri osa-alueisiin liittyvä osaaminen ja kokemus sekä se, millaisella tasolla neuvontaa kaivataan. Osa metsänomistajista hakee neuvonnalta yleistä päätöstukea omien aikomustensa varmistamiseksi esimerkiksi yksityiskohtaisen ammattilaisen näkemyksen kautta, kun taas toiset tarvitsevat perustavanlaatuisempaa ohjausta (ks. esim. Hujala ym. 2013).

Henkilökohtaisen opastuksen lisäksi metsänomistajille tulisi tarjota edelleen myös ryhmämuotoisia tilaisuuksia, joissa keskityttäisiin tilakohtaisten ratkaisujen sijaan metsätalouden harjoittamisen yleisiin asioihin. Tällaisia palveluita voisivat olla esimerkiksi vierailut maastokohteilla, joiden avulla voitaisiin havainnollistaa eri metsänkäsittelyvaihtoehtojen ominaisuuksia ja vaikutuksia. Monipuolisten maastokäyntien avulla metsänomistajien eri metsänkäsittelyvaihtoehtoihin liittämät mielikuvat ja odotukset saisivat rinnalleen käytännön esimerkkejä, mikä puolestaan auttaisi varmistamaan mielikuvien oikeellisuuden. Kun mielikuvat olisivat oikeassa suhteessa käytännön toteutukseen, voitaisiin myös henkilökohtaisissa neuvontatilanteissa olla varmempia siitä, että palvelutilanteen molemmilla osapuolilla on todenmukainen käsitys vaihtoehdoista ja tarjolla olevista mahdollisuuksista. Näin voitaisiin pyrkiä välttämään myös toimenpiteiden toteuttamisen jälkeen mahdollisesti aiheutuvaa metsänomistajan pettymystä, josta toimihenkilöt ilmaisivat olevansa huolissaan.

Metsänomistajat eroavat sekä taustoiltaan että päätöksentekotavoiltaan (Hujala ym. 2013), joten metsänomistajille tarjottavien palveluiden tulee jatkossa muokkautua entistä vaihtelevampiin tilanteisiin, joissa palveluiden yleisen muodon ohella huomiota tulee kiinnittää myös käytettyihin menetelmiin ja palvelun sisältöön. Jotta palveluita ja siten myös käytännön toimenpiteitä kyettäisiin toteuttamaan metsänomistajan tavoitteisiin ja tarpeiseen perustuen, tarvitaan tehokas tapa kartoittaa metsänomistajan arvostuksia ja päämääriä. Lisäksi palveluissa hyödynnettävien menetelmien valinnassa tulee ottaa huomioon palvelutilanteen laajuus ja se, millaisia valmiuksia ja kiinnostuksia metsänomistajalla on osallistua prosessiin. Lisäarvoa tuovia menetelmällisiä vaihtoehtoja palvelutilanteissa voisivat olla esimerkiksi erilaiset käsittelyvaihtoehtojen visualisoinnit (ks. esim. Pykäläinen ym. 2006) ja asioiden laajempi pohtiminen omalla metsätilalla maastokäynnin yhteydessä. Kokonaisuutena palveluissa korostuneekin jatkossa sekä palveluntarjoajan monipuolinen asiantuntemus että tilanteenmukainen palveluherkkyys.

Metsänkäsittelyn ja metsänomistajakunnan monipuolistuminen vaikuttaa moniulotteisella tavalla myös palveluihin, joten asiaan liittyvän tietämyksen lisäämiselle on tarvetta. Lisää tutkimusta kaivattaisiin esimerkiksi käytännön palvelutilanteissa hyödynnettävistä menetelmistä, joiden avulla kyettäisiin avaamaan metsänomistajan tavoitteita ja muokkaamaan palvelutilanne kuhunkin asiakaskohtaamiseen sopivaksi. Metsänhoitoyhdistysten palveluiden tasalaatuisuuden varmistamiseksi tutkimustiedon perusteella olisi aiheellista kehitellä palvelumalli, joka ohjautuisi vaihe vaiheelta sekä sisällöllisesti että menetelmällisesti ja tarjoaisi siten ohjenuoran palvelutilanteille. Palvelumallin toteutumista voitaisiin tarkkailla niin ikään tut-

kimustiedon perusteella kehitettävien seurantatyökalujen avulla. Lisätutkimusten tarjoaman tiedon avulla toimijoille voitaisiin laatia käytännön ohjeistusta erilaisten palvelutilanteiden läpiviemisestä siten, että palvelun kaikki eri osa-alueet tulisivat ohjeiden perusteella huomioiduiksi.

4.5 Yhteenveto

Kumelan ja Hännisen (2011) tutkimuksessa todettiin, että vaihtoehtoiset metsänkäsittelymenetelmät ovat tarpeellisia perinteisten menetelmien rinnalla, ja että niillä ei ole tarvetta korvata kokonaan aiemmin käytössä olleita menetelmiä. Myös tämän tutkimuksen tulosten perusteella on todennäköistä, että eri metsänkäsittelymenetelmiä hyödynnetään metsälain muutoksen seurauksena rinnakkain kulloiseenkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Metsänomistajat ilmaisivat haluavansa soveltaa vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä etenkin siksi, että niiden koettiin tarjoavan mahdollisuuksia omien metsänomistuksellisten tavoitteiden toteuttamiseen. Tulosten perusteella metsänomistajat vaikuttavatkin olevan halukkaita hyödyntämään uuden metsälain mahdollistamaa entistä laajempaa metsänkäsittelyn valinnanvapautta. Toisten tapauksessa tämä tarkoittaa perinteisiin menetelmiin tukeutumista ja toisten tapauksessa taas vaihtoehtoisiin menetelmiin painottumista. Siten kokonaisuutena ajatellen on luontevaa ennakoida metsien käsittelyn monipuolistuvan, kunhan kaikki toimijat neuvojasta hakkuun toteuttajaan ovat asialle avoimia.

Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistuessa ja vaihtoehtojen laajentuessa tyytyväisyys metsälain tarjoamiin mahdollisuuksiin voi metsänomistajien keskuudessa nousta edelleen korkeammalle tasolle. Uuden metsälain myötä metsänomistajat voivat entistä vapaammin valita metsiensä käsittelytavat, toteuttaa helpommin omia metsänomistukselle asettamiaan tavoitteita ja siten löytää helpommin itseään tyydyttävät ratkaisut. Vaikka tyytyväisyys metsälakia kohtaan saattaakin kasvaa, tulee muistaa, että lopputuloksen suhteen tyytyväisyys ei ole välttämättä yksiselitteistä. Jotta metsänomistajat tuntisivat entistä parempaa tyytyväisyyttä omaan metsätaloudenharjoittamiseensa, myös metsätalouteen liittyvillä neuvonnalla ja palvelutarjonnalla on suuri merkitys.

Käytännön metsätaloudellisten päätösten eli toteutuvan metsänkäsittelyn ennakoiminen on yleisen kiinnostuksen selvittämistä moniulotteisempi tehtävä, eikä tämä tutkimuksen tuloksista voida siten päätellä tulevia metsänkäsittelypäätöksiä. Metsälakiuudistuksen vaikutusarvioinnin perusteella uuden metsälain käytännön vaikutusten on ennakoitu jäävän monelta osin pienehköiksi, sillä metsänkäsittelyn muutosten on arvioitu näkyvän vasta ajan kuluessa (Kos-

tamo ym. 2012). Myös Valkonen ja Leppänen (2012) arvioivat, että metsänomistajien runsaasta kiinnostuksesta huolimatta metsänkäsittelyn monipuolistuminen ei todennäköisesti tule heti näkymään käytännön metsätalouden harjoittamisessa. He toteavatkin, että ”*suuri periaatteellinen harppaus voi käytännössä jäädä vaikutuksiltaan marginaaliseksi*”. Vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien käytännön yleistymisen esteinä saattavat etenkin alkuvaiheessa olla epätietoisuus eri-ikäisrakenteisesta metsästä korjatun puun menekistä ja hinnasta sekä korjuun toteutuksen käytännön haasteet (Kumela ja Hänninen 2011). Tämän tutkimuksen kannalta olennaista on kuitenkin kiinnittää huomio siihen tosiasiaan, että vaihtoehtoiset menetelmät kiinnostavat metsänomistajia, ja siten ne on huomioitava entistä paremmin myös metsänhoitoyhdistysten palveluissa.

Metsänomistajat ovat tämän tutkimuksen perusteella selvästi kiinnostuneita vaihtoehtoisista metsänkäsittelymenetelmistä, ja kiinnostuksen taustalla on etenkin halu monipuolistaa metsien käyttöä esimerkiksi omien tavoitteiden toteuttamiseksi. Tulosten perusteella uusi metsälaki vaikuttaakin siten vastaavan metsänomistajien tarpeisiin, ja vastaavasti metsänhoitoyhdistysten toiminnalle se näyttää asettavan haasteita. Erityisen haasteellista on pitää huolta toimihenkilöiden asiantuntemuksesta ja asiakaslähtöisestä palveluosaamisesta rajallisilla resursseilla. Asiaan liittyvien lisätutkimusten avulla palvelutoiminnan tueksi voitaisiin pyrkiä kehittämään entistä monipuolisempaa palveluvalikoimaa sekä erilaisia apuvälineitä asiakaslähtöisten palveluiden korkean laadun ja kilpailukyvyn edistämiseksi.

Kokonaisuutena ajatellen metsälain muutosta ja sen vaikutuksia ei ole syytä tarkastella mustavalkoisesti, sillä metsälain sisällön monipuolistuminen mahdollistaa aiempaa monipuolisemman metsätalouden harjoittamisen, josta ovat kiinnostuneita hyvin monenlaiset metsänomistajat. Tämän vuoksi ei tulisi keskittyä vain lakimuutokseen liittyvien uhkakuvien hahmottelemiseen vaan ennen kaikkea varmistaa se, että kaikista metsälain sallimista käsittelymenetelmistä voidaan palveluiden avulla tarjota metsänomistajille ajantasaista ja paikkansapitävää tietoa, johon perustuen metsätaloudellisia päätöksiä voidaan omiin arvostuksiin perustuen tehdä. Asiantuntevan opastuksen, tapauskohtaisten arviointien ja tilanteeseen soveltuvan käytännön toteutuksen avulla voidaan päästä tilanteeseen, jossa metsälain perimmäiset tavoitteet sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävästä ja tuottavasta metsätaloudesta ovat saavutettavissa myös uuden metsälain voimaantulon jälkeen.

LÄHTEET

Appelroth, E., Heikinheimo, O., Kalela, E. K., Laitakari, E., Lindfors, J. & Sarvas, R. 1948. Julkilausuma. Metsätaloudellinen Aikakauslehti 11/1948.
Saatavissa:
http://www.tapio.fi/files/tapio/Uutiskirje/Julkilausuma_1948.pdf [Viitattu 1.11.2013]

Eskola, J. & Suoranta J., 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä. 266 s.

Eskola, J. ja Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus Oy, Juva. 26–44.

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi metsälain ja rikoslain 48 a luvun 3 §:n muuttamisesta (HE 266/2009 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi metsälain ja rikoslain 48 a luvun 3 §:n muuttamisesta (HE 75/2013 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi metsänhoitoyhdistyksistä annetun lain muuttamisesta ja metsänhoitoyhdistyksistä annetun lain eräiden säännösten kumoamisesta (HE 135/2013 vp)

Hetemäki, L., Niinistö, S., Seppälä, R., & Uusivuori, J. (toim.). 2011. Murroksen jälkeen. Metsien käytön tulevaisuus Suomessa. 140 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/hanke/50168/pdf/murroksen_jalkeen.pdf [Viitattu 21.3.2013]

Hujala, T., Kurttila, M. & Karppinen, H. 2013. Customer segments among family forest owners: combining ownership objectives and decision-making styles. Small-scale Forestry 12(3): 335–351.
Saatavissa:
http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11842-012-9215-1 [Viitattu 16.12.2013]

Hujala, T., Kurttila, M., Korhonen, K., Hänninen, H. & Pykäläinen, J. 2010. Metsänomistajien päätöksentekotilanteet: kohti uudistuvia metsäsuunnittelupalveluja ja suojelupäätösten tukea. Metlan työraportteja 177. 40 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp177.pdf [Viitattu 22.3.2013]

Hyytiäinen, K., Tahvonen, O. & Valsta, L. 2010. Taloudellisesti optimaalisista harvennuksista ja kiertoajoista männylle ja kuuselle. Metlan työraportteja 143. 53 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp143.pdf [Viitattu 29.11.2013]

Hänninen, H. & Karppinen, H. 2010. Yksityismetsänomistajat puntarissa. Teoksessa: Sevola, Y. (toim.). 2010. Metsä, talous, yhteiskunta. Katsauksia metsäekonomiseen tutkimukseen. Metlan työraportteja 145: 55–67.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp145.pdf [Viitattu 29.1.2013]

Hänninen, H., Karppinen, H. & Leppänen, J. 2011. Suomalainen metsänomistaja 2010. Metlan työraportteja 208. 94 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp208.htm [Viitattu 19.3.2013]

Järveläinen, V-P. 1978. Yksityismetsätalouden seuranta. Metsälöotokseen perustuvan tietojärjestelmän kokeilu. Folia Forestalia 354. 55 s.

Kansallinen metsäohjelma 2015. Lisää hyvinvointia monimuotoisista metsistä – Valtioneuvoston periaatepäätös. 2008. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. 44 s.
Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kmo/5ywg0T9jr/3_2008FI_netti.pdf [Viitattu 21.3.2013]

Kansallinen metsäohjelma 2015. Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä – Valtioneuvoston periaatepäätös. 2010. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja. 52 s.
Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/kmo/5ywLDJ2Uy/Kansallinen_metsaohjelma_2015_Valtioneuvoston_periaatepaatos_16.12.2010.pdf [viitattu 28.10.2013]

Karppinen, H. & Ahlberg, M. 2008. Metsänomistajakunnan rakenne 2020: Yleiseen väestömuutokseen perustuvat ennustemallit. Metsätieteen aikakauskirja 1/2008: 17–32.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff08/ff081017.pdf [Viitattu 21.3.2013]

Karppinen, H., Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 852. 84 s.

Kestävän metsätalouden rahoituslaki (544/2007)

Kiviniemi M. 2004. Metsäoikeus. Paino Karisto Oy, Hämeenlinna. 840 s.

Kostamo, J., Punttila, P., Valkonen, S. & Koistinen A. (toim.) 2012. Metsälain muutosehdotuksen vaikutusten arviointi. 19 s.
Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/newfolder/6D3KPUbAC/121220_metsalaki_vaikutusten_arviointi.pdf [Viitattu 29.11.2013]

Kumela, H. & Hänninen, H. 2011. Metsänomistajien näkemykset metsänkäsittelymenetelmien monipuolistamisesta. Metlan työraportteja 203. 76 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2011/mwp203.pdf [Viitattu 22.3.2013]

Kurttila, M., Korhonen, K., Hänninen H., & Hujala, T. 2010. Yksityismetsien metsäsuunnittelu 2010 – nykytilanne ja kehittämistarpeita. Metlan työraportteja 153. 43 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp153.pdf [Viitattu 22.3.2013]

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen teoria ja käytäntö. Teoksessa: Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.). Tapaustutkimuksen taito, s. 9–38.

Laki metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta (263/1991)

Leino, H. 2007. Yleinen ongelma, yksi tapaus. Teoksessa: Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.). Tapaustutkimuksen taito, s. 214–227.

Lähde, E. Jatkuvaa vai jaksollista kasvatusta. 2002. Metsätieteen aikakauskirja 4/2002: 655–656.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff02/ff024655.pdf [Viitattu 1.11.2013]

Lähde, E., Laiho, O. & Pukkala, T. 2010. Eri- ja tasarakenteiskasvatuksen vertailua Pohjoismaissa. Metlan työraportteja 176. 22 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2010/mwp176.pdf [Viitattu 1.11.2013]

Lähde, E., Laiho, O. & Pukkala, T. 2011. Jatkuvaa kasvatusta vai tasaikäismetsätaloutta? Metsätieteen aikakauskirja 2/2011: 173–178.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff11/ff112173.pdf [Viitattu 1.11.2013]

Metsälaki (1093/1996)
Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme [Verkkosivusto]
Saatavissa:
http://www.mhy.fi/paijathame/fi_FI/index/ [Viitattu 18.9.2013]

Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2011. 24 s.
Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/metsat/newfolder_145/5w1QAcFqj/memojulkaisu2011.pdf [Viitattu 18.3.2013]

Metsänkäsittelymenetelmien monipuolistaminen -jatkotyöryhmän muistio. Maa- ja metsätalousministeriön työryhmämuistio 2012:7. 53 s.
Saatavissa:
http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/tyoryhmamuistiot/2012/69ykIGifb/Lopullinen_MEMO-jatkotyoryhma_muistio_16082012.pdf [Viitattu 18.3.2013]

Niskanen, Y. 2005. Metsäsuunnitelman vaikutus metsänkäyttöpäätökseen. Dissertationes Forestales 10. 46 s.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/dissertationes/df10.pdf [Viitattu 29.11.2013]

Pukkala, T., Lähde, E. & Laiho, O. 2010. Optimizing the structure and management of uneven-sized stands of Finland. Forestry 83: 129–142.
Saatavissa:
http://forestry.oxfordjournals.org/content/83/2/129.full.pdf+html [Viitattu 4.12.2013]

Pukkala, T., Lähde, E. & Laiho, O. 2011. Metsän jatkuva kasvatus. Joen Forest Program Consulting. 229 s.

Pukkala, T., Lähde, E. & Laiho, O. 2012. Continuous cover forestry in Finland – Recent research results. Teoksessa: Pukkala, T. & von Gadow, K. (toim.). Continuous cover forestry, s. 85–128.

Pykäläinen, J., Kurttila, M. & Pukkala T. 2006. Interactive forest planning with NIPF owners. Metlan työraportteja 38: 61–65.
Saatavissa:
http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2006/mwp038-08.pdf [Viitattu 16.12.2013]

Ripatti, P. 1996. Yksityismetsänomistuksen rakenne vuonna 2020. Teoksessa: Metsätieteen aikakauskirja - Folia Forestalia 1996(4): 434–438.
Saatavissa:
http://elektra.helsinki.fi/se/f/0015-5543/1996/4/yksityis.pdf [Viitattu 30.1.2013]

Rämö, A.-K., Horne, P. & Leppänen, J. 2012. Yksityismetsänomistajien suhtautuminen metsälakiin. Pellervon tasloustutkimus. PTT:n raportteja 237. 71 s.
Saatavissa:
http://www.ptt.fi/dokumentit/rap237_2108121000.pdf [Viitattu 13.11.2013]

Rämö, A.-K., Mäkijärvi, L., Toivonen, R. & Horne, P. 2009. Suomalaisen metsänomistajan profiili vuonna 2030. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja n:o 221. 47 s.
Saatavissa:
http://www.ptt.fi/dokumentit/rap221_2112101525.pdf [Viitattu 20.3.2013]

Rämö, A-K. & Toivonen, R. 2009. Uusien metsänomistajien asenteet, motiivit ja aikomukset metsiin ja metsänomistukseen liittyvissä asioissa. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen raportteja 216. 182 s.
Saatavissa:
http://www.ptt.fi/dokumentit/rap216_1802091232.pdf [Viitattu 1.11.2013]

Saastamoinen, O., Donner-Amnell, J. & Rantala, T. (toim.) 2006. Näkökulmia metsäalan sosiaaliseen kestävyyteen ja sen tulevaisuuteen. Joensuun yliopisto, metsätieteellinen tiedekunta. Tiedonantoja 168.
Saatavissa:
http://epublications.uef.fi/pub/urn_ isbn_952-458-785-8/urn_isbn_952-458-785-8.pdf [Viitattu 22.1.2013]

Tahvonen, O., Pukkala, T., Laiho, O., Lähde, E., Niinimäki, S. 2010. Optimal management of uneven-aged Norway spruce stands. Forest Ecology and Management 260: 106–115.
Saatavissa:
http://www.silvaskog.se/wp-content/uploads/2012/05/Optimal-management-of-uneven-aged-Norway-spruce-stands-2010.pdf [Viitattu 4.12.2013]

Toimintasuunnitelma 2011. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme.
Saatavissa:
http://www.mhy.fi/paijathame/hallinto/fi_FI/index/_files/84653330441765079/default/Toimintasuunnitelma_2011.pdf [Viitattu 18.9.2013]

Toimintasuunnitelma 2012. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme.
Saatavissa:
http://www.mhy.fi/paijathame/hallinto/fi_FI/index/_files/86681269811108736/default/Toimintasuunnitelma_2012.pdf [Viitattu 18.9.2013]

Toimintasuunnitelma 2013. Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme.

Saatavissa:
http://www.mhy.fi/paijathame/hallinto/fi_FI/index/_files/88939735059467648/default/MHY_toimsuunn2013_na%CC%88ytto%CC%88.pdf [Viitattu 18.9.2013]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Hansaprit Oy, Helsinki. 182 s.

Tuuva-Hongisto, S. 2010. Analyysi otakantaa.fi-foorumilla käydystä metsien käyttöä ja metsänkäsittelymenetelmiä koskevasta keskustelusta. Raportti maa- ja metsätalousministeriölle. 11 s.
Saatavissa:
http://www.metsaennakointi.fi/dokumentit/raportti_media-analyysi.pdf [Viitattu 15.11.2013]

Valkeapää, A., Paloniemi, R., Vainio, A., Vehkalahti, K., Helkama, K., Karppinen, H., Kuuluvainen, J., Ojala, A., Rantala, T. & Rekola, M. 2009. Suomen metsät ja metsäpolitiikka – kansalaisten näkemyksiä. Helsingin yliopisto, Metsäekonomian laitos, Tutkimusraportteja 55. 40 s.
Saatavissa:
http://www.helsinki.fi/metsatieteet/tutkimus/pdf/Report55.pdf

Valkonen, S. & Leppänen, J. 2012. Metsänhoidon liberalisointi – mullistus metsätaloudessa ja puumarkkinoilla. Teoksessa: Hänninen, R. ja Sevola, Y. (toim.) 2012. Metsäsektorin suhdannekatsaus 2012–2013. Metsäntutkimuslaitos: 59–61.

Valkonen, S., Siren, M. & Piri, T. 2010. Poiminta- ja pienaukkohakkuut – vaihtoehtoja avohakkuulle. Metsäkustannus Oy. 125 s.

Valli, R. Kyselylomaketutkimus. 2010. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus Oy, Juva. 103–127.

Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä (1234/2010)

Viitala, J. 2006. Metsänhoitoyhdistysten 100 vuotta: miljoonan ihmisen metsäpalvelijaksi. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu. 455 s.

Vuosikertomus 2012. [Verkkodokumentti] Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme.
Saatavissa:
http://www.mhy.fi/paijathame/hallinto/fi_FI/index/_files/89349487050165042/default/mhyPH_vuosikertomus2012_NETTI.pdf [Viitattu 18.9.2013]

Yksityismetsälaki (412/1967)

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomakkeen saatekirje

Liite 2. Kyselylomake metsänomistajille 2013

Liite 3. Katohaastattelulomake

Kysely metsänomistajille
Kesäkuu 2013

Hyvä metsänomistaja

Metsänomistajien tavoitteet tullaan ottamaan aikaisempaa paremmin huomioon, kun metsälainsäädäntö uudistetaan kuluvan vuoden aikana. Metsänomistajille on tarkoitus antaa entistä enemmän valinnanvapautta ja mahdollisuuksia omien tavoitteidensa mukaiseen metsänkäsittelyyn. Uudistuvan lain tavoitteena on myös vastata metsäalan nykyvaatimuksiin, kuten puun kysynnän rakenteen muutoksiin ja metsäluonnon suojelun tarpeisiin.

Uuden lain keskeisimpiä muutoksia olisivat uudistushakkuiden järeys- ja ikärajoitteiden poistaminen, puulajivalinnan vapauttaminen sekä pienaukkohakkuiden ja eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen (ns. jatkuva kasvatus) mukaisten hakkuiden tekemisen mahdollisuus kasvatushakkuina. Muutosten seurauksena vaihtoehtoiset käsittelymenetelmät asetetaan samaan asemaan nykyään vallitsevien kasvatusmenetelmien kanssa.

Metsänhoitoyhdistys Päijät-Häme, Metsäntutkimuslaitos ja Itä-Suomen yliopisto keräävät tällä kyselyllä Päijät-Hämeen metsänhoitoyhdistyksen jäsenten näkemyksiä metsän käytön muutostarpeista ja uuden metsälain vastaamisesta niihin. Kyselyn tuloksia hyödynnetään Mhy Päijät-Hämeen toiminnan kehittämisessä sekä Itä-Suomen yliopiston opinnäytetyössä ja Metsäntutkimuslaitoksen tutkimusraportissa.

Vastaajien kesken arvotaan metsäaiheisia esine- ja kirjapalkintoja. Mikäli haluatte osallistua arvontaan, täyttäkää oheinen arvontalipuke ja palauttakaa se yhdessä täytetyn kyselylomakkeen kanssa. Voittajille ilmoitetaan henkilökohtaisesti ja lisäksi vastaajien tietosuojasta pidetään tarkasti huolta. Tulokset esitetään siten, että yksittäisen vastaajan tiedot eivät tule esille. Osoitelähteenä on käytetty Mhy Päijät-Hämeen jäsenrekisteriä.

Täyttäkää ja palauttakaa kyselylomake mahdollisimman pian, mieluiten **pe 28.6.2013 mennessä**. Olemme kiinnostuneet juuri teidän mielipiteistänne ja tarjoamme osaltamme mahdollisuuden osallistua metsälakiuudistuksesta käytävään keskusteluun.

Yhteistyöstä kiittäen

Jari Yli-Talonen
toiminnanjohtaja
Mhy Päijät-Häme
puh. 040 848 4861

Mikko Kurttila
vanhempi tutkija
Metsäntutkimuslaitos
puh. 029 532 3262

Anna-Rosa Asikainen
pro gradu -opinnäytetyön tekijä
Itä-Suomen yliopisto

Kysely metsänomistajille 2013: Arvonta

Nimi:

Puhelinnumero:

Kyselylomake metsänomistajille 2013

Vastausohje: *Rengastakaa kunkin kysymyksen tai väittämän kohdalla vain yksi vaihtoehto, ellei pyydetä toimimaan toisin. Mikäli omistatte metsää Päijät-Hämeen lisäksi myös muualla Suomessa, vastatkaa metsätilaa koskeviin kysymyksiin Päijät-Hämeessä sijaitsevan metsätilanne tietojen perusteella.*

A METSÄNOMISTAJAA JA TILAA KOSKEVIA PERUSTIETOJA

A1 Vastaajan sukupuoli
1 mies
2 nainen

A2 Vastaajan syntymävuosi _____

A3 Kyselyyn vastasi
1 tilan omistaja
2 hallintaoikeuden haltija
3 omistajan/haltijan puoliso
4 muu perheen jäsen
5 perikunnan/yhtymän jäsen
6 muu henkilö, asema? _____

A4 Ammattiasema (päätoimi)
1 palkansaaja
2 maatalousyrittäjä
3 metsätalousyrittäjä
4 muu yrittäjä
5 eläkeläinen
6 muu (työtön, opiskelija, kotona)

A5 Metsätilan omistusmuoto
1 tila on yhden henkilön omistuksessa
2 tila omistetaan yhdessä puolison kanssa
3 tila on yhtymä, jossa on _____ jäsentä
4 tila on kuolinpesä, jossa on _____ jäsentä

A6 Tila tai pääosa siitä tuli nykyiseen omistukseen vuonna _____.

A7 Metsää (metsämaata) metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen alueella _____ **ha.**

A8 Metsää (metsämaata) muualla Suomessa yhteensä _____ **ha.**

A9 Mikä on asuinpaikkanne suhteessa metsätilaan?
1 asun tilalla
2 asun samassa kunnassa, etäisyys metsätilalle _____ km
3 asun eri kunnassa, etäisyys metsätilalle _____ km

A10 Mitä metsätalouden harjoittamiseen liittyviä toimintoja metsätilallanne on tehty <u>viimeisen viiden vuoden</u> aikana? *Mikäli olette tehneet toimintoja itse tai teettäneet niitä, merkitkää rasti (X) kyseisen toiminnon kohdalle. Mikäli kyseistä toimintoa ei ole tehty lainkaan, merkitkää rasti kyseiselle kohdalle.*

toiminto	olen tehnyt itse	olen teettänyt ulkopuolisella	ei ole tehty lainkaan
1 hakkuiden ennakkoraivaus			
2 uudistusalan maanmuokkaus			
3 metsänviljely tai luontainen uudistaminen			
4 taimikonhoito			
5 nuoren metsän kunnostus			
6 energiapuun korjuu			
7 pystypuiden karsinta			
8 lannoitus			
9 metsätiet tai -ojat			

A11 Kuinka paljon metsätilallanne on tehty puukauppoja <u>viimeisen viiden vuoden</u> aikana? *Merkitkää vuosittainen kuutiomäärä puukaupan kaupantekovuoden ja puukauppasopimuksen määrän mukaan. Ellei käytettävissänne ole puukauppoihin liittyviä papereita, arvioikaa määrät muistinvaraisesti. Merkitkää lisäksi, kuinka paljon myitte kyseisessä kaupassa ainespuuta ja energiapuuta. Mikäli puukauppoja ei ole tehty lainkaan, merkitkää rasti (X) kyseiselle kohdalle.*

toiminto	vuosi					ei ole tehty lainkaan
	2008	2009	2010	2011	2012	
1 puukauppa (myyty puuta yhteensä, m^3)						
2 myyty ainespuuta (m^3)						
3 myyty energiapuuta (m^3)						

B METSÄLAKI JA METSÄTALOUDEN HARJOITTAMISEN KÄYTÄNNÖT

Nykyinen metsälainsäädäntö asettaa metsätalouden harjoittamiselle tarkasti määriteltyjä ehtoja: metsien uudistushakkuita rajoitetaan järeys- ja ikäkriteerein, ns. vaihtoehtoiset metsänkasvatusmenetelmät (jatkuva kasvatus / eri-ikäismetsätalous) eivät ole tasavertaisessa asemassa perinteisten menetelmien kanssa ja lisäksi uudistamisessa käytettävät kasvatuskelpoiset puulajit on määritelty kasvupaikkojen mukaan. Metsälain uudistamisen yhtenä tavoitteena on metsänomistajan valinnanvapauden lisääminen, ja siksi uudessa laissa edellä mainittuja rajoitteita on aikomus lieventää tai poistaa kokonaan.

B1 Kuinka tyytyväinen olette <u>nykyisin yleisesti käytössä oleviin</u> metsänhoito- ja hakkuutapoihin?

1 erittäin tyytyväinen
2 melko tyytyväinen
3 en tyytyväinen enkä tyytymätön
4 melko tyytymätön
5 erittäin tyytymätön
0 en osaa sanoa

B2 Jos olette tyytymätön, kuvailkaa tarkemmin, millaisia metsänhoito- ja hakkuutapoja haluaisitte hyödyntää metsätilallanne.

B3 Oletteko kokenut nykyisen metsälainsäädännön rajoittavan metsienne käyttöä?

1 usein 2 joskus 3 en

B4 Jos vastasitte edelliseen kysymykseen ”usein” tai ”joskus”, kuvailkaa tarkemmin, miten olette kokenut metsälain rajoittavan metsienne käyttöä.

B5 Oletteko seurannut metsälain muutokseen liittyvää keskustelua ja lakimuutoksen etenemistä?

1kyllä, aktiivisesti 2 kyllä, jonkin verran 3 en

B6 Arvioikaa, kuinka tarpeellisena <u>yleisesti ottaen</u> pidätte metsälain uudistamista ja seuraavia metsälakiin ehdotettuja muutoksia.

	täysin merkityksetön	*	*	*	erittäin tärkeä	en osaa sanoa
1 metsälainsäädännön yleinen uudistaminen	1	2	3	4	5	0
2 uudistushakkuiden järeys- ja ikärajojen poistaminen	1	2	3	4	5	0
3 puulajivalinnan vapauttaminen	1	2	3	4	5	0
4 pienaukkohakkuiden ja eri-ikäisrakenteisen metsänkasvatuksen salliminen	1	2	3	4	5	0

B7 Oletetaan, että seuraavat kolme metsikköä sijaitsevat omalla metsätilallanne. Millaisia metsätaloudellisia valintoja tekisitte metsiköissä? Kaikille metsiköille on kuvattu kolme erilaista käsittelyvaihtoehtoa, joiden toimenpiteet toteutettaisiin seuraavan kahden vuoden aikana. Metsikkö voidaan jättää myös lepoon, jolloin siellä ei tehdä seuraavan kymmenen vuoden aikana lainkaan metsätaloudellisia toimenpiteitä. Valitkaa kunkin metsikön kohdalla mieluinen vaihtoehto ja perustelkaa lisäksi vastaustanne. Nykyisen metsälain mukaisia uudistushakkuiden järeys- ja ikärajoitteita ei tarvitse huomioida.

METSIKKÖ 1

Viereisessä kuvassa on esitetty noin 60-vuotias kylvetty kuivahkon kankaan (VT) männikkö. Mäntyjen rinnankorkeusläpimitta on 23 cm ja pituus 20 m. Metsikön pohjapinta-ala on 25 m2/ha ja puuston tilavuus 240 m3/ha, josta tukkipuuta on 51 %.

KÄSITTELY 1: Päätehakkuu	**KÄSITTELY 2:** Perinteinen alaharvennus	**KÄSITTELY 3:** Eri-ikäisrakenteistava yläharvennus
Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 8980 €/ha. Avohakkuun suorittaminen johtaa uudistamisvelvoitteeseen, jonka täyttämiseksi sijoitatte maanmuokkaukseen ja kylvöön 700 €/ha. Uudistamisen lisäksi kustannuksia aiheuttavat tulevina vuosina myös heinäys, perkaus ja taimikonhoito. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne 30 vuoden kuluttua ensiharvennuksen yhteydessä.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 2030 €/ha. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla päätehakkuun 20 vuoden kuluttua.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, harvennuksessa poistetaan suurimpia puita ja pienempi puusto jätetään kehittymään siten, että metsä pysyy jatkuvasti peitteisenä. Toimenpiteen yhteydessä saatte puunmyyntituloja 4840 €. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla vastaavanlaisen harvennuksen noin 15 vuoden kuluttua, mikäli metsikköön syntyy luontaisesti uusia puita eri-ikäismetsätalouden ajatuksen mukaisesti.

B7A1 Merkitkää rastilla (X), minkä vaihtoehdon valitsisitte ja perustelkaa lyhyesti vastaustanne.

☐ **käsittely 1** ☐ **käsittely 2** ☐ **käsittely 3** ☐ **lepo**

B7A2 Perustelu:

METSIKKÖ 2

Viereisessä kuvassa on esitetty noin 45-vuotias istutettu lehtomaisen kankaan (OMT) kuusikko. Kuusien rinnankorkeusläpimitta on 22 cm ja pituus 18 m. Metsikön pohjapinta-ala on 33 m2/ha ja puuston tilavuus 280 m3/ha, josta tukkipuuta on 57 %.

KÄSITTELY 1: Päätehakkuu	**KÄSITTELY 2:** Perinteinen alaharvennus	**KÄSITTELY 3:** Eri-ikäisrakenteistava yläharvennus
Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 11 800 €/ha. Avohakkuun suorittaminen johtaa uudistamisvelvoitteeseen, jonka täyttämiseksi sijoitatte maanmuokkaukseen ja taimiin 1060 €/ha. Uudistamisen lisäksi kustannuksia aiheuttavat tulevina vuosina myös heinäys, perkaus ja taimikonhoito. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne 30 vuoden kuluttua ensiharvennuksen yhteydessä.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 3090 €. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla päätehakkuun 20 vuoden kuluttua.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, harvennuksessa poistetaan suurimpia puita ja pienempi puusto jätetään kehittymään siten, että metsä pysyy jatkuvasti peitteisenä. Toimenpiteen yhteydessä saatte puunmyyntituloja 7140 €. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla vastaavanlaisen harvennuksen noin 15 vuoden kuluttua, mikäli metsikköön syntyy luontaisesti uusia puita eri-ikäismetsätalouden ajatuksen mukaisesti.

B7B1 Merkitkää rastilla (X), minkä vaihtoehdon valitsisitte ja perustelkaa <u>lyhyesti</u> vastaustanne.

☐ **käsittely 1** ☐ **käsittely 2** ☐ **käsittely 3** ☐ **lepo**

B7B2 Perustelu:

METSIKKÖ 3

Viereisessä kuvassa on esitetty noin 40-vuotias istutettu lehtomaisen kankaan (OMT) koivikko. Rauduskoivujen rinnankorkeusläpimitta on 21 cm ja pituus 19 m. Metsikön pohjapinta-ala on 21 m2/ha ja puuston tilavuus 180 m3/ha, josta tukkipuuta on 15 %. Lisäksi metsikössä on luontaisesti syntyneitä kuusia 1300 kpl/ha. Kuusten koko vaihtelee, mutta keskimäärin kuusten rinnankorkeusläpimitta on 5 cm ja pituus 5 m.

KÄSITTELY 1: Päätehakkuu	**KÄSITTELY 2:** Perinteinen alaharvennus	**KÄSITTELY 3:** Eri-ikäisrakenteistava yläharvennus
Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 3760 €/ha. Avohakkuun yhteydessä kuuset raivataan. Avohakkuun suorittaminen johtaa uudistamisvelvoitteeseen, jonka täyttämiseksi sijoitatte maanmuokkaukseen ja taimiin 1230 €/ha. Uudistamisen lisäksi kustannuksia aiheuttavat tulevina vuosina myös heinäys, perkaus ja taimikonhoito. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne 30 vuoden kuluttua ensiharvennuksen yhteydessä.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, saatte toimenpiteen yhteydessä puunmyyntituloja 860 €/ha. Kuuset pyritään harvennuksessa säilyttämään. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla päätehakkuun 20 vuoden kuluttua.	Mikäli valitsette tämän vaihtoehdon, harvennuksessa poistetaan suurimpia puita ja pienempi puusto jätetään kehittymään siten, että metsä pysyy jatkuvasti peitteisenä. Erityisesti kuusille vapautetaan kasvutilaa. Toimenpiteen yhteydessä saatte puunmyyntituloja 2030 €/ha. Seuraavan kerran saatte tuloja metsästänne suorittamalla vastaavanlaisen harvennuksen noin 15 vuoden kuluttua, mikäli metsikköön syntyy luontaisesti uusia puita eri-ikäismetsätalouden ajatuksen mukaisesti.

B7C1 Merkitkää rastilla (X), minkä vaihtoehdon valitsisitte ja perustelkaa lyhyesti vastaustanne.

☐ **käsittely 1** ☐ **käsittely 2** ☐ **käsittely 3** ☐ **lepo**

B7C2 Perustelu:

B7D Arvioikaa, kuinka tärkeässä asemassa seuraavat tekijät olivat edellisiä metsikön käsittelyvaihtoehtoja valitessanne.

	täysin merkityksetön	*	*	*	erittäin tärkeä	en osaa sanoa
1 oma käsitykseni hyvästä metsänhoidosta	1	2	3	4	5	0
2 heti saatavat nettotulot	1	2	3	4	5	0
3 myöhemmin saatavat nettotulot	1	2	3	4	5	0
4 tuleva työmäärä	1	2	3	4	5	0
5 tulevat kustannukset	1	2	3	4	5	0
6 oma käsitykseni metsän luontoarvoista	1	2	3	4	5	0
7 vaihtoehtoihin sisältyvät riskit ja epävarmuudet	1	2	3	4	5	0

B8 Seuraavassa esitetään erilaisia metsänhoidollisiin päätöksiin ja neuvonnantarpeeseen liittyviä väittämiä. Kuinka todennäköisiksi arvioitte ne oman metsätilanne kohdalla?

	en lainkaan toden-näköisesti	*	*	*	erittäin toden-näköisesti	en osaa sanoa
1 Muutan metsänkäsittelytapojani metsälain uudistuessa	1	2	3	4	5	0
2 Aion jatkossa soveltaa metsissäni vain ns. perinteisiä metsänkäsittelymenetelmiä (esim. avohakkuu)	1	2	3	4	5	0
3 Aion jatkossa soveltaa metsissäni vain ns. vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä (esim. jatkuva kasvatus)	1	2	3	4	5	0
4 Aion jatkossa soveltaa metsissäni sekä ns. perinteisiä että vaihtoehtoisia metsänkäsittelymenetelmiä	1	2	3	4	5	0
5 Tarvitsen henkilökohtaista opastusta uuden metsälain sallimista käsittelymenetelmistä	1	2	3	4	5	0
6 Tarvitsen kurssia uuden metsälain sallimista käsittelymenetelmistä	1	2	3	4	5	0

C METSÄNOMISTUKSEN TAVOITTEET

C1 Kuinka tärkeinä koette seuraavat asiat oman metsänomistuksenne kannalta?

	täysin merkityksetön	*	*	*	erittäin tärkeä	en osaa sanoa
1 säännöllisten puunmyyntitulojen saaminen	1	2	3	4	5	0
2 metsän tarjoamat virkistysmahdollisuudet	1	2	3	4	5	0
3 metsän ei-puuaineiset hyödykkeet (esim. marjat, sienet, riista)	1	2	3	4	5	0
4 metsämaiseman säilyttäminen	1	2	3	4	5	0
5 metsätilaan liittyvät tunnearvot (esim. sukutila, lapsuusympäristö)	1	2	3	4	5	0
6 metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttäminen	1	2	3	4	5	0

C2 Seuraavassa esitetään erilaisia metsänomistuksen tavoitteisiin liittyviä väittämiä. Kuinka tärkeiksi arvioitte ne <u>oman metsätilanne</u> kohdalla?

Virkistys ja vapaa-aika	täysin merkityksetön	*	*	*	erittäin tärkeä	en osaa sanoa
1 Metsäni on osa vapaa-ajanvietto- tai asuinpaikkani ympäristöä	1	2	3	4	5	0
2 Metsäni tarjoaa minulle marjastus- ja sienestysmahdollisuuksia	1	2	3	4	5	0
3 Metsänomistus tarjoaa minulle mahdollisuuden metsästykseen	1	2	3	4	5	0
4 Metsäni tarjoaa minulle ulkoilumahdollisuuksia (esim. kävely, lenkkeily, retkeily, hyötyliikunta)	1	2	3	4	5	0
5 Metsästäni saan kotitarvepuut	1	2	3	4	5	0
Puuntuotanto ja puunmyyntitulot						
6 Metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden metsätöiden tekemiseen	1	2	3	4	5	0
7 Metsäni tarjoaa minulle säännöllisiä tuloja kulutukseen.	1	2	3	4	5	0
8 Metsäni on minulle suurten hankintojen rahoituslähde (asunto, auto, maa- ja metsätalousrakennukset ja -koneet)	1	2	3	4	5	0
9 Metsäni tarjoaa minulle työtuloja (hankintalisä lasketaan työtuloksi)	1	2	3	4	5	0
Metsäluonto ja -maisema						
10 Metsäni tarjoaa minulle mahdollisuuden hoitaa ja vaalia luonnon monimuotoisuutta (monipuolinen kasvi- ja eläinlajisto)	1	2	3	4	5	0
11 Metsäni tarjoaa minulle kauneuselämyksiä	1	2	3	4	5	0
12 Metsäni on minulle luonnonsuojelun kohde	1	2	3	4	5	0
Taloudellinen turvallisuus						
13 Metsäomaisuuteni parantaa luotonsaantimahdollisuuksiani	1	2	3	4	5	0
14 Metsäni tarjoaa taloudellisen turvan vanhuuteni varalle	1	2	3	4	5	0
15 Metsäni tarjoaa taloudellisen turvan poikkeustilanteiden varalle	1	2	3	4	5	0
16 Metsäomaisuuteni on inflaatiolta suojattua varallisuutta	1	2	3	4	5	0
17 Metsäni muodostaa perinnön omaisilleni	1	2	3	4	5	0
Metsän tunnearvot						
18 Metsän omistamisella on minulle itseisarvoa (esim. sukutila)	1	2	3	4	5	0
19 Metsäni on minulle paikka, jossa voin hiljentyä ja mietiskellä	1	2	3	4	5	0
20 Metsäni kautta olen yhteydessä kotiseutuuni	1	2	3	4	5	0
Sijoituskohde						
21 Metsäni on minulle sijoituskohde	1	2	3	4	5	0
22 Tonttien ja huvilapalstojen arvonnousu kohottaa metsäomaisuuteni arvoa	1	2	3	4	5	0

D MHY PÄIJÄT-HÄMEEN TOIMINTA

D1 Muistelkaa metsätalouteenne ja metsänomistukseenne liittyneiden palveluiden käyttöänne viimeisen viiden vuoden aikana. *Merkitkää rasti (X) jokaisen sellaisen vuoden kohdalle, jonka aikana hyödynsitte kyseistä palvelua Mhy Päijät-Hämeen tarjoamana. Mikäli ette käyttänyt palvelua lainkaan, merkitkää rasti kyseiselle kohdalle.*

palvelu	vuosi					en käyttänyt lainkaan
	2008	2009	2010	2011	2012	
1 puunmyyntisuunnitelman (leimikon) teko						
2 puukaupan ja puunkorjuun toimeksiannot (valtakirjakaupat, puunkorjuupalvelu)						
3 metsänuudistaminen (raivaus, muokkaus, istutus, kylvö, heinäys)						
4 nuoren metsän hoito (taimikonhoito, nuoren metsän kunnostus, vesakontorjunta, energiapuun korjuu, hakkuiden ennakkoraivaus)						
5 metsäluonnon hoidon palvelut (metsien monimuotoisuus)						
6 metsäomaisuuden hallintapalvelut (mm. verotus, tilakaupat, omistusjärjestelyt)						
7 metsäsuunnittelupalvelut						
8 muut työlajit (lannoitus, metsätiet ja -ojat, kantojen nosto yms.)						
9 henkilökohtainen neuvonta (puukauppaneuvonta, metsänhoitoneuvonta yms.)						
10 tapahtumat ja kurssit (metsäiltamat, metsänomistajakurssit, retkeilyt yms.)						

D2 Arvioikaa, kuinka tärkeitä seuraavat metsänhoitoyhdistyksen tarjoamat palvelut ovat <u>oman metsätaloutenne ja metsänomistuksenne</u> kannalta.

	täysin merkityksetön	*	*	*	erittäin tärkeä	en osaa sanoa
1 puunmyyntisuunnitelman (leimikon) teko	1	2	3	4	5	0
2 puukaupan ja puunkorjuun toimeksiannot (valtakirjakaupat, puunkorjuupalvelu)	1	2	3	4	5	0
3 metsänuudistaminen (raivaus, muokkaus, istutus, kylvö, heinäys)	1	2	3	4	5	0
4 nuoren metsän hoito (taimikonhoito, nuoren metsän kunnostus, vesakontorjunta, energiapuun korjuu, hakkuiden ennakkoraivaus)	1	2	3	4	5	0
5 metsäluonnonhoidon palvelut (metsien monimuotoisuus)	1	2	3	4	5	0
6 metsäomaisuuden hallintapalvelut (mm. verotus, tilakaupat, omistusjärjestelyt)	1	2	3	4	5	0
7 metsäsuunnittelupalvelut	1	2	3	4	5	0
8 muut työlajit (lannoitus, metsätiet ja -ojat, kantojen nosto yms.)	1	2	3	4	5	0
9 henkilökohtainen neuvonta (puukauppaneuvonta, metsänhoitoneuvonta yms.)	1	2	3	4	5	0
10 tapahtumat ja kurssit (metsäiltamat, metsänomistajakurssit, retkeilyt yms.)	1	2	3	4	5	0

D3 Arvioikaa, kuinka todennäköisesti tarvitsisitte seuraavia palveluita <u>metsänhoitoyhdistykseltä</u> vaihtoehtoisten metsänkäsittelymenetelmien hyödyntämisessä.

	en lainkaan toden-näköisesti	*	*	*	erittäin toden-näköisesti	en osaa sanoa
1 uuden metsälain sallimia metsänkäsittelymenetelmiä hyödyntävän puunmyyntisuunnitelman laatiminen	1	2	3	4	5	0
2 uuden metsälain sallimiin metsänkäsittelymenetelmiin perustuvan metsäsuunnitelman laatiminen	1	2	3	4	5	0
3 uuden metsälain sallimiin metsänkäsittelymenetelmiin perustuva puunkorjuupalvelu	1	2	3	4	5	0
4 uuden metsälain sallimiin metsänkäsittelymenetelmiin liittyvät koulutukset ja kurssit	1	2	3	4	5	0
5 muu, mikä? _____	1	2	3	4	5	0

D4 Metsänhoitoyhdistyslain uudistusta valmistellaan parhaillaan. Lakiuudistuksen myötä pakollinen metsänhoitomaksu on poistumassa, minkä jälkeen metsänhoitoyhdistykset voivat vapaasti määritellä jäsenmaksunsa. *Oletetaan, että Metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen vuotuiseen jäsenmaksuun sisältyisi jatkossa jäsenviestintä (Kotimetsä-lehti 2 krt/vuosi, Kotimetsikkö-tiedote 2-5 krt/vuosi) ja metsänomistajien edunvalvontatyö; varsinaiset palvelut maksaisivat erillisen palveluhinnaston mukaan.*

D4A Paljonko nyt maksatte metsänhoitomaksua Päijät-Hämeen alueella sijaitsevista metsistänne?
_____ €/vuosi

D4B Paljonko olisitte valmis maksamaan Mhy Päijät-Hämeen jäsenmaksua sen jälkeen, kun pakollinen metsänhoitomaksu poistuu? _____ €/vuosi (En haluaisi enää olla jäsen ☐)

D4C Miten suhtaudutte seuraaviin vaihtoehtoisiin jäsenmaksun määräytymistapoihin?

	kannatan ensisijaisesti	kannatan toissijaisesti	en kannata
1 Sama euromääräinen maksu kaikille (X € / jäsen)	1	2	3
2 Metsän hehtaarimäärään sidottu maksu (X € / ha)	1	2	3
3 Perusmaksun ja hehtaarikohtaisen maksun yhdistelmä	1	2	3

D4D Yksi mahdollinen tapa saada jäsenetuja ovat alennukset palvelumaksuista. Miten suhtaudutte seuraaviin jäsenyyspaketteihin, joissa maksaisitte useamman vuoden jäsenmaksun kerralla ja vastineeksi saisitte prosentuaalisen alennuksen Mhy:ltä ostetuista palveluista?

	olen erittäin kiinnostunut	olen jonkin verran kiinnostunut	en ole lainkaan kiinnostunut
1 Kolmen vuoden jäsenyyspaketti, 5 % alennus palveluista	1	2	3
2 Viiden vuoden jäsenyyspaketti, 10 % alennus palveluista	1	2	3
3 Kymmenen vuoden jäsenyyspaketti, 15 % alennus palveluista	1	2	3

D4 Halutessanne voitte antaa palautetta kyselystä tai kommentoida vapaasti jotakin kyselyn aihealueeseen liittyvää asiaa.

_____

_____

_____

_____

Kiitos vastauksestanne!

Katohaastattelulomake

1 Vastaajan sukupuoli
1 mies
2 nainen

2 Vastaajan syntymävuosi _____

3 Ammattiasema (päätoimi)
1 palkansaaja
2 maatalousyrittäjä
3 metsätalousyrittäjä
4 muu yrittäjä
5 eläkeläinen
6 muu (työtön, opiskelija, kotona)

4 Asuinpaikka suhteessa metsätilaan
1 asuu tilalla
2 asuu samassa kunnassa
3 asuu eri kunnassa

5 Metsätilan omistusmuoto
1 tila on yhden henkilön omistuksessa
2 tila omistetaan yhdessä puolison kanssa
3 tila on yhtymä
4 tila on kuolinpesä

6 Metsää (metsämaata) metsänhoitoyhdistys Päijät-Hämeen alueella _____ ha.

7 Onko lakimuutokselle tarvetta
1 kyllä
2 ei
3 eos

8 Sanalliset kommentit lakimuutokseen liittyen